

ALMA

MATER

CROATICA

GLASNIK HRVATSKOG SVEUČILIŠNOG DRUŠTVA

God. V.

Zagreb, lipanj 1942.

Broj 10.

UREĐENJE PRAVNOG I POLITIČKOG NAUKOVANJA U ITALIJI

Sveučilišni docent dr. Vladimir Bayer

1. Povijesne i općenite opaske, suvremeno pravno uređenje.

1. Italija je domovina visokog pravnog obrazovanja, a pravni fakultet u Bologni ima rijetku čast, da je ne samo najstariji pravni fakultet, nego i najstarija sveučilišna ustanova evropskog kulturnog kruga uopće. Iako se danas ne može točno utvrditi datum postanka bolonjskog sveučilišta, jer je njegov postanak plod dugog spontanog razvoja, ipak se može sa sigurnošću ustanoviti, da je pravni fakultet u Bologni postojao već koncem XI. st.¹ U prvim desetljećima XII. st. uživa bolonjska visoka pravna škola evropski ugled, koji se tokom slijedećih stoljeća samo povećava.² Pored rimskog prava na bolonjskoj se visokoj pravnoj školi naučavalo i kanonsko pravo, a ubrzo je oko njezinih ustanova nastalo sveučilište: alma mater studiorum, po čijem uzoru su uređivana druga sveučilišta u Italiji i u drugim zemljama. Najprije je pravnim disciplinama pridruženo proučavanje književnosti, a u XIII. st. nastaju medicinske i matematičko-prirodoslovne katedre.³

Prvotni oblik ustrojstva ovog najstarijeg sveučilišta bilo je slobodno udruženje slušača: universitas scholarium. Naziv »universitas«, koji je kasnije općenito prihvaćen u svim zemljama kao naziv za ustanovu namijenjenu najvišem stupnju školskog obrazovanja, značio je u početku, u duhu rimskopravnih shvaćanja, udruženje osoba za postizanje zajedničke svrhe (ovdje: proučavanja znanosti), koje ima samostalnu osobnost raz-

¹ Prema staroj predaji bolonjska je visoka pravna škola osnovana u god. 1088., što je dalo povoda, da se god. 1888. na najsvečaniji način, uz sudjelovanje svih sveučilišta svijeta, proslavi 800 godišnjica ovog najstarijeg sveučilišta u Evropi.

² Najznatniji pravni učitelji XII. i XIII. st. naučavali su na bolonjskom sveučilištu (Bassiano, Balduino, Roffredo, Rogerio, Pillio, Accursio, Odofredo, Belvisio i t. d.).

³ Ako ćemo vjerovati Odofredu, imalo je bolonjsko sveučilište početkom XIII. st. 10.000 slušača. Ovaj izvanredno veliki broj sveučilištaraca dijelio se je, prema podrijetlu, na »nationes«, a bio je organiziran u dvije korporacije: korporaciju Citramontana, koja je obuhvatala pripadnike talijanskih zemalja (sedamnaest narodnosti) i korporaciju Ultramontana (trinaest narodnosti), u koju su bili organizirani inozemci. Inozemni su slušači potjecali iz svih tadanjih znatnijih država: Njemačke, Francuske, Španije, Provanse, Pikardije, Engleske, Ugarske i t. d.

ličitu od osobnosti pojedinaca, koji ga sačinjavaju. No izraz »universitas«, upotrebljen u ovoj vezi, promijenio je tokom vremena svoje značenje, te više ne označava udruženje osoba ujedinjenih istom svrhom (proučavanja znanosti), nego udruženje pojedinih grana znanosti u jedinstveno tijelo, koje teži, da bude potpuno, te u sebi obuhvati sve grane znanosti. To značenje, u ovoj vezi, ima riječ »universitas« i danas, a hrvatski naziv »sveučilište« odgovara potpuno pojmu, o kojem se ovdje radi.

2. Italija ima danas 22 državna sveučilišta, 4 slobodna sveučilišta, 7 državnih sveučilišnih zavoda u rangu fakulteta (istituti universitarii) i 3 slobodna sveučilišna zavoda u rangu fakulteta.* Na svim državnim i slobodnim sveučilištima postoje pravni fakulteti, te Italija posjeduje danas 26 pravnih fakulteta.

3. Osnovni zakon, na kojem počiva suvremeno sveučilišno ustrojstvo u Italiji jest: Testo unico delle leggi sull'istruzione superiore (Regio decreto 31 agosto 1933 - XI, N. 1592). Odredbe toga zakona bitno su izmijenjene ovim kasnijim zakonima: a) R. decreto - legge 20 giugno 1935, n. 1701, b) R. decreto 28 novembre 1935, n. 2044, c) R. decreto 2 maggio 1936, n. 882, d) R. decreto - legge 25 febbraio 1937, n. 439, e) R. decreto - legge 22 novembre 1937, n. 2127, f) R. decreto 20 settembre 1938, n. 1652.

Osim navedenih propisa, koji vrijede za sva sveučilišta u Italiji, te predstavljaju jedinstveno uređenje sveučilišne nastave u državi, svako sveučilište i svaki sveučilišni zavod u rangu fakulteta (istituto universitario) ima svoj posebni statut (Statuto), što ga na prijedlog Akademskog senata odnosnog sveučilišta, po saslušanju fakultetskih vijeća, potvrđuje kralj. Nema, kao kod nas, nastavnih i ispitnih radova za pojedine fakultete, odnosno »fakultetskih naredaba«, te ne postoji autonomija pojedinih fakulteta, nego autonomija pojedinih sveučilišta kao cjelina. Uređenje pravnog naukovanja predviđeno statutima pojedinih sveučilišta, nazvat ćemo u ovom prikazu, za razliku od spomenutog jedinstvenog državnog uređenja toga naukovanja, autonomnim uređenjem.

Jedinstveno državno uređenje obuhvaća sva najbitnija pitanja sveučilišnog ustrojstva, tako da je autonomnim statutima pojedinih sveučilišta ostavljeno veoma usko područje normiranja. Autonomnom uređenju prepuštena su, u glavnom, slijedeća pitanja: a) određenje pomoćnih (sporednih) predmeta, koji će se predavati na pojedinom fakultetu određenog sveučilišta, ali u granicama jedinstvenih državnih propisa o tome, kakovi se pomoćni predmeti uopće mogu predavati na odnosnoj vrsti fakulteta; b) odredbe za slušače svakog pojedinog fakulteta o tome, kojim redosljedom moraju polagati ispite; c) sastav naukovnih planova, koji se od strane sveučilišta preporučuju slušačima; d) određenje načina polaganja pojedinačnih ispita i konačnog diplomskog ispita; e) uređenje škola sa tečajevima za usavršavanje i specijalizaciju nakon svršenog redovitog sveučilišnog naukovanja. Sve je ostalo predviđeno jedinstvenim državnim uređenjem.

II. Uvjet za upis na pravni fakultet.

Jedinstveno državno uređenje: svjedodžba zrelosti klasične gimnazije.

III. Trajanje naukovanja.

Jedinstveno državno uređenje: 4 godine. Naukovanje nije raspoređeno po semestrima, nego po godinama. Pohađanje predavanja je obvezatno.

* Državna sveučilišta postoje u: Bari-u, Bologni, Cagliari-u, Cataniji, Firenzi, Genovi, Macerati, Messini, Milanu, Modeni, Napoli-u, Padovi, Palermu, Parmi, Paviji, Perugi, Pisi, Rimu, Sassari-u, Sieni, Torinu i Trstu.

Slobodna sveučilišta u Italiji postoje u mjestima: Camerino, Ferrara, Milano i Urbino.

Sveučilišni zavodi u rangu fakulteta su ovi: Sveučilišni zavod za ekonomiju i trgovinu u Veneciji, Sveučilišni zavod za graditeljstvo u Veneciji, Pomorski zavod i Orijentalni zavod u Napulju, Viša normalna (pedagoška) škola u Pisi

Slobodni sveučilišni zavodi u rangu fakulteta su slijedeći: »Suor Orsola Benincasa« u Napulju, »Maria SS. Assunta« u Rimu (oba ova zavoda su visoke škole za stvaranje nastavničkog podmlatka srednjih škola) i Slobodno trgovačko sveučilište »Luigi Bocconi« u Milanu.

IV. Naukovni predmeti.

Jedinstveno državno uređenje:

A) Glavni predmeti: a) Institucije privatnog prava, b) institucije rimskog prava, c) filozofija prava, d) povijest rimskog prava, e) povijest talijanskog prava (2 godine), f) korporativna politička ekonomija, g) financijalna znanost i financijalno pravo, h) ustavno pravo, i) crkveno pravo, j) rimsko pravo (2 godine), k) građansko pravo (2 godine), l) trgovačko pravo, m) korporativno pravo, n) građansko postupovno pravo, o) međunarodno pravo, p) upravno pravo (2 godine), r) kazneno pravo (2 godine), s) kazneni postupak.

B) Pomoćni predmeti⁵: a) statistika, b) opća demografija i uporedna rasna demografija, c) sudska medicina i medicina kod noslova osiguranja, d) kriminalna antropologija, e) kanonsko pravo, f) uporedno privatno pravo, g) švicarsko pravo, h) kolonijalno pravo, l) veleobrtno pravo, j) radno zakonodavstvo, k) agrarno pravo, l) rudno pravo, m) pomorsko pravo, n) zrakoplovno pravo, o) bizantijsko pravo, p) grčko pravo, r) muslimansko pravo, s) prava sredozemnoga Istoka, š) opće pravo (diritto comune), t) tumačenje izvora rimskoga prava, u) tumačenje izvora talijanskoga prava, v) pravna papirologija, z) psihologija, ž) povijest i nauka fašizma.

V. Raspored naukovanja po godinama.

Jedinstveno državno uređenje: Postoji sloboda naukovanja u tom smislu, da slušač nije pravno obvezan (kao što je to kod nas slučaj), da upiše određena predavanja, kada se upisuje u određeno godište.⁶ Slušač je obvezan, da se upisuje iz godine u godinu, tokom četiri školske godine, pri upisu mora označiti predmete, koje namjerava slušati time, da ne može u pojediniom godištu slušati manje od tri predmeta (broj predmeta, koje treba godišnie upisati, može autonomnim uređenjima biti povećan). Fakultetska vijeća pojedinih sveučilišta predviđaju za svoje slušače »naukovne planove«, savjetujući im na taj način, kojim redoslijedom da upisuju pojedine predmete tokom pojedinih godišta. No ta autonomna predviđanja ne predstavljaju ius cogens, nego samo savjet. Jedinstvenim je državnim uređenjem međutim propisano, da se slušač ne može prijaviti za pojedinačni ispit (esame di profitto), ako ne može dokazati, potvrdom nastavnika na indeksu, da je stvarno slušao predavanja iz odnosnog predmeta. Propisano je, nadalje, da slušač ne može pristupiti konačnom ispitu (esame di laurea), ako prije toga nije položio pojedinačne ispite iz svih glavnih predmeta i iz tri pomoćna predmeta, koja je sam izabrao, čime je ujedno, sporedno određeno, koje sve predmete mora upisati tokom četverogodišnjeg pravnog naukovanja.

Autonomna uređenja pojedinih sveučilišta predviđaju za svoje pravne fakultete obvezatan redoslijed polaganja pojedinačnih ispita, pri čemu se ograničuju na određivanje, koji predmeti predstavljaju bezuvjetno potrebno predznanje za proučavanje drugih predmeta, jer inače sponenuta sloboda ne bi postojala.

Primjera radi navodimo neka od tih autonomnih uređenja: čl. 19. Statuta rimskog sveučilišta određuje: »Ispiti iz institucija rimskog prava i institucija privatnog prava moraju prethoditi ispitima iz rimskoga prava, bizantijskog prava, prava sredozemnog Istoka, muslimanskog prava, pravne papirologije, tumačenja izvora rimskog prava, općeg prava, građanskog prava i trgovačkog prava.

⁵ Ovaj popis sadrži predmete, koji se kao pomoćni predmeti mogu predavati na pojedinim fakultetima. No ne moraju se na svakom fakultetu predavati svi ti pomoćni predmeti. Na svakom se fakultetu mora predavati barem dva od tih pomoćnih predmeta, jer inače slušači ne bi mogli udovoljiti propisu, da osim svih glavnih predmeta moraju slušati i položiti ispite iz dva pomoćna predmeta.

⁶ Time se želi slušaču omogućiti, da stvori vlastiti plan, po kojem će, tokom svog pravnog naukovanja, slušati pojedine predmete i polagati iz njih ispite. Ista ustanova postoji i u suvremenom njemačkom uređenju pravnog naukovanja time, da se tamo ne polažu pojedinačni ispiti tokom naukovanja, nego samo jedan skupni ispit na svršetku naukovanja.

Ispit iz povijesti rimskog prava mora prethoditi ispitima iz talijanskog prava, bizantskog prava, pravne papirologije, prava srednjemnog Istoka i općeg prava.

Ispit iz korporativne političke ekonomije mora prethoditi ispitima iz građanskog prava, trgovačkog prava, financijalne znanosti.«

Stav II. čl. 19. Statuta bolonjskog sveučilišta određuje: »Ne mogu se polagati: ispiti iz građanskog prava, trgovačkog i agrarnog prava, ako prije toga nije položen ispit iz institucija privatnog prava; ispiti iz povijesti talijanskog prava, rimskog prava i pravne papirologije, ako prije toga nisu položeni ispiti iz institucija rimskog prava i povijesti rimskog prava; ispiti iz korporativnog i upravnog prava, ako prije toga nije položen ispit iz ustavnog prava; ispit iz financijalne znanosti i financijalnog prava, ako prije toga nije položen ispit iz korporativne političke ekonomije.

Čl. 23. Statuta napuljskog sveučilišta određuje: »U svrhu uvida smatraju se propedeutičkim predmetima: a) institucije rimskog prava i povijest rimskog prava u odnosu prema rimskom pravu, pravnoj papirologiji i tumačenju vrela rimskog prava; b) povijest rimskog prava u odnosu prema povijesti talijanskog prava; c) institucije privatnog prava u odnosu prema građanskom pravu, trgovačkom pravu, veleobrotnom pravu, radnom zakonodavstvu, agrarnom pravu, zrakoplovnom pravu, uporednom privatnom pravu i građanskom postupovnom pravu; d) ustavno pravo u odnosu prema upravnom pravu, korporativnom pravu, međunarodnom pravu, kolonijalnom pravu, financijalnoj znanosti i financijalnom pravu; f) korporativna politička ekonomija u odnosu prema financijalnoj znanosti i financijalnom pravu. Dosljedno tome ispiti iz propedeutičkih predmeta moraju prethoditi ispitima iz predmeta, kojima služe kao priprava.«

Čl. 11. Statuta milanskog sveučilišta određuje: »slušači ne mogu polagati ispite iz građanskog prava, trgovačkog prava, rimskog prava, upravnog prava, ako nisu položili, respektivno, ispite iz institucija privatnog prava, institucija rimskog prava i ustavno pravo.«⁷

Kao primjer rasporeda naukovanja po godištima, što ih pojedini pravni fakulteti preporučuju svojim slušačima, navodimo ovdje raspored naukovanja bolonjskog pravnog fakulteta za školsku godinu 1940/41.:

Prva godina: Institucije privatnog prava, institucije rimskog prava, povijest rimskog prava, korporativna politička ekonomija, ustavno pravo, vojna kultura (prvi tečaj).⁸

Druga godina: crkveno pravo, trgovačko pravo, korporativno pravo, međunarodno pravo, jedan pomoćni predmet po izboru, vojna kultura (drugi tečaj), rimsko pravo (prvi tečaj), povijest talijanskog prava (prvi tečaj), građansko pravo (prvi tečaj), kazneno pravo (prvi tečaj).

Treća godina: rimsko pravo (drugi tečaj), povijest talijanskog prava (drugi tečaj), građansko pravo (drugi tečaj), kazneno pravo (drugi tečaj), građanski parnični postupak, jedan pomoćni predmet po izboru, upravno pravo (prvi tečaj).

Četvrta godina: upravno pravo (drugi tečaj), kazneni postupak, filozofija prava, financijalna znanost i financijalno pravo, jedan pomoćni predmet po izboru.

VI. Seminari i praktične vježbe.

Kao nadopuna redovnog pravnog naukovanja postoje dvije vrste ustanova:

a) ustanove koje odgovaraju našim seminarima, a namijenjene su slušačima prava. Nose, redovito ime »istituto« kao na pr. Istituto giuridico-politico bolonjskog pravnog fakulteta, Istituto di esercitazioni genovskog pravnog fakulteta, Istituto di esercita-

⁷ Iz citiranih primjera jasno proizlazi, kako velike razlike postoje između nazora pojedinih talijanskih pravnih fakulteta o tome, koji predmeti predstavljaju nužno predznanje za ispravno razumijevanje drugih predmeta. Ovdje se radi o jednom od najtežih problema ustrojstva pravnog naukovanja. Pogotovo, ako se želi, (kao što je to slučaj u Italiji) dati slušačima slobodu stvaranja vlastitog rasporeda naukovanja.

⁸ Ovaj raspored I. godine naukovanja potpuno odgovara nazoru gore cit. propisa st. II. člana 19. Statuta bolonjskog sveučilišta.

tione nelle scienze giuridiche e sociali pravnog fakulteta u Pavigi itd. Svrha im je, da upute slušače u znanstveni rad i da im prošire znanje iz pojedinih predmeta. Sudjelovanje je neobvezatno.

b) ustanove, kojih kod nas nema, a koje su namijenjene u pravilu diplomiranim i pravnicima, iznimno i apsolventima. Svrha im je produbljenje znanja iz pojedinih predmeta i specijalizacija. Zovu se redovito »scuola«, a traju jednu ili dvije godine, prema vrsti. Ustanove ove vrsti rimskog pravnog fakulteta, koje navodimo kao primjer, jesu: Scuola di diritto penale, koja se dijeli na Scuola di perfezionamento i Scuola di specializzazione; Scuola di perfezionamento in diritto romano e diritti dell' Oriente mediterraneo; Scuola di perf. in filosofia dell' diritto. Posebne vrste ovih »scuola« jesu: Scuole di applicazione forense, koje postoje na mnogim fakultetima, sa svrhom da sudjelovatelj nauče primjenu prava na konkretne slučajeve sa osobitim obzirom na vršenje sudčke i odvjetničke službe.

Sve ove »škole« izdaju svjedodžbe temeljem položenih ispita.

VII. Ispiti.

Jedinstveno državno uređenje: slušač mora položiti pojedinačne ispite, esami di profitto, iz svih glavnih predmeta i iz triju pomoćnih predmeta po svom izboru.⁹ Nakon što je položio sve ove ispite, mora položiti poseban diplomski ispit: esame di laurea, jer polaganjem ovih pojedinačnih ispita slušač nije stekao pravo na diplomu pravnog fakulteta. Dva su ispitna roka: ljetni i jesenski, od kojih prvi pada na završetak, a drugi na početak školske godine.

Esami di profitto se polažu pred povjerenstvom od tri člana, a povjerenstvo za esami di laurea broji sedam do jedanaest članova.

Ispiti su javni.

Autonomna uređenja pojedinih sveučilišta, osim što ponavljaju neke od gornjih odredaba jedinstvenog državnog uređenja ispita, sadrže još samo pobliže propise o esami di laurea. Nema prema tome propisa o pojedinstvima kod esami di profitto (da li su samo usmeni ili i pismeni, način ocjenjivanja itd.).

Esame di laurea je, prema tome, uređen autonomnim propisima, koji ga, u glavnom, svi uređuju na isti način. Prema statutima genovskog, bolonjskog, padovanskog, napuljskog, milanskog i pavijskog sveučilišta esame di laurea se sastoji iz: a) predaje (u rukopisu) i obrane disertacije; b) usmenog izlaganja i diskusije dviju tema, koje pripadaju predmetima različitim od predmeta disertacije. Predmete tih tema određuje ispitni odbor između tri teme, koje predlaže sam kandidat, a može ih izabrati samo između naukovnih predmeta fakulteta. Temu za disertaciju mora odobriti odnosni profesor. Statut rimskog sveučilišta sadrži slične odredbe o esame di laurea s tom razlikom, da mjesto »usmenog izlaganja i diskusije dviju tema« predviđa usmeni ispit, koji međutim pobliže ne određuje.

VIII. Sustav doktorata.

Svatko, tko je položio esame di laurea, ima pravo na titulu »doktor prava«. U Italiji je, prema tome »diplomirani pravnik« uvijek i doktor prava, jer se ta dva naziva tamo ne razlikuju.

Za vršenje pojedinih zvanja ne dostaje, da kandidat posjeduje laureu, nego je potrebno da položi posebni esame di Stato (kao i kod nas).

⁹ Sustav pojedinačnih ispita, esami di profitto, uveden je za sve fakultete svih sveučilišta povodom temeljitog preustrojstva sveučilišnog naukovanja, što ga je tokom godina 1935. i 1936. proveo ministar nastave De Vecchi di Val Cismon. Ovo novo uređenje napustilo je sustav polaganja ispita po skupinama predmeta, kakav je do tada postojao u Italiji, a koji još i danas postoji kod nas i u mnogim drugim zemljama. Naše je mišljenje, koje ćemo nastojati na drugom mjestu temeljito obrazložiti, da je ova revolucionarna talijanska reforma na pravom putu.

IX. Političko naukovanje u Italiji.

1. Osim lauree in giurisprudenza pojedini pravni fakulteti, koji imaju »politički odsjek«, mogu davati i lauru in scienze politiche.¹⁰ Oni, koji hoće postići lauru in sc. pol. slijede na pravnom fakultetu četverogodišnje naukovanje, analogno opisanom pravnom naukovanju s tom razlikom, da su im samo neki predmeti zajednički sa predmetima, koje slušaju »čisti pravnici«, a slušaju i posebne predmete, koje »čisti pravnici« ne slušaju.

Uvjet za upis na politički odsjek pravnog fakulteta je ispit zrelosti klasične ili realne gimnazije.

Glavni predmeti naukovanja političkog odsjeka pravnog fakulteta jesu: a) nauka o državi, b) institucije privatnog prava, c) institucije javnog prava, d) upravno pravo (sluša se dvije godine), e) međunarodno pravo, f) korporativno pravo, g) talijansko i uporedno ustavno pravo, h) moderna povijest (sluša se dvije godine), i) povijest i nauka fašizma, j) povijest političkih doktrina, k) kolonijalna povijest i politika, l) povijest međunarodnih ugovora i politike, m) politička i ekonomska geografija, n) korporativna politička ekonomija, o) ekonomska i financijska politika, p) statistika.

Pomoćni predmeti naukovanja političkog odsjeka pravnog fakulteta jesu: a) filozofija prava, b) radno zakonodavstvo, c) opća demografija i uporedna rasna demografija, d) sociologija, e) rimsko javno pravo, f) državno računovodstvo, g) povijest novinarstva, h) pomorska povijest i politika, i) povijest ekonomskih doktrina, j) kolonijalna ekonomija, k) kolonijalna geografija i etnografija.

Kao pomoćne predmete svog naukovanja slušač mora izabrati dva predmeta označena u prikazanom popisu pomoćnih predmeta, a kod izbora daljnjih dvaju pomoćnih predmeta može birati među svim glavnim i pomoćnim predmetima bilo kojeg drugog fakulteta istog sveučilišta. U potonjem slučaju izbor mora potvrditi dekan pravnog fakulteta (preside della facoltà), koji izdaje lauru in sc. pol.

Slušač osim toga mora polaziti predavanja i položiti ispite iz dva strana moderna jezika. Jedan od tih stranih jezika mora biti ili njemački ili francuski ili engleski jezik, a drugi može birati slušač između živih jezika, koji se naučavaju na odnosnom sveučilištu.

Da bude pripušten polaganju esame di laurea, (koje je uređeno analogno prikazanom sustavu kod lauree in giurisprudenza), slušač mora polaziti predavanja i položiti pojedinačne ispite (esami di profitto) iz svih glavnih predmeta i iz četiri sporedna predmeta, koje je izabrao na upravo opisani način.

Slobodu slušača u pogledu redosljeda upisivanja i polaganja pojedinih predmeta statuti pojedinih sveučilišta sužavaju u većoj ili manjoj mjeri. Tako na pr. Statut genovskog sveučilišta (čl. 12.) određuje samo: »Slušač ne može polagati ispite iz međunarodnog prava, ako prije toga nije položio ispit iz institucija javnog prava«. Statuti nekih drugih sveučilišta imaju u tom pogledu opširnije propise, nego statut genovskog sveučilišta, te u većoj mjeri sužavaju spomenutu slobodu slušača.

2) Neka talijanska sveučilišta posjeduju posebne fakultete političkih znanosti (facoltà di scienze politiche), na kojima je naukovanje uređeno potpuno jednako kao što je uređeno prikazano naukovanje na političkim odsjecima pravnih fakulteta.¹¹

¹⁰ To su pravni fakulteti državnih sveučilišta u slijedećim gradovima: Bari, Cagliari, Catania, Genova, Messina, Napoli, Palermo, Pisa, Siena, Torino i Trieste.

¹¹ Posebne fakultete političkih znanosti imaju sveučilišta u Firenzi, Milanu, (slobodno sveučilište Università Cattolica del »Sacro Cuore«), Padovi, Pavii Perugii i Rimu.

NOVI PUTEVI NJEMAČKE ZNAŃOSTI PRIVATNOGA PRAVA

Dr. Zlatko Majtin

Novo razdoblje, u koje je ušao njemački narod postankom nacionalsocijalističke Njemačke, ne odražava se samo u stvaranju novoga političkog i gospodarskog poredka, nego i u oblikovanju novoga čovjeka s novim gledanjem na svijet i njegove pojave. To je uostalom potpuno razumljivo. Stvaranje nove Njemačke ne može se ostvariti ni najdalekosežnijim zahvatima tek u neke grane državnog života, jer djelovanje, koje ima pred očima svestrano preuređenje državne zajednice, mora i samo biti obilježeno značajkom takve svestranosti; nova zajednica, koja ni izdaleka ne znači samo promjenu vanjskog oblika državnog uređenja, koja ima malo toga zajedničkog s dosadanjim društvenim i društvovnim poredkom, nužno je uvjetovana odgovarajućim preporodom svoga svakog i najmanjeg dijelka, jer i ta zajednica u svojoj srži može biti samo onakva, kakvi su njezini dijelovi, koji je sastavljaju i na kojima se ona temelji. I — kako se po svemu može prosuditi — ta je misao doista misao vodilja graditelja nove Njemačke, pa ni najpovršnijeg promatrača ne može mimoći dojam, da želja za preporodom siže i u najskrovitije zakutke svakidašnjeg zbivanja i na svim područjima života pristupa izgradnji novih vidika i puteva.

Ova misao preporoda morala je na taj način dovesti i do misli o izgradnji novoga njemačkog prava, pa su doista usporedo s radovima na drugim područjima poduzete i sve mjere za izgradnju novoga pravnog poredka. »Akademija za njemačko pravo« (»Akademie für deutsches Recht«), koja je osnovana već 1933. g., u različitim odborima, pododborima i komisijama pretresava misli o novim smjernicama njemačkog zakonodavstva, izrađuje zakonske prijedloge, daje svoja mišljenja i t. d. Jednim od njenih najvećih zadataka svakako se može smatrati rad na izradi osnove novog njemačkog građanskog zakonika (»Volksgesetzbuch«).

Ipak bi bilo nepravедno, težište djelovanja suvremene njemačke pravne znanosti svesti samo na ovu doista plodnu djelatnost na pripremanju novoga zakonodavstva, jer je njezin rad usmjeren i u jednom drugom, — u najmanju ruku isto tako važnom, — pravcu t. j. na izgradnju novog pravnog shvaćanja, koje će odgovarati duhu novog društvovnog i političkog poredka. Pri tome se ne zaboravlja, da je baš privatno pravo najuže povezano sa svakidašnjim životom pojedinca (a i zajednice), da su misli privatnog prava zapravo temelj čitavoga pravnog shvaćanja, pa se u izgradnji novog pravnog nazirnja naročita pažnja posvećuje baš toj grani prava.

To novo pravno shvaćanje svakako je istom u izgradnji. Djelovanje njemačke znanosti na tom polju u pojedinostima doduše još uvijek znači traženje puteva, mnoge se misli tek naslućuju, ali neke od njih već su ipak postale temelji novog shvaćanja i svojina čitave suvremene njemačke pravne znanosti. Ovamo spadaju u prvom redu sasvim općenite misli o značenju i značaju pojmova prava, dužnosti, o položaju pojedinaca u pravnoj zajednici, o odnosu pravne i moralne obvezanosti i t. d.

Suvremena pravna znanost u Njemačkoj promatra u prvom redu dosadašnji način gledanja na ove pojmove, na kojima je sazidana zgrada čitavog sustava privatnog prava, kao plod individualističkog utjecaja na pravnu znanost i prema tome kao nešto, što se već radi toga ne može uskladiti s drugačijim poimanjem najosnovnijih pravila društvenog uređenja u Njemačkoj. Pojam subjektivnih prava kao moći odnosno gospodstva volje (Windscheid) ne može i ne smije biti »središnji pojam« (kako ga je označio Tuhr) i u novom njemačkom privatnom pravu. Takvo shvaćanje moglo se je roditi samo u krilu individualističke nauke, koja pojedinca diže iznad zajednice i nastoji u svakom slučaju osigurati stanovito područje djelatnosti, unutar kojeg može on svojoj volji pustiti slobodna maha, ali se ne može pomiriti s temeljnim mislima nacionalsocijalizma, koji u zajednici nipošto ne gleda »nužno zlo«. Nova njemačka znanost prema tome ne promatra pojedinca kao središte svega zbivanja, ne vodi brigu o tome, kako bi mu osigurala područje, unutar kojega on može po volji gospodariti, nego ima pred očima samo do-

bro narodne zajednice, to joj je jedini cilj, a sve ostalo može imati samo značaj sredstva za postignuće toga cilja.

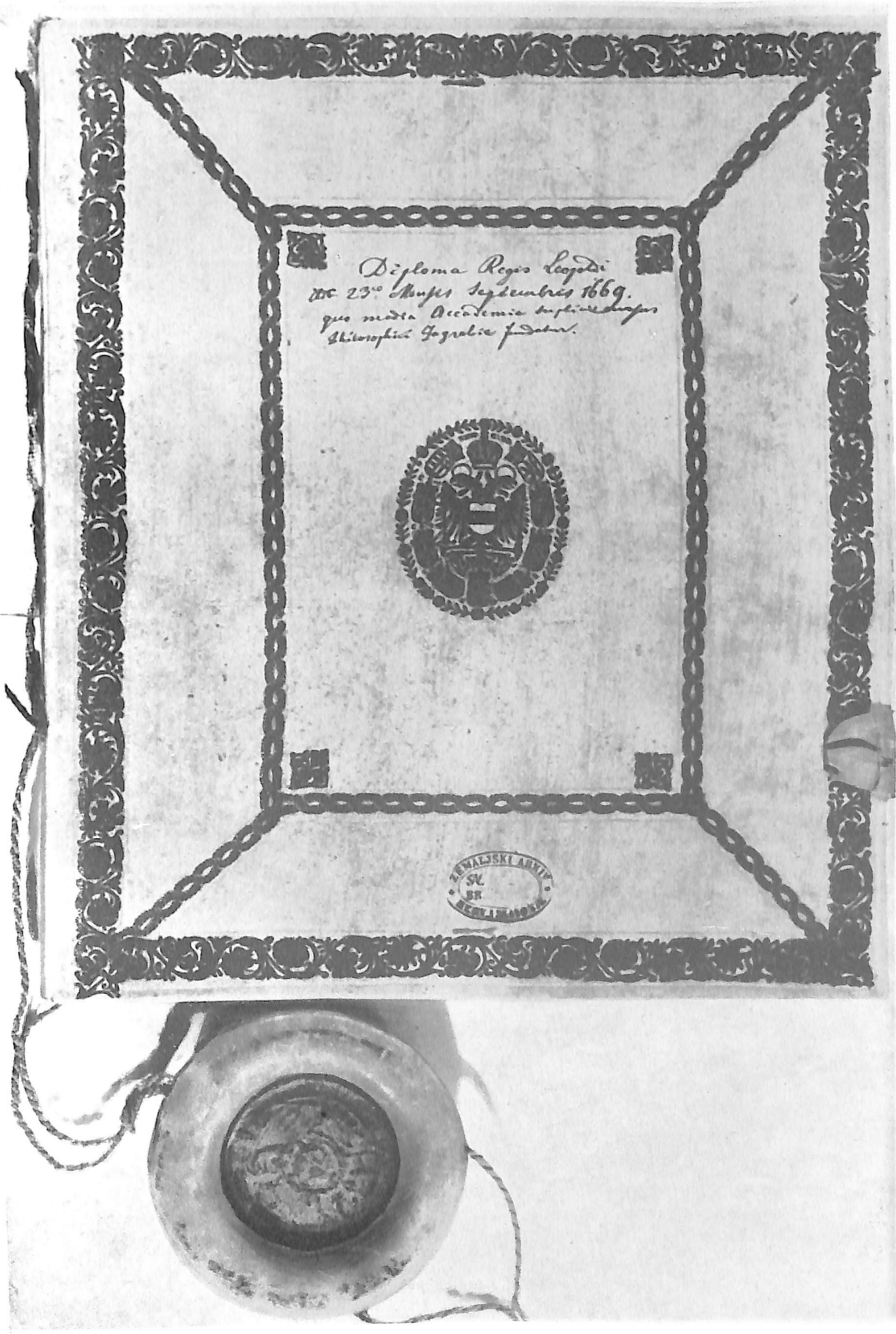
Pojedinac kao takav ne može uopće imati nikakvo pravno značenje, on ga zadobiva samo kao član narodne zajednice, kao »Volksgenosse«. Zajednica stupa na prvo mjesto, važnost pojedinca je samo tolika, koliku mu daje narodna zajednica t. j. kolika proizvire iz njegovoga naročitog položaja kao člana zajednice. Pravo uopće nema pred očima pojedinca, nego narodnu zajednicu, i ono nije ništa drugo nego »životni oblik narodne zajednice, zbiljski poredak njenog bivstvovanja«, ne samo nešto, što bi trebalo biti (»Sollen«), nego nešto što jest (»Sein«) (Larenz). Svoj sadržaj dakle, ne dobiva ono izvana, ne nameće svoje oblike narodnoj zajednici, nego naprotiv svoj korijen vuče samo iz nje i samo u njoj, u njenom životnom redu, nalazi sadržaj pravnog poredka. Zato je »zakon samo sredstvo oblikovanja toga životnog reda narodne zajednice, on ga ne stvara nego oblikuje« (Larenz). Drugim riječima, pravo se mora temeljiti na pravnom osjećaju narodne zajednice, ne smije biti strano duhu naroda, jer inače postoji opasnost, da ono poprimi oblike okova, koji su narodnoj zajednici nametnuti. Temelji stvarnog životnog poredka moraju postati i temeljima pravnog poredka. Ali ni u takvom slučaju pravni osjećaj naroda ne gubi svoju važnost, jer formalni sadržaj zakonskog propisa predstavlja samo blijedu sliku žive sile prava, koja živi u samoj narodnoj zajednici, pa — kako kaže Franck — formalno ispunjenje formalnog sadržaja zakona nije istovjetno s pravvednošću.

Pojedinac sam po sebi nema niti može imati kakvih prava ni dužnosti. Pitanje njegove pravne sposobnosti povezano je samo s njegovim položajem u narodnoj zajednici. Svoj pravni položaj zadobiva on samo posredstvom zajednice, on se temelji na njegovom položaju kao člana zajednice. Pravna sposobnost naime nije sposobnost biti nosiocem svih prava i dužnosti, nego samo sposobnost zauzimati stanoviti položaj u narodnoj zajednici, pa zato ona i nije povezana s njegovim svojstvom kao čovjeka, nego tek s njegovim svojstvom kao člana narodne zajednice. Član narodne zajednice kao takav jest osoba u smislu prava ili — da se izrazim riječima njemačke znanosti — pojedinac kao »Volksgenosse« postaje i »Rechtsgenosse«, te na taj način stiče mogućnost, da sudjeluje u pravnom životu narodne zajednice.

U skladu s rasno-političkim načelima ističe se, da član narodne zajednice može biti samo Nijemac. Na taj način dolazi se do pravila, za koje Larenz predlaže, da bi moglo doći na čelo zakonika mjesto sadašnjeg § 1. B. G. B., koji sadrži misao o pravnoj sposobnosti svakog čovjeka: »Rechtsgenosse ist nur, wer Volksgenosse ist; Volksgenosse ist nur, wer deutschen Blutes ist«. — To ipak ne bi značilo potpuno isključenje stranca iz pravnog života narodne zajednice; pače on je kao gost u mnogom pogledu izjednačen s članom narodne zajednice, uživa potpunu pravnu zaštitu, ali mu se ipak ne može povjeriti svaki položaj člana narodne zajednice. On je subjekt prava, ali ipak nije »Rechtsgenosse«.

Ni pravni položaj člana zajednice nikada ne znači osiguranje nekog kruga slobodne djelatnosti odnosno nekog niza subjektivnih prava u smislu dosadanje nauke. S ponosom naprotiv se ističe, da je »germanskom pravu pojam subjektivnog prava potpuno nepoznat« (Eckhardt). U pravnom položaju pojedinca, koji je — kao što smo rekli — utemeljen na njegovom položaju kao člana zajednice sadržan je doduše stanoviti krug ovlaštenja i dužnosti, ali ta ovlaštenja (možemo ih nazvati i prava) nisu neka obrana za zaštitu njegove ličnosti prema zajednici niti podloga za neokrnjivu slobodu njegove volje.

U krugu tih prava i dužnosti, koje proizvire iz njegovog položaja prvo mjesto zauzima dužnost, a pravo je redovno tek nužna posljedica neke dužnosti. Dužnost je uopće temelj njegovoga pravnog položaja, i tu u prvom redu dužnost prema zajednici. Ali, kako je to već sa samom naravi zajednice nužno povezano, u njezinom životnom poredku moraju nastajati i takvi odnosi, u koje stupaju pojedinci, članovi zajednice, međusobno. Iz takvih odnosa mogu za pojedinca također nastati izvjesna prava i dužnosti prema nekome drugom članu zajednice, ali ni ova prava nisu ništa prvotno (primarno), nisu nikakvi ostatak subjektivnih prava prošlosti, nego samo odraz neke naročite dužnosti.

Diploma Regis Leopoldi
die 23° Augusti septembris 1669.
quo in die Academia Imperialis
Historiae Pragae fundata.

Omot povelje s pečatom

N O S **L** E O
P O L D V S
D E I G R A T I A
Electus Romanorum Imperator, semper Augustus,
ac Sarmatiae, Hungariae,
Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae,
Sclavoniae, Rame, Seruiae, Gallitiae, Rodomeritiae, Cumanique & Bulgariae: Rex. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Luxemburgae, ac superioris & inferioris Si-

forte in p̄m̄iis m̄teruenirent, aut m̄teruenire d̄ci, et allegari poterent. Specia-
lissime v̄ro Vniuersitatū per Imperij fines et Pr̄uincias nobis h̄eredita-
riis secretarum, ut est Coloniensis, Viennensis, Moguntina, Ingolstadiensis,
Pragensis, Olomucensis, Graecensis, Tyrnauicensis, et Carouicensis. Iura om-
nia et Pr̄uilegia, de Cæsare simul ac Regie nostre potestate plenitudine, Za-
grabiensi huic Academiæ, conferimus, damus et donamus, pleno cum effectu.
Quapropter cum vigore Cæsare nostre gratie Rector eiusdem Academiæ, item
Cancellarius, necnon Decani Facultatum, ac ceteri Doctores, et Professores, in ali-
quo gradu literario constituti, huc habeant ad omnes Doctoratus, Licentiatore
Magisterij, Baccalaureatus, ac Vniuersim omnium graduum titulis et ornamen-
tis celebrandos, quos p̄uenio riguroso examine dignos huius ornamentis re-
pererint. Volumus etiam consequenter, imo decernimus, ac e Cæsare simul
et Regie potestatis nostre plenitudine statuimus et mandamus, ut omnes
in Academiâ hac Zagrabienâ promoti Doctores, Licentiati, Magistri, ac
Baccalauri, per omnes Orbis Christiani, speciatim v̄ro **EVROPE** Aca-
demiis pro talibus habeantur, inique participes ipse promotionis facto om-
nium illorum Pr̄uilegiorum, gratiarum, immunitatum, antelationum, et exem-
ptionum, quibus ceteri in alijs Academijs, gaudent, utuntur et fruuntur,
sunt adepti tales gradus, nunc iam hæc Pr̄uilegia consistant in actibus
externis, ut sunt Disputationes, Professiones, Examinaciones, Sententiarum
Censuræ, Censuræ Academiæ, nunc in alijs ornamentis, ut sunt Ep̄m̄ides,
p̄lci Doctorales, annuli, et id genus Academiæ Republicæ Insignia, que
ipsa omnia unâ cum Scepteris, Sigillis, ac Titulis gradui et officio cuiusvis com-
petentibus concessa censentur a nobis, et defacto conceduntur, nec omnes alios
Rectori Academiæ, Cancellario eiusdem, p̄uat modum Decanis Facultatum,

su evixae commendamus. Atque hanc praemisso modo factam bmgnam no-
 stram Academiae novae Zagrabienae acceptationem, approbationem, ratificatio-
 nem, confirmationem, exemptionem, decretum et voluntatem, per quoscumque
 quorum videlicet quocumque miteresset, rata haberi, observariq; debere, ne-
 que uspiam, ulloque modo laedi, violari, ipsq; quae a nobis statuta, indulta,
 firmata, roborataq; sunt, contraveniri volumus, et inviolabiliter constitui-
 mus. Harum nostrarum manus nostrae subscriptione, sigillisque tam Bul-
 lae Aureae, quo est Romanorum Imperatorum; quam Secreti, quo ut Rex Hun-
 gariae utimur, appensione nummarum vigore et testimonio literarum.
 DATUM in Castro nostro Eberdorsff, die vicesima tertia Mensis
 Septembris, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo Sexagesimo nono.
 Regnorum nostrorum ROMANI Duodecimo, HUNGARIAE
 & reliquorum Decimo quinto, BOHEMIAE vero Anno Decimo quarto.

Leopoldus

Franciscus Szegedy
 Episcopus Vahien
 Stephanus Urban

Svršetak teksta povelje s potpisom cara i doglavnika

Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo die vicesima Mensis
 Novembris in Penesali Dominorum Status, & Ordinum Regnorum Croatiae, &
 Sclavoniae Congregatione sua Sacratissima Caesarea, & Regia Matris, Privilegiata
 Nova Academia Zagrabienae, praesentata, publicata, & acceptata sunt.

Lest per me Magistrum Nicolaum Patka
 tunc de Zaiorda Prothotolarium
 Regni. Idem

Zaključak Hrvatskog sabora, kojim prihvaća povelju

Prema tome čitav pravni položaj pojedinca nije obilježen s »dürfen«, vlašću slobodnog djelovanja u stanovitom pravcu, već naprotiv sa »sollen«, t. j. dužnosti, koja proizvire bilo iz činjenice, što je član narodne zajednice, bilo iz nekih posebnih odnosa.

Krug prava i dužnosti pojedinca nije jedinstven, već i on više ili manje zavisi o položaju, koji ovaj kao član narodne zajednice zauzima. Zato činjenica, da je netko »Rechtsgenosse«, još nipošto ne kazuje, koja prava odn. dužnosti on ima ili može imati, jer je krug tih prava i dužnosti određen tek njegovim položajem u narodnoj zajednici. Iz toga slijedi, da pravna sposobnost, koju pojedinac kao »Rechtsgenosse« uživa, nije kod svih jednaka, nije neka apsolutna sposobnost, koja resi jednako svaku osobu, nego konkretna sposobnost, kojoj se opseg uvijek ravna prema položaju pojedinca u zajednici.

Time, što u pravnom položaju pojedinca nije više odlučan krug prava, koja njemu pripadaju, već se taj položaj ukazuje u prvom redu u svijetlu naročitih dužnosti, prava, ovlaštenje prestaje podjedno biti podloga pravnog uređenja i takvo značenje zadobiva misao dužnosti. Svojim položajem u zajednici pojedinac u prvom redu preuzima izvršenje neke zadaće prema toj zajednici, i ta zadaća predstavlja njegovu temeljnu dužnost. Da bi se pak pojedinom članu zajednice omogućilo izvršenje njegove zadaće, mora mu se priznati i neka ovlaštenja, ali ta ovlaštenja nisu sama sebi svrhom, ona su samo sredstvo za postignuće druge svrhe, t. j. izvršenje povjerene zadaće, obavu dužnosti. Položaj pojedinca, koji mu daje značaj pravne osobe (Rechtsgenosse), ne pribavlja mu dakle neka samostalna ovlaštenja, nego sva ovlaštenja, koja mu taj položaj može donijeti, mogu biti samo izraz njegove dužnosti, a u mnogim slučajevima ujedno i sama dužnost (na pr. pravo i dužnost oca, da odgaja djecu.)

Dužnost nije samo podloga položaja pojedinca, kojim je on preuzeo stanovitu zadaću prema zajednici, nego i onih odnosa, u koje pojedini članovi stupaju međusobno i koji se ipak ne mogu promatrati kao zadaće prenesene od zajednice na pojedinca (na pr. različiti obvezni odnosi). Ako u takvim odnosima s jedne strane postoji dužnost, a s druge ovlaštenje, onda opet takvo ovlaštenje je samo odraz te dužnosti, ali se ipak dopušta mogućnost bar nekog osamostaljenja u pogledu takvih prava i dužnosti. To međutim ne znači ništa drugo, nego da se radi o pitanju, na kom zajednica nije zanimana. U takvom slučaju dopušta zajednica pojedinom članu stanovitu slobodu odlučivanja (na pr. da po volji raspolaze s nekim dijelovima svoje imovine), ali to nipošto opet ne znači, da mu je zajednica unutar stanovitog kruga osigurala tu slobodu, jer čim ovakvo područje, na kom je pojedinac ostavljena stanovita sloboda, zadobije opet neko naročito značenje za zajednicu, ona ima uvijek mogućnost, da tu slobodu pojedinca svede na manju mjeru, pa i da je potpuno ukine. Pa i onda, kad pojedinac uživa na oko najpotpuniju slobodu odlučivanja unutar stanovitog kruga, budno oko zajednice krstari i ovim područjem postavljajući granice toj prividnoj slobodi naročito u obliku t. zv. dobrih običaja prometa.

Spomenuvši dobre običaje prometa dirnuli smo opet jedno pitanje, koje u suvremenoj njemačkoj znanosti ima veliku važnost. Ta znanost naime, izgrađujući temelje novog pravnog shvaćanja povrh misli o dužnosti kao temelju pravnog poredka ističe naročito i misao vjernosti i poštenja. Uostalom ova nauka nalazi također i veliku povezanost ovih dviju misli. Misao dužnosti utemeljena je na misli vjernosti i obratno. Poredak prošlosti, koji je dozvolio, da u njemu izbljedi pojam dužnosti, koji je pojam prava učinio temeljem pravnog sustava, morao je dovesti do toga, da je u njegovom životnom krugu pojam vjernosti izgubio svako značenje. Tako u poredku prošlosti trgovac ne isplaćuje mjenicu zato, da ne bi okrnjio čast svoga staleža, nego samo zato, da bi »očuvao kredit« (Eckhardt); pravno shvaćanje potpuno se otuđuje moralnom. Naprotiv poredak osnovan na načelima narodnog pravnog shvaćanja i njihovoj predaji ne može prouzročiti neki jaz između osjećaja pravne i moralne dužnosti. Osjećaj moralne dužnosti mora biti sadržan i u osjećaju pravne, pa tako dužnik mora biti svijestan, da dug ne plaća radi toga, jer mu prijete neprilike parnice, nego samo zato, jer je dužan, jer je kao član zajednice dao nekome drugome obećanje, da će mu nešto izvršiti. Tu svijest rađa samo osjećaj vjernosti prema danoj riječi i prema zajednici, i takav osjećaj mora biti temelj pravnog shvaćanja budućnosti i budućeg pravnog poredka. Stare misli germanskog prava

»Ein Mann, ein Wort«, i »Treu und Glauben im Verkehr« moraju opet naći puta u pravnu svijest pojedinca i među temelje pravnog poredka.

Promotrimo li sve te misli suvremene njemačke pravne znanosti s kojeg god stajališta, pa čak i onda, ako dopustimo, da se po koja od njih i nejavlja po prvi puta u razvoju pravne znanosti, ipak moramo priznati, da one svakako znače revoluciju u dosadašnjem pravnom naziranju. Da li će se te misli i u stvarnoj provedbi pokazati kao podesna podloga privatno-pravnog poredka, vidjet će se u skoroj budućnosti, jer — kako prema dosadašnjim radovima izgleda — one doista služe kao polazna točka u izradi novoga građanskog zakonika (Volksgesetzbuch). Kao posljedici (rezultati) znanstvenoga rada one nedvojbeno znače zanimljivo proširivanje pravnog vidokruga sadašnjosti i bar u svojoj polaznoj točki t. j. u misli, da je najpoželjniji (najidealniji) onaj pravni poredak, koji odgovara životnom poredku narodne zajednice, predstavljaju nedvojbeno veliku istinu. I baš radi te istine bilo bi pogrešno smatrati, da sve ove zasade njemačke znanosti mogu poslužiti kao podloga općeg preporeda u shvaćanju privatnog prava. Pravni poredak koji odgovara životnom poredku narodne zajednice, nije ništa drugo nego odraz narodnog pravnog shvaćanja i osjećaja. Takav privatno-pravni poredak neke zajednice može niknuti samo iz nje same, on se ne može na nju umjetno nakalamiti, pa zato i njemačka znanost ne izvodi ove svoje zasade iz nekih općih pravno-filozofskih načela, nego ih temelji na germanskom pravnom shvaćanju i pravnoj povijesti Germana. Ali to još uvijek ne znači, da te misli ne mogu i tako uzrokovati neku promjenu u općem gledanju na privatno pravo, jer u najmanju ruku one ipak mogu poslužiti kao podesan poticaj i putokaz za sličnu djelatnost znanosti i kod drugih naroda.

*

Misli suvremene njemačke pravne znanosti iznesene u ovom prikazu uzete su naročito iz slijedeće književnosti: Eckhardt, Recht oder Pflicht (u »Deutsche Rechtswissenschaft«, 1936. g.); Hange, Liberalismus, Nazionalsozialismus und bürgerliches Recht (1933. g.); H. Lange, Die Entwicklung der Wissenschaft von bürg. Recht seit 1933.—1941.; Larenz, Rechtsperson und subjektives Recht (1935. g.); Larenz, Gemeinschaft und Rechtsstellung (u »Deutsche Rechtswissenschaft, 1936. g.); Siebert, Subjektives Recht, konkrete Berechtigung, Pflichtenordnung (u »Deutsche Rechtswissenschaft, 1936. g.) i Würdinger: Das subjektive Recht im Privatrecht (u »Deutsche Rechtswissenschaft, 1936. g.).

OD KADA POSTOJI HRVATSKO SVEUČILIŠTE?

Hrvatsko sveučilište u Zagrebu vuče svoj postanak od gimnazije, koju su na Duhove godine 1607. u Gornjem gradu (na brdu Gracu) u zgradi tik do crkve sv. Katarine i u susjednom, zapuštenom samostanu dominikanaca osnovali Isusovci, koji su se 28. listopada 1606. stalno nastanili u Zagrebu.

Zgrada ove gimnazije stoji još i danas. Ona je prešla s gimnazijom i uz nju poslije nastalom akademijom i sveučilištem sve njezine peripetije. Bila je žrtvom požara 27. ožujka 1645., obnovljena je i nadograđena je, i služila je za sveučilište do god. 1882., kad se je sveučilište preselilo u novu zgradu u Donjem gradu, a ovamo bi stavljena gornjogradska gimnazija, pa napokon ženski licej. I danas ova zgrada služi za školske svrhe.

Uz tu isusovačku gimnaziju osnovana je akademija, visoka škola. Tako su godine 1632. postavljena dva profesora bogoslovlja, što je značilo tada početak bogoslovskega fakulteta, a između godine 1662. i 1666. tri profesora filosofije, što je bio početak filozofskog fakulteta. Prvi profesor filosofije bio je poznati sastavljač prvoga zemljovida Hrvatske Stjepan Glavač, koji je predavanja započeo 6. studenoga 1662. Na isti ovaj način razvijala su se u ono doba gotovo sva sveučilišta.

Dne 23. rujna 1669. podijelio je car i kralj Leopold I. (1658.—1705.) u Ebersdorfu ovoj isusovačkoj akademiji sva ona prava, privilegije i osobitu jurisdikciju, kako

su ih uživala sveučilišta njemačko-rimskog carstva i nasljednih zemalja, kao u Kölnu, Beču, Mainzu, Ingolstadtu, Pragu, Olomucu, Štajerskom Grazu, Trnavi i Košicama. Tako bi osnovano sveučilište, koje je imalo svoga rektora, kancelara, dekane fakulteta i profesore, a imalo je pravo održavati stroge ispite i podjeljivati doktorate, licencijate, magisterije i bakalaureate. Sabor Kraljevina Hrvatske i Slavonije ovu je povelju priznao dne 3. XI. 1671. godine.

Fakulteti su isprva bili samo bogoslovski i filozofski (i njihove su profesorske katedre popunjene vrstnim silama), ali već 9. X. 1772. ovoj bi zagrebačkoj visokoj školi dodana i zaklada za pravne nauke, što ju je banovac Ivan Bužan god. 1761. oporučno utemeljio kao i Kr. javna škola za političke i kameralne nauke, što ju je Marija Terezija već 17. VII. 1769. privremeno ustrojila u Varaždinu, tadašnjem sijelu bana i Kraljevskoga vijeća. Tako je isusovačka škola dobila i pravni fakultet.

Kratko vrijeme iza toga isusovački je red bio 21. VII. 1773. ukinut bulom pape Klementa XIV. »Dominus ac redemptor noster«, a isusovačke je škole preuzela država, namjestivši nove profesore za pravne i filozofske nauke, najprije kraljičnim ukazom, a od god. 1776. javnim natječajnim ispitom ili konkuršom, baš onako, kako se to činilo prigodom popunjivanja profesorskih mjesta za tadašnja sveučilišta na pr. u Trnavi. Prvo habilitaciono povjerenstvo započelo je radom 1. X. iste 1776. godine i radilo je 10 dana. Svečanom sjednicom profesorskoga vijeća 11. X. 1776. uvedena bi u život »Kraljevska akademija znanosti u Zagrebu«, kako se od sad zvala najviša škola u Hrvatskoj i Slavoniji.

Nastojanja od 19. V. 1790., da se na akademiji uvede studij medicine i kirurgije nisu uspjela. Mjesto toga uvedena je katedra za mađarski jezik i književnost. Ni nastojanja od 24. IV. 1843. u istom smjeru nisu bila bolje sreće. Mjesto medicine obećana je katedra za primaljstvo.

Akademija je doživjela u to vrijeme mnoge promjene. Tako je car Josip II. god. 1784. odijelio bogoslovski fakultet i prenio ga u bogoslovski seminar u Zagrebu, čime je visoka škola izgubila bogosloviju. Austrijsko je pak ministarstvo nastave u jesen god. 1850. ukinulo Kraljevsku akademiju znanosti, raspustivši jednostavno filozofski fakultet i profesore njegove premjestivši u reorganiziranu C. k. gimnaziju, gdje se filozofija predavala u VII. i VIII. razredu. Preostali prajni fakultet sačinjavao je do 19. X. 1874. C. k. pravoslavnu akademiju. Toga dana, a nakon mnogih predstavaka i saborskih zaključaka pravoslavna je akademija pretvorena u pravni fakultet, bogoslovka je škola vraćena kao bogoslovski fakultet, a filozofski je fakultet u 4 godine postupice popunjen. Ovako ustrojena visoka škola dobila je naslov i sva prava sveučilišta.

Do god. 1882. sveučilište je bilo smješteno u svojoj staroj zgradi na Katarinskom trgu, a za neke ustanove uzeto je susjedno grko-katoličko sjemenište i prirodoslovni muzej u Demetrovoj ulici, dok je bogoslovski fakultet ostao i onako u »Crnoj školi« kao i do sada.

God. 1882. dobilo je sveučilište novu zgradu u Donjem gradu. Ta je palača namijenjena isprva za opću zemaljsku bolnicu. Zamišljena je već god. 1853. kad je u Zagrebu vladala velika pošast kolere. Sagrađena je u god. 1856.—1860. zemaljskim troškom od 345.155 forinti na sjenokoši Franje Čačkovića-Vrhovinskog, koja je ležala u tadašnjoj Savskoj (danas Frankopanskoj) ulici, uz samostan sestara milosrdnica. Imala je 200 kreveta. Kasnije su učinjene još neke promjene, te su ukupni troškovi iznosili 361.294 forinti, ali kad je bolnica bila gotova, nije dugo vremena bila popunjena bolesnicima. Prema jednom izvješću god. 1861. sabor je izvršio pregled ove zgrade za bolničke svrhe koji je — navodno — ispao nepovoljno. Zašto je i kasnije bolnica bila prazna i zašto nije imala bolesnika — teško je reći, ali bit će da se onda malo tko liječio u bolnicama, pogotovo ako se za liječenje moralo plaćati, a nije bilo besplatno, kao do tada u susjednoj Samostanskoj bolnici, a možda je postojao i neki drugi razlog, zašto bolnica nije

proradila kako treba i zašto nije dana posvema na raspolaganje sestrama susjednog samostana družbe sv. Vinka Paulskoga, koje su je bile voljne preuzeti. Sestre su ipak uspjele u prizemlju i I. katu susjednoga krila zgrade urediti bolnicu za svoje bolesnice. Ove su prostorije bile spojene prolazom iz samostana u novu zgradu. Sestre njegovateljice stanovale su u novoj zgradi, dok se je hrana za njih i za bolesnike kuhala u samostanu. Bolnica je odlično poslužila god. 1859. i 1866. ranjenim vojnicima, koji su dolazili s ratišta. Drugi dio zgrade služio je za razne druge svrhe, tako na pr. za zagrebačku realku, a god. 1864. držala se u njoj Prva hrvatska izložba. U to je doba vojno zapovjedništvo izrazilo želju, da bolničku zgradu odkupi i upotrijebi za vojarnu, a ujedno je bilo pripravno da zemaljskoj vladi prepusti svoju zgradu u Novoj Vesi, u kojoj se nalazi vojni sud i garnizonski zatvor, ali su se ti pregovori razbili. God. 1871. sestre su milosrdnice sagradile svoju bolnicu u Ilici br. 83. dok je zgrada u Savskoj ulici od god. 1868.—1882. bila iznajmljena Kr. ugarskom državnom eraru za tvornicu duhana, a god. 1882. predana je za sveučilište, nakon preuređenja, koje je onda stajalo 54.537 forinti.

God. 1917. dodan je tom sveučilištu medicinski fakultet, a 1. X. 1919. pridijeljena mu je dotadašnja Kr. šumarska akademija kao gospodarsko-šumarski fakultet. Malo za tim je 7. XII. 1924. dotadašnja Visoka veterinarska škola u Zagrebu (utemeljena 31. VIII. 1919.) pretvorena u veterinarski fakultet, a 10. XII. 1918. osnovana Tehnička visoka škola dodana je 5. VI. 1927. sveučilištu kao sedmi fakultet. Nedavno je još zakonskom odredbom o Hrvatskom sveučilištu od 23. X. 1941. predviđen farmaceutski fakultet, kao osmi fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu.

Ukidanje ili premještanje nekih fakulteta za vrijeme donedavne jugoslavenske vlasti, dapače i potpuno odcjepljenje pojedinih fakulteta u posebne visoke škole, dakle slično kao što je učinjeno god. 1784.—1874. nije ovaj put uspjelo i hrvatsko se sveučilište kroz buru i oluju održalo.

Nema sumnje, da su to sve peripetije jedne te iste škole, naime onoga sveučilišta, koje je svojom u Ebersdorfu izdanom poveljom od 23. rujna 1669. utemeljio kralj Leopold I.

Možda je zanimljivo zamisliti se, zašto se već odavna ne smatra povelja od 23. rujna 1669. činom osnivanja hrvatskog sveučilišta, nego se uz osnivanje njegovo spominje samo godina 1874.

Kontinuitet sveučilišne nastave od dana 23. rujna 1669. do danas je dokazan; on je izvan svake sumnje — dakle, ne može biti uzrokom pomanjkanje kontinuiteta ili neki mogući prekid visokoškolske nastave u Zagrebu, koji bi opravdavao da se časna prošlost od god. 1669. do 1874. jednostavno prešuti.

Možda je tome uzrok u tom što je car i kralj Leopold I. bio od hrvatske strane slabo gledan i nerado spominjan. Ta, za njega je došlo do Zrinjsko-Frankopanske tragedije u Bečkom Novom Mjestu 30. travnja 1671. No ni to ne bi smjelo biti uzrokom, da se njegova dobronamjernost od 23. rujna 1669. jednostavno zaniječe. U ostalom osnivanje sveučilišta u Zagrebu predhodilo je tragediji od 30. travnja 1671., dok je na protiv hrvatski sabor iza tragedije, t. j. 3. studenoga 1671. ratificirao povelju o osnivanju sveučilišta, što sigurno ne bi učinio, da nije kraljevu osobu i njegov rad oko osnutka sveučilišta mogao podpuno razlučiti od csude Zrinjskoga i Frankopana.

Možda je tome uzrok u tom, što je povelja kasnije kratko vrijeme nestala ili se barem smatrala izgubljenom. Tako i akademija znanosti, koja je odmah iza smrti cara Josipa II. (20. veljače 1790.) pokrenula pitanje svoga upodunjenja odcijepljenim fakultetom bogoslovskim i potrebnim novim fakultetom medicinskim, piše hrvatskom saboru 19. svibnja 1790. molbu u tom smislu i obrazlaže je svojim pravom, koje ima po povelji cara Leopolda od 23. rujna 1669., ali kaže, da žali, što ne može ovaj čas pokazati povelju, jer ova nije nikad bila pohranjena u arhivu škol. ravnateljstva, već je ona s ostalim pismenim dokumentima zagrebačkog isusovačkog kolegija prigodom ukidanja toga reda

drugamo prenesena. Ali — tvrdi se dalje — nema sumnje, da je diploma obstojala, jer ima još živih ljudi, koji su je vidjeli i čitali, pa bi se to moglo njihovim svjedočanstvima lako dokazati. Nu povelja je kasnije nađena i ona se nalazi danas lijepo pohranjena i čuvana u Hrvatskom državnom arhivu.

• Možda je tome uzrok i to, što su Isusovci smatrani stranim elementom ili čak stranim eksponentima, pa im ni njihovo nastojanje oko visokoškolske nastave nije upisano u dobro, dok je s druge strane velik svojedobni utjecaj Strossmayera i njegovo nastojanje oko osnutka sveučilišta i akademije znanosti učinilo ovoga navodnim osnivačem sveučilišta, a sva prijašnja nastojanja jednostavno zasjenilo i potisnulo u zaborav. Da je tome tako, svjedoči najbolje činjenica, da hrvatski sabor još god. 1861. ne govori o utemeljenju ili osnivanju Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, nego samo o *oživljenju* njegovom, kao da ono postoji, samo ne u onom obliku i potpunosti, kako bi to trebalo biti. Među ostalim sabor prihvaća 28. IX. 1861. članak CII »o oživljenju sveučilišta i troška za nj«, kojim je člankom određeno preustrojstvo pravoslavne akademije u podpunu fakultet, kako bi on bio neka matica, oko koje bi se postepeno okupili svi ostali fakulteti budućeg sveučilišta, zatim osnutak još triju profesura za pravničke i triju za filozofske struke, napokon uređenje primaljskog i veterinarskoga zavoda, kao tada najpotrebnijih za visokoškolsku nastavu u Zagrebu. Istom J. J. Strossmayer i njegovi drugovi podstiču »osnovanje« ili »utemeljenje« sveučilišta, koji oni zovu »jugoslavensko« sveučilište. Zato kralj Franjo Josip I. dne 8. IV. 1869. sankcionira zakon »o utemeljenju sveučilišta u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu«, a vjerni podanici daju ovako utemeljenom sveučilištu »prejasno« ime cara i kralja Franje Josipa I., čime je — možda i hotice — izbrisana uspomena na njegovog predšasnika cara i kralja Leopolda I.

Međutim bilo kako bilo, danas je dokazano — na osnovu nepobitnih povjesnih isprava — da hrvatsko sveučilište ne postoji tek od god. 1874., nego od mnogo prije, od 23. rujna 1669. ili, kako drugi dokazuju, već od 6. studenoga 1662. Zato je opravdan zahtjev Hrvatskog sveučilišnog društva, da se ova povijesna činjenica utvrdi i prizna, te ujedno svečanim načinom proglasi.

Vi niste u ovoj prvoj godini pitali, što će biti od vaših godina, vi niste pitali kad ćete moći svršiti nauke, da se ukerušite, nego ste vršili svoju dužnost. Vi niste tražili židovskih trgovina, vi niste tražili perzijskih čilima, niti kuća, niste tražili činova ni činovnih razreda, nego ste tražili samo jedno, da možete za svoj narod, za svoju domovinu raditi i žrtvovati se. Zato vam ja ovdje izričem hvalu.

POGLAVNIK sveučilištarcima ustašama 25. travnja 1942.

HRVATSKO SVEUČILIŠNO DRUŠTVO

Prof. dr. Vladimir Bazala, društveni tajnik

Dne 21. XII. 1932. predložio je tadašnji rektor prof. dr. Albert Bazala u plenumu Sveučilišnog vijeća da se osnuje »Sveučilišni fond« ili »Društvo prijatelja hrvatskog sveučilišta u Zagrebu«, kojemu bi bio zadatak da pomaže, unapređuje i novčano podupire znanstvene, naučne i kulturne ciljeve sveučilišta. Istodobno je predložio i nacrt pravila ovakovoga društva, a vijeće je s osobitim odobranjem prihvatilo njegove prijedloge.

Iz političkih razloga, a da bi društvo ipak moglo odmah — udovoljavajući tadašnjim zakonskim propisima — započeti radom, odlučeno je, da se ono prozove »Društvo za Strossmayerovo sveučilište u Zagrebu«, jer se moralo uzeti samo ime koje nema nacionalnu ili regionalnu oznaku, a naslov »Sveučilišni fond« nije se također mogao uzeti, jer u državi nije bilo posebnih fondova, već su svi bili centralizirani u Beogradu, odakle su se novci teško vraćali u hrvatske krajeve.

U promijenjenim političkim i administrativnim prilikama društvo je promijenilo svoje ime u »Hrvatsko sveučilišno društvo u Zagrebu«, koje i danas nosi, čvrsto uvjeren, da ga više ne će trebati mijenjati.

Do osnutka društva došlo je u glavnom radi slabog materijalnog stanja sveučilišta, kojemu je trebalo pomoći privatnom novčanom pomoći, ali i zato, da bi sveučilištu priteklo nove inicijative iz javnosti, u obliku, koji bi za rad i napredak sveučilišta bio najprikladniji, a zadržala bi se ipak potpuno tradicionalna forma sveučilišnoga rada i njegove autonomije.

Hrvatsko sveučilište u Zagrebu, osnovano zapravo već god. 1669., a ponovo u život privedeno god. 1874., bilo je oduvijek, a jeste i danas najvrednija, najsvetija i najviša naša naučna ustanova. Ali je ono usprkos naučnog i odgojnog progressa, usprkos velike važnosti, koju ima za hrvatski narod i usprkos slavnog opstanka — silom prilika posljednjih godina i zlom sudbinom, a uslijed sve slabijeg materijalnog stanja, bilo dovedeno u takav položaj da je već vrlo teško udovoljavalo potrebama naučnog, nastavnog, kulturnog i reprezentativnog rada.

Sveučilišne prilike, naročito što se tiče novčanih sredstava, bile su vrlo teške. Kriza je skućila »budžetske« prihode i dotacije do krajnjih granica. Nije bilo novaca ni za najnužnije potrebe, ni za uzdržavanje zavoda ni za unapređivanje naučnog rada. Koliko su materijalne potrebe zavoda, laboratorija i knjižnica bez sumnje od važnosti za naučni i nastavnički rad, ne treba govoriti. Pomanjkanje sredstava ne može se nadomjestiti intenzivnijim radom nastavnika i slušača. U koliko su ipak protivno dokazali mnogi svijetli primjeri na našim fakultetima, to im ovdje treba izreći dužno i naročito priznanje, ali oni ne mogu pobiti prijašnju tvrdnju.

Isto tako nije bilo ni mogućnosti za valjano stručno usavršavanje budućih sveučilišnih profesora, jer ih se nije moglo slati na naučna putovanja i studiranja nekud u inozemstvo, niti im se moglo kod kuće dati prilike za usavršenje. Potreba pak živog organizma, našeg pomladka, da izađe iz uskog prostora od svoja četiri zida u široki svijet, živa je i neodoljiva. Ta potreba ne trpi odlaganja. Mi trebamo ljudi širokog pogleda; potrebno je da oni, koji će sutra biti nosioci našeg kulturnog i političkog života, steknu širok pogled, a zato je apsolutno potrebno da izađu u širok svijet. Oni treba da tekovine tog velikog svijeta svojim zdravim očima upoznaju i k nama dovedu, a isto tako treba da preko sebe i nas Hrvate dovedu pred taj veliki svijet.

Jednako je bilo teško i sa slušačima, na koje su bile udarene velike takse, a ipak na sveučilištu nisu imali što treba za njihov studij ili bolje reći: umjesto napretka bilo je sve manje i manje mogućnosti za nauku kakovu žele i kakovu trebaju.

No, ne samo da je sveučilišni »budžet« bio malen i da je država premalo davala za potrebe sveučilišta. nego sveučilište i povrh proračunskih dotacija treba još mnogo novaca za sav onaj svoj kulturni, narodni i reprezentativni rad, koji država niti mora niti hoće proračunom osigurati, a sveučilište mora raditi kao najviša narodna i kulturna ustanova. I zato je trebalo namaknuti privatni imetak i povesti akciju za pribiranje privatnih nov-

čanih sredstava za sveučilište, koje ne će utjecati na visinu svote koju državni proračun određuje za uzdržavanje sveučilišta. Ne radi se tu samo o tom da se namaknu sredstva za neke reprezentativne svrhe, premda je i to potrebno, nego sveučilište treba sredstava da može voditi — u neku ruku — svoju vlastitu prosvjetnu politiku.

Osnov, na kojemu počiva sveučilište njegova je autonomija, ali prave autonomije nema bez ekonomske samostalnosti. Da se postigne pravi cilj sveučilišta: usavršenje i unapređenje nauka i pripravljanje budućih radnika na području nauka, sveučilište treba imati svoja vrela prihoda da može s njima nezavisno od državnih dotacija raspolagati. Tko pozna naučni rad i državnu administraciju znat će vrlo dobro kako država žrtvuje samo za one svrhe i ciljeve, koji su već u neku ruku utvrđeni i za rad koji je po uspjehu zajamčen. Ali nauka prolazi često teške putove istraživanja, koji ne rijetko svršavaju neuspjehom a ipak se moraju proći. Nauka ne ide sigurnim korakom, ona prolazi i iskušenjem. Ona ima i svoj riziko, a za taj riziko ne mogu se dobiti sredstva iz državnog proračuna i državne blagajne. Da se unaprijede ciljevi nauke potrebno je da sveučilište ima i svoja vlastita sredstva. Još je više potrebno da takvim sredstvima raspolaze, kad se radi o spremanju budućih nastavnika. I tu je posao određen redom prirodnim. Stvaranje prirode je u neku ruku raskošno. Priroda izbacuje mnogo plodova, ali samo neki od njih postizavaju vrhunac razvoja i savršenstva kvalitete. I naučni pomladak se u neku ruku stvara rasipnim načinom. Mora se više mladih talenata, koji se pokazuju kao takvi, uputiti na put razvitka, da se može izvršiti selekcija i za predstavnike nauke izabrati najbolje sile, a ne smije se predstavnicima nauke i sveučilišnim nastavnicima učiniti osobe koje bi slučajem ili sretnom igrom sudbine ili dapače neznanstvenom pomoći takovima postale ili bi naklonošću sudbine, po zaslugama na drugom ali ne znanstvenom polju, čak i nastavnička mjesta zaposjele.

To su upravo najvažniji razlozi koji su opravdali potrebu Hrvatskog sveučilišnog društva. Ovo si je društvo uzelo za zadaću, da se ne će i ne može brinuti za redovne prihode sveučilišta, već će to i dalje ostati briga države čije se dotacije nikad ne bi mogle niti će se moći trošiti za one ciljeve, koje želi Hrvatsko sveučilišno društvo unapređivati, jer njegova akcija ide za tim da se sveučilištu namaknu baš ona sredstva koja se od države ne mogu namaknuti. Zato se od početka računalo s tim, da će uvijek službeni državni proračun za sveučilište ostati za to da pokriva redovne i stvarne potrebe sveučilišta, a Hrvatsko sveučilišno društvo će podupirati naučni rad sveučilišta i usavršavanje nastavnika, sudjelovanje njihovo na inozemnim kongresima i drugim naučnim manifestacijama, i još će vršiti razne druge kulturne i naučne obveze sveučilišta, kako predviđaju društvena pravila. Novac društva ne će nikada moći zamijeniti državne dotacije nego će se upotrebljavati uvijek baš za onu svrhu, kojoj dotacije i državna pomoć ne mogu biti namijenjene, kao što se iz državnih sredstava, kad bi bila i veća nego stvarno jesu, ne mogu unapređivati ciljevi društva niti će se u buduće moći služiti onim ciljevima, koje si je društvo uzelo za svoje.

Spoznaja pak da je naš narod i u drugim granama kulturnoga života najviše postigao baš privatnom akcijom bila je podstrek osnivačima i idejnim začetnicima društva, koji su se primili zadaće da pokrenu prvu i najživlju akciju za privatnu pomoć sveučilišta.

Da je potrebno, da Sveučilište raspolaze s dohotcima neovisno od državnog proračuna uvidjelo se odavna, pa je zato sveučilište već i prije I. svjetskog rata raspolagalo zakladama koje su za tadašnje prilike ipak nešto značile. Sveučilišni fond 1912. godine imao je 1,160.000.— kruna, a manje stipendijalne zaklade 420.000.— kruna. Ovaj fond je za vrijeme rata sasvim izčezao, manje vrijednosti. Jedinu veću vrijednost imala je zaklada nadbiskupa dr. Bauera (85.000.—), ali je i to stipendijalna zaklada. Novi fakulteti, medicinski, tehnički i veterinarski imadu zaklade, koje odbacuju 350.000.— odnosno 120.000.— ali se one smiju upotrebljavati samo ograničeno za uzdržavanje zavoda i klinika, odnosno za pokriće deficita kliničkih bolnica.

Iz svih ovih razloga osnovano je Hrvatsko sveučilišno društvo, da popuni jednu osjetljivu prazninu u našem javnom životu. Pa ipak, potrebno je malo zamisliti se u proteklo doba i prilike, da se shvati na kakove su sve neprilike morali nailaziti ljudi, koji su htjeli

pomoći svojem narodu i svojem sveučilištu. Rad njihov ometao je uz okrutni politički sustav još i sve teže ekonomsko stanje. U koliko je društvo svojim odlučnim hrvatskim i narodnim stavom uspjelo suzbiti strane utjecaje, to je ipak bilo svijesno, da mu borba s ekonomskim stanjem ni uz velike uložene napore ne će uvijek u dovoljnoj mjeri upjeti. Tek danas je svima jasno, kakovo je bilo to proteklo vrijeme zle uspomene!

Dne 4. lipnja 1934. na poziv rektora prof. ing. Gjuro Stipetića, koji je bio upravljen gotovo svim našim videnijim građanima, doktorima i apsolvencijama našeg sveučilišta, održan je u auli sveučilišta prvi dogovor o osnivanju takovog društva za unapređenje i pomaganje ciljeva hrvatskog sveučilišta. Odmah je obrazovan pripremni odbor, kojemu je povjerena zadaća da izradi pravila i pripremi sve za pravilno funkcioniranje organizacije društva.

Predsjednikom pripremnog odbora izabran je nekadanji šef odjela za bogostovlje i nastavu, podban u miru dr. Milan Rojc, zaslužan ne samo za sveučilište, nego naročito za njegove nove fakultete: medicinski, veterinarski i tehnički; za I. podpredsjednika izabran je inicijator društva, predsjednik Akademije znanosti i umjetnosti, prorektor prof. dr. Albert Bazala, za II. podpredsjednika odvjetnik dr. Ivan Andres, za tajnika dr. Vladimir Bazala, a za blagajnika profesor Visoke ekonomsko-komercijalne škole dr. David Karlović.

Dne 20. lipnja iste godine održana je osnivačka skupština »Društva za Strossmayerovo sveučilište u Zagrebu« u sveučilišnoj auli, koja je primila po odobru predložena pravila društva i odredila način društvenog rada.

Za hitnije poslove društva izabran je uži, izvršni odbor, u koji su ušli: I. podpredsjednik dr. Albert Bazala kao predsjedatelj, II. podpredsjednik dr. Ivan Andres, tajnik dr. Vladimir Bazala, blagajnik dr. David Karlović i odbornici: ing. Stipetić, dr. Poštić i dr. Šafar, a kao virilista bio je uvijek i rektor sveučilišta.

Pravila društva potvrđena su 9. kolovoza 1934. godine.

Društvo je odmah osnovalo u provinciji svoja povjereništva, a u Zagrebu je povedena akcija za sabiranje članova preko odbornika, te sveučilišnih nastavnika i videnijih građana. Novinstvo je izdašno pomoglo rad oko osnutka društva.

Dne 27. ožujka 1936. održana je I. redovita sjednica društvenoga vijeća u auli sveučilišta pod predsjedanjem I. podpredsjednika prof. dr. Alberta Bazale, na kojoj je privremeni upravni odbor predao opširni izvještaj o svome radu. Dosadašnji predsjednik dr. Milan Rojc izabran je prvim začasnim članom društva, a izabran je i novi upravni odbor na iduće 3 godine, koji se konstituirao ovako:

Predsjednik: prof. ing. Gjuro Stipetić, I. podpredsjednik: dr. Ivan Andres, II. podpredsjednik: Msgr. Janko Barle, tajnik: dr. Vladimir Bazala, blagajnik: prof. dr. David Karlović, odbornici: prof. dr. Albert Bazala, prof. dr. Stjepan Bosanac, dr. Juraj Körbler, Ante Kušević, dr. Josip Lochert, dr. Fran Omerza, Mr. ph. Drago Peroš, Mijo Petak, prof. Stjepan Ratković, Slava Sušnjak, Dr. Dragan Šafar i dr. Franjo Žilić.

Nadzorni odbor: dr. Ivo Ražem, Mr. ph. Josip Sallopek, ing. Josip Grünwald; zamjenici: dr. Makso Benković i dr. Ivo Bičanić.

Dne 4. VI. 1937. održana je II. redovna sjednica društvenoga vijeća (zapisnik je štampan u Alma mater croatica I, 1, 24—29, 1937). Dne 23. III. 1938. održana je III. redovna sjednica vijeća (zapisnik je štampan u Alma mater croatica I, 8, 241—246, 1938). Na IV. redovnoj sjednici vijeća, održanoj dne 16. VI. 1939. (zapisnik ove sjednice vijeća štampan je u Alma mater croatica III, 1/2, 21—31, 1939.) izmijenjena su pravila društva, te izabran novi odbor, koji se konstituirao ovako:

Predsjednik: prof. ing. Gjuro Stipetić; I. podpredsjednik: dr. Ivan Andres; II. podpredsjednik: dr. Fran Omerza; tajnik dr. Vladimir Bazala; blagajnik: prof. dr. David Karlović; odbornici: Msgr. Janko Barle, prof. dr. Albert Bazala, prof. dr. Stjepan Bosanac, prof. dr. Ivo Horvat, dr. Juraj Körbler, dr. Josip Lochert, Mate Malinar, prof. dr. Edo Milesiović, prof. Stjepan Ratković, Mr. ph. Josip Sallopek, dr. Dragan Šafar i dr. Franjo Žilić.

Nadzorni odbor: dr. Ivo Ražem, Mr. ph. Drago Peroš i ing. Josip Grünwald.

V. redovna sjednica društvenoga vijeća održana je dne 4. lipnja 1940. (zapisnik ove sjednice ovjerovljen je i štampan je u Alma mater croatica IV., 1., 35—42., 1940.)

U upravnom odboru nastale su neke manje promjene: Umro je msgr. Janko Barle, kome je 7. III. 1941. posvećena komemorativna sjednica, a nekrolog je napisan u *Alma mater croatica* IV., 7., 274—276., 1941. — Na njegovo mjesto kooptiran je prof. dr. Ivo Pevalek. I. podpredsjednikom izabran je dr. Dragan Šafar. U upravni odbor kooptiran je Hinko Wolf.

U radu odbora surađuju uvijek i rektor sveučilišta (prof. ing. Giuro Stipetić, prof. dr. Stanko Hondl, prof. dr. Edo Lovrić, prof. dr. Andrija Živković i na kraju prof. dr. Stjepan Ivšić), dva zastupnika sveučilišnoga senata (prof. dr. Juraj Andrassy i prof. dr. Ivo Horvat, poslije prof. dr. Juraj Andrassy i prof. dr. Lovro Bosnić, na kraju prof. dr. Franjo Bošnjaković i prof. dr. Andrija Hupbauer) i dva zastupnika studentskog pododbor (Juraj Katalinić i Stipe Mosner, a kasnije Juraj Katalinić i Hinko Wolf).

Prema § 2. društvenih pravila društvo postizava svoju svrhu tim, da materijalno i moralno podupire zagrebačko sveučilište i ostale visoke škole u znanstvenom i nastavnom radu, a napose tim:

- a) da opskrbljuje sveučilišne zavode i seminare potrebnim sredstvima i pomagalicama;
- b) da potpomaže sveučilišne nastavnike i naučno pomoćno osoblje u vršenju istraživanja i u izdavanju naučnih radova;
- c) da podjeljuje potpore za naučne studije, kao i za sudjelovanje na naučnim sastancima u zemlji i u inozemstvu;
- d) da daje stipendije i potpore za obrazovanje naučnoga pomladka i ostale pobude i prijedloge u tomu pravcu;
- e) da podstiče naučni rad slušača, naprađuje seminarske studije i natječajne radnje;
- f) da podupire periodična izdanja sveučilišta i pojedinih zavoda;
- g) da podupire nastojanje »Pučkog sveučilišta«;
- h) da stavlja na raspolaganje sveučilišnim vlastima sredstva za izvanredne potrebe.

Sredstva društva jesu:

1. prinosi osnivača (utemeljitelja, dobrotvora, darovatelja);
2. godišnje uplate prinosnika i to pojedinaca ili društva;
3. prinos države, općina i javnih ustanova;
4. povremeni prilogi i darovi u novcu, vrijednosnim papirima, naučnom materijalu i pomagalicama i dr.

Društvom upravlja Upravni odbor u Zagrebu, kojega na tri godine bira društveno vijeće (§ 8. pravila). Vijeće društva (§ 16. i 17.) je društvena glavna skupština.

Vijeće se sastaje svake godine na redovno zasjedanje, a po potrebi može se sazvati na izvanredno zasjedanje.

Članovi društva (§ 5. pravila) su osnivači i prinosnici.

Osnivači mogu biti:

- a) utemeljitelji, koji jednom za svagda ili u pet godišnjih obroka uplate najmanje 20.000.— (dvadeset tisuća);
- b) dobrotvori, koji jednom za svagda ili u pet godišnjih obroka uplate najmanje 10.000.— (deset tisuća);
- c) darovatelji, koji jednom za svagda ili u pet godišnjih obroka uplate najmanje 2.500.— ili ako su pravna lica 5.000.—.

Prinosnici mogu biti:

- a) redovni, koji se obvežu redovno plaćati najmanje članarinu od 10.— mjesečno;
- b) podupirajući, koji se obvežu plaćati iznos manji od 10.— mjesečno po svojoj odluci.

Osnivači dužni su u određenom roku isplatiti čitav prinos (§ 6. pravila). Nepotpuno uplaćen prinos utemeljitelja može se priznati kao prinos dobrotvora, nepotpuno uplaćen prinos dobrotvora kao prinos darovatelja, ako dosežu visinu svote označene u § 5. točka b., odnosno c. Inače se započeti ali prekinuti i nepotpuno uplaćeni prinosi osnivača smatraju darom u svrhe društva.

Prinosnici, redovni i podupirajući dužni su uredno plaćati svoj prinos.

Osnivači i redovni prinosnici imaju pravo sudjelovati u radu društva, birati i biti birani u odbor i odlučivati u vijeću društva. Osnivači ili redovni prinosnici, koji su pravna lica vrše svoja prava po delegatu.

Podupirajući članovi imaju pravo stavljati prijedloge, prisustvovati sjednicama i sudjelovati u raspravama vijeća, ali nemaju pravo odluke.

U tom smislu dosadašnji rad Hrvatskog sveučilišnog društva odvijao se normalno u dva pravca. S jedne strane radilo se na što boljoj i čvršćoj organizaciji društva, na prikupljanju članova, pribiranjju doprinosa i povećanju društvene imovine, odnosno na povećanju materijalnih sredstava društva, a na drugu stranu se prema pravilima društva, naročito prema § 2. društvenih pravila nastojalo društvenu svrhu postići što izdašnjim materijalnim i moralnim podupiranjem sveučilišta i ostalih visokih škola, odnosno njihovih ustanova, u naučnom i reprezentativnom pravcu.

Rad društva nailazio je na sve manje poteškoće u toliko, što su ciljevi i svrha društva postajali s vremenom sve bolje poznati u javnosti, pa nije trebalo nastavljati onaj prvi, mučni, pionirski posao oko agitacije za društvo. Poznata je svrha društva koja ide za tim da održimo naše Hrvatsko sveučilište na visini, da napreduje, a ne da stane, jer zastoje znači nazadak. Hoćemo da naše Sveučilište ostane častno, uvaženo i slobodno. Ne smijemo dopustiti, da ono postane učilište drugoga reda. Ali je poznato i to, da za izvršenje tih ciljeva nije dosta samo dobra volja i rad nekolicine odbornika, nego treba i — novaca, mnogo novaca!

Pa ipak, uspjeh rada oko prvoga dijela prije spomenute dužnosti, naime prikupljanja sredstava i članova društva nije posve uspio. Opetovano su se slali apeli, na hiljade pisma i poziva je otpremljeno, no odaziv nije bio ni izdaleka onakav, kakav se očekivao. Niti među građanstvom niti među sveučilišnim nastavnicima, pa niti među 30.000 apsolvencata sveučilišta nije uspjelo naći dovoljno dobrovoljnih organizatora i pomagača, premda je izvan svake sumnje da je samo dobra organizacija i privatna inicijativa onaj način kojim se našem sveučilištu mogu namaknuti potrebna novčana sredstva i da se jedino tako može u današnji dan našem sveučilištu pomoći. Društvo ima danas 600 članova i to 447 redovnih članova u Zagrebu i 28 u provinciji, 49 podupirajućih članova u Zagrebu i 10 u provinciji, zatim 5 utemeljitelja, 8 dobrotvora i 53 darovatelja.

Dakako, da će prva dužnost društva i u budućnosti biti: povećati broj svojih članova. Dok društvo ne broji barem 2.000 članova i dok nitko od profesora, docenata, asistenata i ostalog sveučilišnog osoblja ne će manjkati u članstvu društva, ne može se reći, da je društvo u mogućnosti potpuno zadovoljiti svojim funkcijama. Na tom je polju sada bilo slabo uspjeha, pa će sve to trebati u buduću nadoknaditi.

Ipak je iz društvenih prihoda do sada podijeljeno oko 250.000.— za razne naučne svrhe sveučilišta, za naučna putovanja i radnje te razne reprezentativne svrhe sveučilišnih vlasti. Sredstva društva ni izdaleka ne dostaju jer su potrebe mnogo veće. Društvo je svjesno i toga, da je uradilo u okviru svojih skromnih mogućnosti sve, da imovinu društva poveća i broj članova bar nešto umnoži. Javnost je ovaj rad društva ocijenila kao vrlo lijep i plemenit, ali poduprla taj rad nije, a naročito upada u oči slab odziv naše pokrajine, jer iz svih hrvatskih krajeva društvo ima jedva 50 članova.

Radi bolje raspodjele posla rad u društvu raspoređen je na posebne odbore. Tako je prema § 9. društvenih pravila jedan dio posla prenesen na poseban Poslovni odbor, koga sastavljaju predsjednik ili podpredsjednik, tajnik i blagajnik, te još jedan član upravnoga odbora, koga isti određuje na tri mjeseca (to je od početka dr. Dragan Šafar, a od kad je on I. podpredsjednik od onda je taj član Hinko Wolf).

O svom poslovanju poslovni odbor podnosi izvještaj upravnom odboru na njegovoj prvoj narednoj sjednici, a organizacija takovog odbora pokazala se kao vrlo dobra.

Osim toga je osnovan posebni »Odbor za izučavanje hrvatskoga jezika« pod vodstvom odbora trojice (prof. dr. Stjepan Bosanac, prof. Stjepan Ratković, dr. Dragan Šafar), koji je dapače radio na sastavljanju priručnog rječnika i pravopisa, ali taj rad nije mogao radi ratnih prilika nastaviti, a sad je osnovan Državni ured za hrvatski jezik, koji će valjda preuzeti i brigu oko rječnika i pravopisa, pa je rad ovoga odbora stavljen in suspenso.

U želji pak, da Hrvatsko sveučilište dobije valjani naučni pomladak, koji bi bio sposoban da danas-sutra zamijeni današnje nastavnike, izabran je posebni »O d b o r z a p o m l a d a k«, kome je dužnost da traži pomladak, da ga podupire u naučnom radu i usavršavanju. U odbor je ušao rektor te članovi društva: dr. Ivo Horvat i dr. Stjepan Ivšić, profesori filozofskoga fakulteta, dr. Juraj Andrassy, profesor pravnoga fakulteta, dr. Aleksandar Gahs, profesor bogoslovskoga fakulteta, dr. Eduard Miloslavić, profesor medicinskoga fakulteta, dr. Lovro Bosnić, profesor veterinarskoga fakulteta, ing. Gjuro Stipetić, profesor tehničkoga fakulteta, dr. ing. Vladimir Škorić, profesor gospodarsko-šumarskoga fakulteta, dr. David Karlović, profesor Visoke ekonomsko-komercijalne škole i Stjepan Ratković, profesor Visoke pedagoške škole. Upravni odbor društva zastupa u tom odboru dr. Dragan Šafar. Pročelnikom toga odbora biran je prof. ing. Gjuro Stipetić, a tajničke poslove obavlja prof. dr. Ivo Horvat. O d b o r z a p o m l a d a k istakao se već do sada neizmjerne izdašnom suradnjom, te kreiranje ovoga odbora treba smatrati za jednu od najboljih akcija društva.

Pripremanje pomladka za prazne ili još neosnovane katedre na sveučilištu je potrebno, jer su na nekim fakultetima neke katedre nepopunjene pa samo treba naći stručnjaka, koji će se tim predmetima posvetiti i u njima se usavršiti, a neke će katedre biti skoro prazne, jer su nastavnici već stari, ali nemaju nasljednika, pa im treba za vremena odgojiti i usavršiti pomladak, koji će ih — kad bude vrijeme došlo — moći naslijediti. Neke se pak katedre moraju tek osnovati, jer to zahtijevaju stručni, znanstveni ili narodni interesi. Odbor za pomladak Hrvatskog sveučilišnog društva ispituje, za koje katedre treba izobraziti pomladak i prema tome usmjeruje svoj rad.

Jedna od najvećih društvenih akcija je pokretanje pitanja, kako je staro Hrvatsko sveučilište u Zagrebu. Izlazilo se, naime, sa stanovišta, da Hrvatsko sveučilište u Zagrebu vuče svoj postanak od akademije (visoke škole), što su je isusovci god. 1632—1666. osnovali i uredili uza svoju, od god. 1607. u gornjem gradu (na brdu Gracu) u zgradi tik do crkve svete Katarine i u susjednom, zapuštenom samostanu dominikanaca postojeću gimnaziju. Ova je akademija imala uređeni bogoslovski i filozofski fakultet, a od 1772. i pravni fakultet i već je poveljom cara i kralja Leopolda I., izdanom 23. rujna 1669., koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, — dignuta na stepen i u sva prava sveučilišta. Hrvatsko sveučilišno društvo povelu je akciju, da se ova povijesna činjenica utvrdi i prizna te je ujedno uputilo predstavku sveučilišnom senatu, da bi on preuzeo na sebe dužnost, da se svečano proglašenje 273-godišnjice Hrvatskog sveučilišta izvrši ove godine dne 23. rujna, a ujedno sve pripravi, kako bi se 23. rujna 1944. proslavila 275-godišnjica postanka sveučilišta uz prisutnost svega kulturnog i znanstvenog svijeta.

Društvo je prihvatilo poziv na suradnju oko izgradnje botaničkog vrta i meteorološke stanice na Velebitu. Kako je poznato svake godine slušači botanike pod vodstvom prof. dr. Ive Horvata idu na stručnu ekskurziju na Velebit. Ovaj se kraj pokazao kao vrlo prikladan za naučna putovanja i istraživanja. Sada će se tamošnji studij olakšati s time, što će na Velebnu, lijepoj visoravni velebitskoj, biti u tu svrhu izgrađen botanički vrt. Istodobno se radi na tom, da se na tom mjestu izgradi meteorološka stanica za praktična i naučna istraživanja. Izgradnju postroja stanice omogućit će na inicijativu Hrvatskog sveučilišnog društva razni interesenti, koji su zainteresirani na meteorološkim istraživanjima ovoga kraja. Za najpotrebnije prve instrumente Hrvatsko sveučilišno društvo votiralo je svotu od 30.000.—. Meteorološka stanica radit će pod nadzorom Geofizičkog zavoda u Zagrebu. Posebna komisija stručnjaka i predstavnika Hrvatskog sveučilišnog društva izabrala je 13. X. 1940. teren za izgradnju stanice u blizini hotela Velebno. Instrumenti su već naručeni i sva je prilika, da će se akcija oko izgradnje meteorološke stanice na Velebitu brzo dovesti do cilja, čim se ratom poremećene prilike barem donekle uredi. O ovoj lijepoj zamisli održana je dne 25. X. 1940. jedna anketa stručnjaka u auli sveučilišta, gdje su dr. Vladimir Bazala, prof. dr. Kovačević, prof. dr. Horvat i prof. dr. Pevallek održali referate o raznim pitanjima, koja su skopčana s izgradnjom vrta i meteorološke stanice. Tom prilikom naglašena je važnost botaničkog vrta za uzgoj i čuvanje rijetkih i samo na Velebitu raslih biljaka: *Sibirea croatica* i *Degenia velebitica*. Anketa je imala velik uspjeh, te je u dnevnoj štampi vrlo povoljno prikazana.

Društvo je primilo na upravljanje »Zakladu Vladimira Premru-a za oživotvorenje zavoda za povijest medicine u Zagrebu« i votiralo je 30.000.— njegovoj glavnici.

Unutar društva organiziran je t. zv. »Inozemni ured nastavnika sveučilišta i visokih škola«. Ovakova ustanova pod imenom »Auslandsamt der Dozentenschaft deutscher Universitäten und Hochschulen« postoji u svakom sveučilišnom gradu i kulturnom centru u Njemačkoj, većinom pod vodstvom mladih i poletnih docenata, koji svoje slobodno vrijeme provode u požrtvovnom radu oko napredka naučne i kulturne suradnje s inozemstvom. Ovi uredi imaju već danas veze sa cijelom Evropom. Ovakova se ustanova brine oko poziva i gostovanja stranih naučnih radnika u Njemačkoj i njemačkih učnjaka u inozemstvu. Ured radi u vezi s ministarstvom vanjskih poslova i ministarstvom propagande, te nailazi na veliku potporu vlasti i naučnih krugova.

Neophodno je bilo potrebno i kod nas organizirati ovakovu ustanovu. I ako će naš djelokrug biti manji, — razumije se — nego slični djelokrug njemačkih kulturnih i sveučilišnih centara, a i veze naše trebat će postepeno i tako rekući od početka organizirati dok dostignu neki veći stepen, ipak će se sličnom organizacijom kao i u Njemačkoj pridonijeti velik dio mogućnosti izdašne izmjene naučnih radnika, na korist nauka i hrvatskih kao i njemačkih. U tom smislu zatražena je pomoć ministarstva vanjskih poslova, te odjela za propagandu.

Dužnost predstoinika »inozemnog ureda« vrši prof. dr. Vladimir Bazala, koji je za vrijeme svoga nedavnog boravka u Njemačkoj, a pod vodstvom funkcionara ureda, imao prilike proučiti rad ureda i uvidjeti važnost njegovu za unapređenje međusobne suradnje naučnih radnika. Razmotrio je rad ureda u Berlinu, Frankfurtu na Maini, Leipzigu, Beču i Münchenu, pa će iskustvo stečeno u Njemačkoj imati prilike kod kuće upotrijebiti. Uz to je kao izaslanik društva i ureda na proslavi 400-godišnjice Paracelsusa u Salzburgu dobio mandat, da u Münchenu i Beču ponovo stupi u osobni dodir sa sličnim ustanovama i osobama, koje ondje vode ovakove poslove.

Dne 1. rujna 1937. izašao je prvi broj društvenog glasila »Alma Mater Croatica«, koji izlazi mjesечно na 32 stranice velikog formata. Redakcioni odbor bili su najprije Dr. Ivan Andres, msgr. Janko Barle, dr. Vladimir Bazala, prof. dr. David Karlović, Mate Maknar, prof. ing. Giuro Stipetić, kasnije: dr. Vladimir Bazala, prof. dr. David Karlović, Mate Malinar, prof. ing. Giuro Stipetić i Hinko Wolf. Glavni i odgovorni urednik je od početka izlaženja lista do konca IV. godišta bio dr. Vladimir Bazala, a od III. godišta izradio je vrlo lijepo Pavle Froman u narodnim bojama i prikazuje akademsku zastavu iz god. 1848. i plaketu izdanu u spomen oživljenja sveučilišta god. 1874., a za IV. godišta i kasnija godišta izradio je naslovni list prof. Ljubo Babić u ukusnoj boji sa »knjigom znanja sa 7 pečata«.

Glasnik je naišao na lijep odziv. Do sada je izdano potpunih 5 godišta.

Društvo izdaje edicije ili pomaže njihovo izdavanje, pod naslovom »Knjižnica prijatelja Hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu« od kojih ima povremeno i manju financijsku dobit. To su djela, koja sadrže opširnije teme, no sadržaju slične člancima u »Alma Mater Croatica«, ali opsegom takove, da zahtijevaju samostalno izdanje. Do sada su izašle ove sveske:

1. Dr. Stepan Zepf: Radio-predavanje održano prigodom svečane proslave 100-godišnjice »Hrvatskoga kazališta«;
2. Dr. Ivan Andres: Govor branitelja u kerestinečkom procesu 5. XI. 1936. s predgovorom dra. Vladka Mačka.
3. Prof. dr. Albert Bazala: O ideji nacionalne filozofije.
4. Prof. dr. Vladimir Bazala: Bibliografija književnih radova članova Medicinskog fakulteta u Zagrebu od početka škol. god. 1933/34. do konca škol. god. 1938./39.
5. Prof. dr. Vladimir Bazala: Od kada postoji sveučilište u Zagrebu?

Društvo je sabralo građu i pod uredništvom dra Vladimira Bazale izdalo »Godišnjak Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu za škol. god. 1933/34.—1938/39.«

Vrlo lijepa suradnja postignuta je s Pučkim sveučilištem. Nekoliko predavanja, održanih u pučkom sveučilištu, štampana su u društvenom glasniku »Alma Mater Croatica«, a iza toga odštampana su u posebnoj »Knjižnici pučkog sveučilišta«, od čega je do

sada izišlo 5 predavanja kao 6 brojeva ove knjižnice. Svaka knjižica štampa se u 1.000 primjeraka i predaje upravi Pučkoga sveučilišta, koja prodajom dobiva lijepi iznos, kao doprinos Hrvatskog sveučilišnog društva Pučkom sveučilištu. Postoji namjera da se svake godine izda nekoliko ovakovih knjižica, na korist Pučkog sveučilišta.

Do sada su izašla ova djela:

1. Prof. dr. Vlado Petz: Smisao i zadatak škole;
2. Prof. dr. Rudolf Horvat: Kvaternikova buna kod Rakovice;
- 3-4. Dr. Vladimir Bazala: Što su liječnici dali izvan medicine?
5. Prof. dr. Milan Ivšić: Agrarna politika;
6. Dr. Vladimir Bazala: Što su neliječnici dali medicini?

Osim toga se Hrvatsko sveučilišno društvo svom savjesnošću uz ove svoje dužnosti prihvaćalo i drugih, ne strogo »sveučilišnih«, kulturnih i narodnih akcija, dijelom zato, jer one nisu trpjele odlaganja, a nikoga drugoga nije bilo tko bi ih prihvatio, dijelom zato, da ih pripravi za bolje dane i za ustanovu, koja će ih moći kasnije djelotvornije provoditi.

Tako se Hrvatskom sveučilišnom društvu činilo zgodnim sadašnje vrijeme za to, da se nanovo pokrene pitanje o vraćanju bolonjskoga kolegija u hrvatske ruke. Ovu je akciju već Hrv. sveuč. društvo započelo diplomatskim putem pred više godina i ima nade, da će je uspješno završiti. (O tom ima dosta podataka u AMC III., 4., 118—120, 1939. i 8., 311—312. 1940.; IV., 1., 38—39., 1940. — »Jutarnji List« 22. II. 1940. str. 21 i 25. II. 1940. str. 7. — »Novosti« br. 322 od 21. XI. 1939. str. 10 i br. 40 od 10. II. 1940. str. 9.) — Dakako, da će u tom pogledu trebati još pomoći ministarstva vanjskih poslova i ministarstva nastave. Na taj bi način naši đaci imali prikladan zavod u inozemstvu, koji bi vodio brigu oko njihove tamošnje izobrazbe.

Započeo je i rad oko kulturne i ekonomske suradnje s inozemstvom, u prvom redu rad oko omogućenja i podupiranja učenja hrvatskoga jezika u inozemstvu na način, kako to kod nas uspješno radi s njemačkim jezikom Münchenska njemačka jezična akademija, a s talijanskim jezikom Zavod za talijansku kulturu. U tom pogledu zatražena je pomoć i potrebna suradnja ministarstva nastave i ministarstva vanjskih poslova, odnosno suradnja odjela za propagandu, a rad na tom polju odvijat će se u potpunom svojem obsegu propagiranja hrvatskog jezika, književnosti i kulture koliko kod kuće, toliko i u inozemstvu.

Nastoji se i oko postavljanja i davanja smjernica za upravljanje katedra hrvatskoga jezika u inozemstvu, koje nas do sada nisu zadovoljavale, jer se radilo — osim rijetkih izuzetaka — o nedovoljno iskusnim predavačima, koji su zastupali tezu o nekom srpsko-hrvatskom jeziku i srpsko-hrvatskoj književnosti, dok smo mi oduvijek stajali na stanovištu da su hrvatski i srpski jezik dva potpuno različna jezika (a da o književnosti ni ne govorimo), pa i na katedrama hrvatskog jezika i književnosti u inozemstvu ovo stajalište treba pobijediti. Ova će akcija — nadajmo se — uspjeti uz pomoć ministarstva nastave, odnosno vanjskih poslova, čija je pomoć već zatražena posebnom predstavkom.

Uviđajući, da će u novo nastalim prilikama biti potrebno da se Hrvatsko sveučilišno društvo vrati svojem radu oko podupiranja sveučilišta i visokih škola, ono je nastojalo u život privesti Hrvatsku narodnu akademiju, koja će preuzeti dosadašnje »nesveučilišne« akcije. Hrvatsko sveučilišno društvo je ponosno, da je osnivanje ove akademije poduprlo i moralno i materijalno.

Društvo je izgubilo nekoliko vrijednih članova, koji su se preselili u vječnost, tako: dr. Herman Roth iz Bjelovara, dr. Aurel Figatner iz Sušaka, dr. Marcel Kornfeld, gđa prof. Nada Eder-Bertić, dr. Makso Benković iz Nove Gradiške, prof. dr. Nikola Ritzofy, prof. ing. Milan Vukić, ing. Ladislav Tauber, prof. dr. Josip Šilović, Stjepan Juraš iz Broda, prof. dr. Vladimir Pliverić, prof. ing. M. Plohl, prof. dr. Ferdo Šišić, docent dr. B. Hergula.

Društvu su pristupili:

kao utemeljitelji sa 20.000.—: prof. dr. Josip Šilović, dr. Fabijan Hajduković u Somboru i tt. Kugli u Zagrebu;

kao dobrotvori sa 10.000.—: dr. Milan Rojc, S. D. Aleksander, dr. Niko Andrijašević u Sarajevu, Albert Deutsch i Gustav Maceljski, Jakob grof Eltz u Vukovaru, Otmar Henn u Brodu, Vladimir Premru, Hrvatska industrija katrana u Zagrebu i Gradska štedionica u Zagrebu;

kao darovatelji sa 2.500.—: dr. Ivan Andres, dr. Rudolf Blis, Jakob Davidović, dr. Anton Fanton u Vel. Gorici, Stjepan Juraš u Brodu n/S., dr. Đuro Müller u Rumi i Bernard Krešić u Osijeku;

kao pravna lica sa 5.000.—; Hrvatski liječnički zbor; Noris k. d., Croatia portland-cement, Isis d. d., Koch-i-Noor i Advokatska komora.

Manje svote darovali su društvu ovi dobrotvori:

1000.—: gg. msgr. Janko Barlè, msgr. J. Korenić, S. D. Aleksander, Klub »Stari krovovi« u Karlovcu, dr. Petar Grabić, provincijal redodržave Presvetog Otkupitelja u Dobri kod Splita, Gradska štedionica u Zagrebu, Zagrebačka dionička pivovara.

600.—: »Universum« d. d.

500.—: dr. Josip Barešić, liječnik u Bedekovčini, Antun Klein, Gradska općina karlovačka, Lebinac i dr., Prevedan i Hoffmann, D. D. za promet proizvodima S. K. F., Tvornica koža, Gjuro Gayer.

300.—: »Chromos« Carmine Alojz,

250.—: Tvornica tanina Sisak-Zagreb, »Lancet«, »Nestle«,

200.—: Jaroslav Strecha, Kuglaški klub, Rudolf Pasarić.

Društvo podjeljuje zaslužnim javnim radnicima i sveučilišnim dobrotvorima srebrnu plaketu, koja je izrađena god. 1874. na dan otvorenja sveučilišta.

Srebrna plaketa društva do sada je podijeljena: dr. Milanu Rojcu, prof. dr. Albertu Bazali, prof. ing. Đuri Stipetiću, dr. Fabijanu Hajdukoviću, dr. Niki Andrijaševiću, S. D. Aleksandru, Albertu Deutschu, Gustavu Maceljskome, Jakobu Davidoviću, Jakobu grofu Eltzu, Stjepanu Jurašu i Vladimiru Premru-u.

Podijeljene su ove pripomoći:

Dr. Adolfu Režeku 1500.— za naučno putovanje u Prag.

Prof. dr. Josipu Lončaru 1500.— za studije u Njemačkoj.

Prof. dr. Rudolfu Cesarcu 2000.— za prisustvovanje na kongresu matematičara u Oslo-u 13.—18. srpnja 1936.

Dr. Jurju Körbleru 2000.— za prisustvovanje na kongresu protiv raka u Bruxellesu 20.—29. rujna 1936.

Dr. Aleksandru Manzoniju 2000.— za prisustvovanje na kongresu jugoslavenskih i čehoslovačkih ortopeda u Bratislavi 1936.

Prof. dr. Ljudevitu Šplajtu 500.— za prisustvovanje na kongresu prirodoslovaca u Grazu 12.—15. svibnja 1937.

Dr. Aleksandru Ugrenoviću, redovnom profesoru gospodarsko-šumarskog fakulteta 2.000.— za sudjelovanje na konferenciji Međunarodnog saveza Zavoda za šumska istraživanja, koja je održana u Berlinu 5. rujna 1930. i na ekskurziji po Njemačkoj.

Dr. Gilbertu Flumianiju, redovnom profesoru filozofskog fakulteta 1.500.— za sudjelovanje na Međunarodnom kongresu kemičara u Rimu.

Docentu dr. Vinku Vuletiću 2.000.— za naučno putovanje u München, Nauheim, Wiesbaden i Giessen u vezi sa studijem bolesti srca i elektrokardiologije, te za sudjelovanje na kardiološkom kongresu u Salzburgu 23.—26. svibnja 1937. godine.

Dr. Mili Budaku, asistentu Medicinske klinike 2.000.— za studij kirurškog liječenja plućne tuberkuloze u Rohrbachu kod Heidelberga.

Dr. Mladenu Meštriću 3.000.— kao stipendij za tromjesečni boravak u Brnu u svrhu usavršavanja u specijalnim ortopedskim granama.

Branku Brataniću, asistentu Etnološkog seminara 1.000.— kao pomoć za istraživanja i etnološku studiju o tipologiji, nomenklaturi i geografskom raširenju rala i pligova.

Prof. dru. Eduardu Miloslaviću, redovnom profesoru medicinskog fakulteta 2.500.— za sudjelovanje na kongresu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Bonnu.

Dru. Marijanu Čmeliću, sudskom pristavu u Koprivnici 1.000.— kao potporu za putovanje u Paris na studij organizacije francuskog sudstva.

Zlatku Milkoviću, kustosu hrvatskoga narodnog muzeja u Zagrebu 2.000.— za putovanje u Francusku radi usavršavanja na naučnom području bioloških nauka.

Dru. Adolfu Režeku, asistentu medicinskog fakulteta 1.200.— za sudjelovanje na skupu Njemačkog balneološkog društva u Beču.

Dru Oskaru Seidlu, asistentu medicinskog fakulteta 2.000.— za studij pedijatrije na berlinskoj klinici prof. Bessau-a.

Hinku Wolfu 2.000.— za putovanje u Rim i Paris na studij žurnalistike u Italiji i Francuskoj.

Gdici Ankici Kokša 1.000.— za nastavak studija u Njemačkoj.

Dru Karlu Weberu i dru ing. Miroslavu Karšulinu, asistentima tehničkog fakulteta svakome po 1.500.— za sudjelovanje na kongresu kemičara u Rimu.

Jurju Kataliniću 2.000.— za sudjelovanje na sastanku francuskih i slavenskih inženjera u Parisu 2.—16. srpnja 1939.

Dru Zdravku Lorkoviću 2.000.— za studij biologije u Budimpešti i naknadno još 5.000.— za studij organizacije bioloških zavoda u Njemačkoj.

Ing. Luki Petkoviću 2.000.— za studij u Njemačkoj.

Dru Božidaru Latkoviću 2.000.— za studij u Parisu.

Ing. Božidaru Ecklu, asistentu gospodarsko-šumarskog fakulteta 2.000.— za sudjelovanje na melioracionoj izložbi u Pragu.

Docentu dru Franji Bencingeru 2.500.— za studij farm. tehnologije u Njemačkoj.

Mladenu Bošnjaku, asistentu Sveuč. knjižnice 2.000.— za studij knjižničarstva u Italiji.

Dru Josipu Breitenfeldu, asistentu medicinskog fakulteta 2.000.— za sudjelovanje na I. međunarodnom tečaju za neurokirurgiju u Berlinu.

Dru Danku Riessneru, asistentu medicinskog fakulteta 2.000.— za putovanje u Berlin, gdje je održao predavanje na sastanku neurokirurga i patologa.

Ing. Josipu Boncelju, redovnom profesoru tehničkog fakulteta 2.000.— za naučno istraživanje i pregled laboratorija za izolaciju u Njemačkoj.

Ratimiru Orbanu, apsolventu veterine 2.000.— za naučno putovanje u Njemačku i Dansku.

Dru Marijanu Čmeliću 2.000.— za nastavak studija na političkoj školi u Parisu.

Dru Stjepanu Antoljaku 1.500.— za rad u arhivu u Dubrovniku.

Ing. Dragutinu Horvatu 1.000.— za put u Budimpeštu i rad u Ganzovim tvornicama.

Tiasu Mortigijji 2.000.— za rad u arhivima u Beogradu, u vezi sa proučavanjem srpske propagande u Hrvatskoj u XIX. stoljeću.

Dru Josipu Spalatinu 10.000.— za usavršavanje u nauci o zarazama domaćih životinja u Njemačkoj.

Osim toga društvo je podijelilo slijedeće potpore za tisak:

Dru Petru Digoviću iz Zagreba 1.500.— kao pripomoć za tisak knjige »Temelji međunarodnog javnog zračnog prava«.

Dru Kurepi 2.000.— za tisak matematičke teze u Parisu.

Dru Matku Rojniću iz Zagreba 1.000.— kao pripomoć za tisak knjige »Repetitorium alphabeticum Matije Smodeka«.

Dru Franu Kušanu 5.000.— za tisak knjige »Ljekovito bilje«.

Petru Guberini 5.000.— za tisak doktorske teze »Voleur logique et voleur stylistique des propositions complexes en français et en croate«.

Dru Josipu Bachu 2.000.— za tisak radnje: »60-godišnjica Hrv. nar. muzeja za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu«

Dru Josipu Breitenfeldu 2.000.— za tisak radnje: »Moderna neurokirurška nastojanja«.

Dr. ing. Vilku Riegeru 5.000.— za pomoć kod tiskanja njegove knjige »Zadružni sistemi«.

Potpomom od 3.000.— Akademskom filozofskom klubu Hrvatsko sveučilišno društvo omogućilo je izdanje nekih važnih skripata, tako Messerove »Etike« i Meumannovog »Uvoda u estetiku«.

Povrh toga društvo je podupiralo naučne ekskurzije, te je podijelilo:

Prof. dru Milovanu Gavazziju 2.000.— za naučnu ekskurziju Akademskog geografskog društva u Austriju i Njemačku.

Prof. dru Arturu Gavazziju 2.500.— za geomorfološku ekskurziju slušača u srpnju 1938. godine.

Prof. dru Ivi Horvatu 1.500.— za ekskurziju sa slušačima na Velebit, te ponovno 2.000.— za god. 1939. i 2.000.— za ekskurziju u Hrvatsko Primorje za godinu 1940.

Prof. dru Krunoslavu Babiću 1.000.— za Krk za god. 1938., 1.000.— za ekskurziju 1939. u Hrvatsko Primorje i 1.000.— za ekskurziju god. 1940.

Prof. dru Milanu Šenoi 1.500.— za geografsku ekskurziju 1940.

Dru Otu Oppitzu, asistentu filozofskog fakulteta 2.000.— za geomorfološka istraživanja u Hrvatskom Zagorju i nabavku najnužnijih sprava za mjerenje apsolutnih visina i ponovo 1.000.— za istraživanje Hrvatskog Zagorja.

Klubu slušača slavistike 2.000.— za naučnu ekskurziju u Bosnu i Dalmaciju.

Slušačima bogoslovije 3.000.— za ekskurziju u Rim.

Na taj način podijeljeno je oko 130.000.— za potpore za naučna putovanja i studij u inozemstvu, preko 25.000.— za tiskanje naučnih radova i skripta, a skoro 35.000.— za naučne ekskurzije i istraživanja.

Pri podjeljivanju ovih potpora odbor se držao najprije §-a 10. društvenih pravila, prema kome se upotreba i razdioba sredstava društva u svrhu sveučilišta vrši redovno na prijedlog sveučilišne uprave. Zato je svaka molba poslana najprije ovoj na odobrenje, odnosno na mišljenje i prijedlog. Zatim ju je pretresao upravni odbor, odnosno jedan posebno zato kreirani odbor, a sve suglasno s § 2. društvenih pravila, kojim je svrha društva točno određena. Molba je više puta bilo mnogo i nije se svima moglo udovoljiti, jer nisu bile u skladu sa ciljevima društva. Odbor je još utvrdio i principe za podjeljivanje potpore, pa je zaključio, da u prvom redu treba podupirati mlađe radnike i to takove, koji idu u inozemstvo na nauke i na usavršavanje. Potpore se, dakako, podjeljuju u tu svrhu samo za studij, koji se kod nas ne može nastaviti ili je struka takova, da se zahtijeva putovanje u inozemstvo. Za kongrese i naučne sastanke podjeljivana je potpora samo onda, ako dotični drži tamo neko predavanje ili iznosi neki rad ili se inače naučno ističe na tom kongresu. Za putovanja sama bez naučnoga rada ne mogu se podijeliti potpore od strane društva. Što se tiče slušača, to je zaključeno i provedeno, da se slušačima ne daju potpore nego samo na ruke njihovih nastavnika, koji ekskurzije vode.

Djela, koja se tiskaju potporom društva moraju na vidljivom mjestu sadržavati opasku o podijeljenoj potpori. Upravni odbor je zadovoljan što su sva njegovom potporom izdana djela naišla na veliko odobravanje stručnih krugova, izdane knjige prikazane su i u društvenom glasniku, skripte filozofskoga kluba su vrlo dobre, lijepo opremljene, a prijevodi solidni i točni. Kako velik broj naših slušača danas slabo znađe njemački, a njemački priručnici u nastavi su kod nas uvedeni, uobičajeni i vrlo potrebni, to će društvo i u buduću podupirati izdavanja jeftinih skripata i prijevoda.

Osim toga je društvo izdalo još neke izvanredne potpore, tako:

Hrvatskoj menzi akademici 2.000.—, zatim još 3.000.—.

Klubu medicinara za osnivanje medicinske menze 6.000.—.

Klubu slušača klasične filologije 2.000.— za nabavu knjiga i skripata i ponovo 2.900.— za izradbu skripata i nabavu knjiga za klubsku knjižnicu.

Dru ing. Miroslavu Karšulinu 1.100.— za nabavu helija i nastavak pokusa o detonaciji plinova.

Pravničkom klubu 2.000.—.

Đačkom putničkom udruženju 5.000.—.

Društvo je isplatilo račune sveučilišne uprave u iznosu od 8.573.20 i putne troškove u iznosu od 9.760.—, a u reprezentativne svrhe podijeljeno je rektoratu još 8.000.—. Osim toga je na spomenik Frana Bulića postavljen novcem društva vijenac što ga je predao rektor sveučilišta prigodom proslave otkrića spomenika u Zagrebu.

Odboru za gradnju astronomskog opservatorija u Maksimiru dalo je društvo 2.000.— kao pomoć za ovu gradnju.

Tako je Hrvatsko sveučilišno društvo nastojalo po najboljoj svojoj savjesti udovoljiti obvezama, koje je kod svog osnutka preuzelo. Taj je rad bio ispravan i koristan, a povrh

svega suglasan s težnjama Hrvatskoga naroda oko njegove slobode, napredka i prosvjete u tolikom smislu, te je društvo u času najveće sreće Hrvatskoga naroda, na Uskrs ljeta Gospodnjega 1941., kao prva ustanova i prvo društvo moglo naglasiti, da radeći od svoga postanka oko slobode i napredka Hrvatskoga naroda slavi ove godine ne samo Uskrs Kristov nego i uskrsnuće Slobodne i Nezavisne Hrvatske Države!

Ipak, u novim je prilikama nabačeno pitanje, da li je potrebno, da Hrvatsko sveučilišno društvo i dalje postoji. Ono je, kako je već rečeno osnovano g. 1932., a g. 1934. u život privedeno i do sada je postojalo zato, da bi u pomanjkanju dovoljnih materijalnih sredstava našega sveučilišta, priskočilo ovome u pomoć, namaknuvši mu materijalna sredstva, a da bi u času nepravog smjera njegove kulturne, narodne i odgojne politike (kakova se od dojučerašnjih vlastodržaca mogla uvijek očekivati), privatnom inicijativom i uplivom javnosti privedo sveučilišnu politiku na pravi put. Zato bi moglo izgledati, kao da će u novoj, hrvatskoj, narodnoj i nezavisnoj državi, u kojoj će sveučilištu biti dano uvijek dovoljno materijalnih sredstava i u kojoj će vlast nastojati provoditi, primjenjivati i podpirati samo ispravnu hrvatsku kulturno-prosvjetnu i narodnu politiku — potreba opstanka Hrvatskog sveučilišnog društva doći u pitanje.

Ipak, tome nije tako!

Hrvatsko sveučilišno društvo ima rečenu dvojaku funkciju. Ono je zaista osnovano, u život privedeno i radi s jedne strane zato, da bi pomagalo sveučilište i ostale visoke škole u njihovom kulturnom, prosvjetnom, znanstvenom i narodnom radu, ali mu je s druge strane dana još važnija dužnost: omogućiti upliv na taj rad i pribavljati nove inicijative za nj iz javnosti, izvan sveučilišnog kruga i to u obliku, koji bi za samu stvar bio što prikladniji i što uspješniji, a opet da bude sačuvana tradicionalna forma sveučilišnog rada i njegove autonomije. Ovu brigu oko unapređenja sveučilišnih ciljeva, kao i ovo održavanje veza između sveučilišta s jedne strane, a ostalih kulturnih i naučnih ustanova i radnika iz javnosti s druge strane, Hrvatsko sveučilišno društvo provodilo je svom savjesnošću i u tom je pogledu učinilo više, nego li i jedna slična ustanova. Zato će Hrvatsko sveučilišno društvo i dalje zadržati obje svoje dosadašnje funkcije.

Nema, doduše, sumnje u to, da se u novo nastalim prilikama, razvijajući se u samostalnoj državi, sveučilište ne će boriti s materijalnim neprilikama, kao što je to bilo posljednjih 25 godina, a mladi će naraštaj imati više mogućnosti i prilika da se uz pomoć države školuje i da unapređuje svoje znanje. Sveučilište će, dakle, obavljati svoju odgojnu, nastavnu i kulturnu misiju kao ustanova od vlasti povlašćena, ali će povrh državne pomoći trebati koliko inicijative iz javnosti, toliko i kritike, a ta će biti najbolja, bude li došla ne samo iz sveučilišta, nego i izvan njega, u obliku, u kojem sveučilišni principi ne bi bili skučeni, a kako bi samoj stvari ipak bilo udovoljeno, dakle, upravo u obliku, kako je to i do sada vršilo Hrvatsko sveučilišno društvo, koje time i za budućnost zadržava svoj *raison d'être*.

Njegova će dužnost biti izdavanje glasnika »Alma Mater Croatica«, zbirke pod naslovom »Knjižnica prijatelja Hrvatskog sveučilišta«, gdje će izlaziti opširne teme, po sadržaju slične člancima u »Alma Mater Croatica«, ali opsegom takove, da zahtijevaju samostalno izdanje, kao i »Predavanja Pučkog sveučilišta«, koja se objave u »Alma Mater Croatica«, a toliko su uspjela, da zaslužuju da budu i posebno tiskana.

U koliko bi rektorat započeo tiskanjem sveučilišnih anala u smislu jedne naučne revije, kako je to pokušano u godišnjaku za škol. god. 1924/25.—1928/29., te bi to bila reprezentativna naučna spomenica ili neko naročito naučno izdanje, čija je potreba nesumnjiva, onda bi Hrvatsko sveučilišno društvo izlaženje ovakovih »anala« pokraj glasnika »Alma Mater Croatica« pozdravilo i rado ga pomoglo, jer sadržaj obih listova ne bi bio sličan ili isti, a ni prosperitet obih listova ne bi bio ugrožen kraj valjanog uređivanja obih listova. Dotaciju, koju u tu svrhu ima sveučilište moglo bi ono namijeniti za pretplatu »Alma Mater Croatica« i »anala« za određeni broj svojih ustanova i ličnosti, čime bi pogotovo bio osiguran prosperitet glasnika.

Postoji dapače namjera i pripravnost reorganizirati glasnik tako, da bi on bio organ i glasilo Hrvatskog sveučilišnog društva i ujedno neka vrsta službenog glasnika sveučilišta i njegovih sastavnih dijelova i svih visokih škola. U tom smislu predan je već sa sjednice 15. IV. 1940. rektoratu opširni obrazloženi prijedlog, ali je sveučilišna uprava to odbila.

Prema prijedlogu prvi broj ili prvi dvobroj svakoga godišta »Alma Mater Croatica« donio bi svake godine godišnji izvještaj sveučilišta i visokih škola za prošlu godinu i bio bi u cijelosti posvećen samo godišnjim izvještajima, koje bi sastavili rektorati odnosno dekanati fakulteta. Ostali bi brojevi uz dosadašnje članke i rasprave te književne kritike i objave redovno donosili sve što zasjeca u život sveučilišta i visokih škola, sve službene obavijesti, objave, natječaje, imenovanja i promjene osobne i stvarne naravi, izvještaje o izgradnji, osnivanju i uopće o radu ustanova i zavoda, o radu osoblja, zatim izvještaje o sudjelovanju na kongresima, naučnim putovanjima ili na studiju u inozemstvu ili kod kuće, napokon izvještaje i ostale podatke o naučnim radovima i uopće o svim administrativnim, naučnim i kulturnim manifestacijama sveučilišta i njegovih dijelova. Uređivanje glasnika provodio bi i dalje upravni odbor, odnosno posebni urednički odbor društva te bi list ostao i dalje vlasništvo društva, ali uređivanje ovoga »službenoga dijela« preuzeli bi na sebe rektorati sveučilišta i visokih škola kao i dužnost, da službene vijesti i objave koliko od strane rektorata toliko od strane pojedinih dekanata i ostalih ustanova budu za vremena dostavljene uredništvu i tiskane u predmnijevanom službenom dijelu glasnika u obliku, kako to sveučilišne vlasti budu htjele.

Razumije se samo po sebi, da Hrvatsko sveučilišno društvo očekuje veću suradnju sveučilišnih vlasti, ustanova i osoba, jer se još vijek u glasniku osjeća pomanjkanje službenih sveučilišnih vijesti kao i rasprava o sveučilištu od sveučilišnih faktora samih. Pa ipak javnost to traži i društveno nastojanje ide za tim, da joj to pruži, jer u interesu javnosti za sveučilište vidi i interes za njegove potrebe. Umjesto u novinama i u drugim časopisima treba rasprave i mišljenja o sveučilištu publicirati u glasniku »Alma Mater Croatica«. Nastoji se uvjeriti sve naučne, kulturne, prosvjetne i nastavne, a naročito sveučilišne ustanove, od kolike bi bilo vrijednosti, kad bi glasnik »Alma Mater Croatica« upotrijebili kao slobodnu tribunu za svoje rasprave i naziranja o sveučilištu, njegovim reformama i njegovim potrebama. Uredništvo nije nikad odbilo ničiju suradnju i poziva uvijek sve navedene ustanove i njihovo osoblje, da se ovim glasnikom služe kao svojim vlastitim. Osobito ustanove i lica, koja su od Hrvatskog sveučilišnog društva dobivala potporu za ekskurzije, boravak ili studij u inozemstvu, polazak na naučne kongrese ili tiskanje naučnih djela obvezana su o radu, za koji je podijeljena potpora, izvijestiti u glasniku, pa ih društvo na njihovu obvezu podsjeća, često potpuno bez uspjeha.

Na taj bi način »Alma Mater Croatica« bio ne samo ugledan list, nego bi sadržavao godišnjak sveučilišta i visokih škola; ujedno bi bio ogledalo sveučilišnoga i ostalog visokškolskog rada, kakovo nam je potrebno, a kakovo imaju malo koja sveučilišta u širokom svijetu, pa ga zato moramo posebno paziti i njegovati.

I ako za sada do ove suradnje nije došlo, to ipak postoji još uvijek dobra volja u upravnom odboru društva da suradnju ovakovu primi kad god to rektorat ili senat sveučilišta i visokih škola budu htjeli. Šteta je što glasnik »Alma Mater Croatica« već nije poslužio kao godišnjak sveučilišta za školsku godinu 1939/40. i kasnije školske godine, jer ga sveučilište nije sastavilo, a Hrvatskom sveučilišnom društvu iz posebnih razloga nije htjelo dati. Tako će se »godišnjak« opet izdavati tek kad se nađe urednik, koji će imati sposobnosti i volje, da ga uredi, a godišnjak će biti skupni izvještaj za više godina, premda je kritika kod izlaska posljednjega godišnjaka ponovo ukazala na to, da takav rad nije zgodan i pohvalila ideju Hrvatskog sveučilišnog društva, da se godišnjak zaista izdaje svake godine.

Za sada nije preostalo drugo, nego da društvo izdaje svoj glasnik na isti način kao i do sada, pa je zato glasnik »Alma Mater Croatica« izlazio kao službeni glasnik Hrvatskog sveučilišnog društva, donoseći kao i do sada sveučilišne vijesti i novosti neoficijelno, u redakciji svoga uredništva. Glasnik donosi originalne članke i rasprave, kritike književnih djela i izdanja, prati savremeni kulturni život i rad, te život i rad sveučilišta, a mnogo brige posvećuje koliko prošlosti i povijesti Hrvatskog sveučilišta, toliko i sadašnjim potrebama i nastoji poduprijeti njegove zahtjeve i traženja za poboljšanje uslova njegovog napretka, osobito prati rad oko izgradnje i proširenja sveučilišta i uopće svaku reformu sveučilišnoga rada, đački život i t. d. Donosi takove vijesti i iz inozemstva. Posjetima stranih učenjaka, umrlim članovima sveučilišta ili jubilejima posvećuje nekoliko riječi i članaka. Naročitu brigu vodi oko novih uredaba sveučilišta i pojedinih fakulteta, te

s time skopčanih prijedloga o reformama nastave na sveučilištu i visokim školama, pa je u tu svrhu otvorio i posebnu rubriku »Misli o nastavi, naročito o sveučilišnoj«, gdje se sabire gotovo sve, što je bilo gdje o tom pitanju tiskom objelodanjeno, dapače i ako se uredništvo glasnika kadkad sa sadržajem ne slaže. Na taj je način glasnik potpuno i pravo ogledalo sveučilišnoga života i rada te svojim 5-godišnjim izlaženjem opravdava nade, koje su u nj polagane. Time je dokazana ne samo mogućnost, da se u našem sveučilišnom krugu može izdavati pravi i isključivo sveučilišni glasnik, nego je takav danas postao već stvarna potreba i traži se koliko radi obavještavanja javnosti, toliko i radi iznošenja javnih misli o sveučilištu, odnosno o Hrvatskom sveučilišnom društvu. Ovakovu svoju funkciju on bi u još većoj mjeri zadovoljio, kad bi se sveučilište samo, odnosno njegovi sastavni dijelovi i njegovo osoblje njime više služili kao svojim glasnikom ili javnom govornicom.

Društveni glasnik šalje se prema zaključku upravnog odbora o reorganizaciji glasnika od 4 lipnja 1940. i uz odobrenje društvenog vijeća svim redovnim članovima društva i svim utemeljiteljima, osnivačima i dobrotvorima. Glasnik se ne šalje podupirajućim prinosnicima. Osim toga se glasnik šalje svim pretplatnicima i svim sveučilišnim profesorima i docentima (na ogled), u koliko ga ne dobivaju već kao redovni članovi društva ili pretplatnici, da bi se začlanili u društvo, u koliko to već nisu prije učinili. Slušačima se glasnik šalje uz dažku popustnu pretplatu. Istodobno se glasnik šalje svim uredništvima uglednijih novina i časopisa (na zamjenu), pa uredništva ovih časopisa molimo, da nam svoje edicije šalju isto tako na zamjenu. Istodobno se glasnik šalje svim uglednijim građanima, političarima i učenicima, koji su do sada našem glasniku obraćali svoju pažnju.

Također će se davati pripomoći naučnim radnicima za izdavanje njihovih pismenih a drugdje izdanih radova, kao što je i do sada davano.

Kao i do sada Hrvatsko sveučilišno društvo će se brinuti za pomladak sveučilišta i visokih škola. Ispitat će se, koje će katedre trebati u skoro vrijeme popuniti, nastojat će se naći mlađe sile za te struke i izobraziti ih za nastavnike, odnosno, nastojat će se pribaviti s drugih strana za to potreban novac. Naročito je grad Zagreb davao veće svote za tu svrhu, ali do sada nismo nikako mogli niti dobiti uvid u podijeljene stipendije niti osigurati naš udjel u suradnji kod budućih podjeljivanja. Možda će to u buduću ipak uspjeti.

Manje potpore za kongrese ili slične naučne manifestacije u inozemstvu mogu i u buduću tražiti i očekivati svi koji će tamo reprezentirati hrvatsku nauku ili hrvatske naučne ustanove.

Nastavit će se i podupiranjem dažkih ekskurzija. Ove su uz našu pomoć postigle upravo zamjerne rezultate i može se reći, da su od nas podupirane ekskurzije botaničara, zoologa i geografa postale sastavnim dijelom nastavnoga plana našega sveučilišta. One su vršene pod vodstvom uvaženih naših profesora Horvata, Babića, Šenoa, Oppitza, Gavazzija i dr.

Ne ćemo ni u buduću propustiti, da veliko i višegodišnje iskustvo svojih članova i odbornika iskoristimo za savjete i dobrotvorne primjedbe u času donošenja novih odredaba i naredaba o sveučilištu i visokim školama, o reformi nastave, koja je i kod nas goruće pitanje, o pitanju izgradnje sveučilišta i t. d. i bit ćemo ponosni, ako ovi savjeti budu mogli biti od mjerodavnih faktora ocijenjeni kao korisni i provedivi.

To bi u kratkim crtama bile smjernice budućeg rada našega društva, za koji postoji opravdana nada, da će od hrvatskih vlasti i od naše javnosti biti dobrohotno primljen i poduprt, pa mu u tom slučaju ne će manjkati najveći uspjeh.

Ostale akcije, koje je Hrvatsko sveučilišno društvo svojedobno započelo — više silom prilika, nego li po svojoj dužnosti, ono je prebacilo ili će prebaciti na ustanove, koje su za to zvane: meteorološku stanicu i botanički vrt na Velebnu geofizičkom odnosno botaničkom zavodu sveučilišta, zakladu za povijest medicine odnosno medicinskom zavodu, a brigu oko vraćanja bolonjskoga kolegija u hrvatske ruke, brigu oko jezičnih tečajeva hrvatskoga jezika kao i brigu oko katedra i zavoda za hrvatski jezik u inozemstvu, a možda i rad »Inozemnog ureda« — Narodnoj hrvatskoj akademiji, ako se ova skoro oživotvori.

KNJIŽEVNOST

POLJODJELSKA ZNANSTVENA SMOTRA (REVISIO SCIENTIFICA AGRICULTURAE).

Nedavno je iz tiska izašao četvrti svezak »Poljodjelske znanstvene smotre«, a sadrži najveći dio novijih istraživanja izvršenih u zadnje vrijeme na poljodjelsko-šumarskom fakultetu.

U ovome su svezku izneseni slijedeći radovi:

1. Prof. dr. Alois Tavčar: *Caklavost i njen odnos prema drugim svojstvima pšeničnog zrna.*

Na temelju pomne biometričke obrade utvrđeno je, da poznavanje caklavosti može uvelike olakšati pravilno prosuđivanje kakvoće i pecivosti brašna u selekciji pšenice, osobito kod superelite i elite. Autor je proveo istraživanja na 380 genotipova Tr. vulgare, koji od reda potječu iz njegove velike zbirke, koja se proučava u zavodu za bilinogojstvo hrvatskog sveučilišta.

2. Prof. dr. Mihovil Gračanin: *Prilog morfolo-giji i genezi rendzina Hrvatske*

Na temelju višegodišnjih istraživanja iznosi autor prvi prinos poznavanju rendzina u Hrvatskoj. Premda kod nas ima razmjerno dosta rendzina, njihovim se istraživanjem kod nas nije dosada nitko bavio. Autor svrstava rendzine u litogene, humusno karbonatne crnice, pa je prema gornjem obilježju i proveo istraživanja. Prikazana je morfologija i geneza nekih hrvatskih rendzina (tla s Male Kapele, Krbavskog polja, Oštrca, Samoborske Gore, Varaždina, Zagreba, Zagrebačke Gore, Hrvatskog Zagorja). Tako smo dobili temelj za dalje izučavanje hrvatskih rendzina iz pera našeg najboljeg pedologa.

3. Prof. dr. Albert Ogrizek: *Prinos poznavanju razvoja turopoljske prasadi.*

Istražen je razvoj turopoljske prasadi iz gojidbe zavoda za uzgoj domaćih životinja poljodjelsko-šumarskog fakulteta u Maksimiru. Istraženo je ukupno 5 legla. Dobiveni su rezultati uspoređeni s rezultatima istraživanja razvoja stranih plemenitih pasmina (različiti uzgoji bijelih plemenitih svinja). Na temelju svojih istraživanja i usporedbe sa stranim uzgojima dolazi autor do zaključka, da je turopoljska pasmina svinja vrlo neizjednačena, ali da su njezine plus-varijante vrlo vrijedan uzgojni materijal, od kojeg bi se u razmjerno kratkom vremenu sustavnom selekcijom, dobrom hranidbom i njegovom dalo uzgojiti vrlo dobro gospodarsko svinjče.

4. Asist. Ing. Jelena Verlić: *K metdici titrimetrijskog određivanja humusa.*

Autorica je u zavodu prof. Gračanina preispitala Novak-Pelišekovu modifikaciju Walkey-Blackove titrimetrijske metode određivanja humusa. Dobiveni su rezultati uspoređeni s detodom oksidacije po Knopu. Na temelju te usporedbe došla

je autorica do zaključka, da Novakova modifikacija daje zadovoljavajuće rezultate i da se zbog jednostavnosti i jeftinoće može preporučiti za masovna istraživanja.

5. Doc. dr. Milan Anić: *Metlica (Osirys alba L.) kao polunametnica na vinovoj lozi te voćnom i šumskom drveću.*

U radnji su iznesene botanička karakteristika, rasprostranjenost, važnost metlice u biljno-geografskom pogledu i nalazišta metlice kao polunametnice u nekim krajevima Dalmacije i Hrvatskog Primorja. Dalje autor iznosi sredstva za obranu od metlice (kopanje zaštitnih jaraka i duboka sječa metlice za najveće žege). Na otoku Rabu i Braču utvrđene su razmjerno velike štete od metlice po vinogradima.

6. Asist. dr. Artur Starc: *Mikrobiološka studija nekih podzolistih tala Hrvatske.*

Ova studija predstavlja prvi prilog poznavanju mikrobiologije naših podzolistih tala, koja u kontinentalnoj Hrvatskoj predstavljaju glavni klimazonalni tip tla. Istražena su 4 profila. Izvršena je mehanička, kemijska i mikrobiološka analiza profila: Đurmanec-livada, Maksimir-šuma, Maksimir-livada i Čazma-šuma. Služeći se njemačkom, američkom i ruskim metodikom došao je autor do zaključka, da je proučavanje mikroflore tla vrlo složen posao i da samo svestrano proučavanje može dovesti do sigurnih rezultata. Autor je temeljito obradio floru gljiva, jer su one osobito česte na podzolistim tlama. Premda je broj istraženih tala malen, ipak svestranost proučavanja i dobivenih rezultata omogućava izvjestne važne zaključke i u agropedološkom pogledu. Na temelju ove mikrobiološke studije naših podzola možemo donekle zaključivati i na proizvodnu sposobnost naših podzola. — Radnja je izrađena u zavodu za tloznanstvo pod vodstvom prof. M. Gračanina.

Konačno smo dočekali, da i naš poljodjelsko-šumarski fakultet ima stalno naučno glasilo, tako da autori dobrim dijelom ne će biti primorani svoja dragocjena istraživanja objavljivati u stranim časopisima, nego u našem domaćem, koji je radi jezika pristupačan svakom školovanom agronomu i šumaru, a i ostalim stručnjacima u koliko ih zanima problematika poljodjelskog i šumarskog proučavanja.

»Poljodjelska znanstvena smotra« izlazi kao glasilo poljodjelsko-šumarskog fakulteta i Ministarstva seljačkog gospodarstva, tako da u njoj mogu sarađivati s naučnim priložima i stručnjaci izvan redova poljodjelsko-šumarskog fakulteta. — Smotru uređuje prof. dr. M. Gračanin.

Sveuč. docent dr. Ivan Šmalcelj.

SVEUČILIŠNE VIJESTI

PROF. DR. E. DOVIFAT U ZAGREBU. U Zagrebu je boravio poznati njemački stručnjak na području novinarske znanosti prof. dr. Emil Dovifat, koji predaje na berlinskom sveučilištu na katedri za novinarsku znanost i publicistiku. Prof. Dovifat bio je sam mnogo godina novinarom i ured-

nikom, a u svojem znanstvenom djelovanju potječe iz škole leipziškog profesora Karla Büchera, koji je za vrijeme svjetskog rata novinarsku znanost podigao na akademski stupanj. Djelovanje dra. Dovifata osobito je značajno na području psihologije i tehnike stvaranja u novinama i časopisima.

Prvi metodički prikaz uopće cijelog materijala, koji se obrađuje u novinarstvu, dao je u svojoj knjizi »Zeitungslahre« (1937.). Mnogo se bavio i proučavao i inozemno novinstvo putujući mnogo po svijetu, pa je u knjizi »Amerikansko novinstvo« (1927.) pokazao sve značajke Amerikanaca kao novinara. U svojem zavodu brine se ne samo da pruža novinstvu novi podmladak izučavanjem novih naraštaja novinara, već stvara mogućnost, da i na znanstvenom području upoznaju svoj poziv oduševljavajući ih za plemenitost i važno poslanstvo novinarskog poziva.

REAKTIVIRANJE PROF. HIRTZA. Odredbom Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske od 25. travnja 1942. broj 42291-1942. poništen je dekret Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu od 28. prosinca 1918. broj 37572, kojim je dr. Miroslav Hirtz, profesor Šumarske akademije u Zagrebu, imenovan muzejskim čuvarom zoološkog odjela Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu i dekret Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu od 10. lipnja 1919. broj 688-1919., kojim je isti umirovljen, te je ujedno imenovan redovitim profesorom Poljodjelsko-šumarskog fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu na katedri za poljodjelsku i šumarsku entomologiju sa zoologijom, činovnikom IV. činovnog razreda i 3. stupnja, sa svim pravima od dana umirovljenja, a bez prava na naknadu beriva.

PUČKO SVEUČILIŠTE U ZAGREBU. Na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu postoji ustanova pučkih sveučilištnih predavanja pod imenom »Pučko sveučilište«, kojemu je svrha širiti znanost i

izvan kruga sveučilišta pružajući priliku za obrazovanje u znanostima i onim osobama, kojima je sveučilišno naukovanje nepristupačno. Taj zadatak Pučkoga sveučilišta postizava se na temelju propisnika ministra nastave koji je netom proglašen u »Narodnim Novinama« — predavanjima i tiskopisima (publikacijama), napose izdavanjem predavanja i drugih spisa, koji mogu služiti širenju znanosti izvan kruga sveučilišta.

Predmet pučkih sveučilištnih predavanja, koja u pravilu traju za vrijeme školskoga rada na sveučilištu, jesu sva pučki prikazivana područja znanosti. Predavanja će biti pojedinačna i tečajevi od više predavanja, koja obrađuju određeni odsjek znanosti. Predavanja Pučkoga sveučilišta drže se redovno u Zagrebu u sveučilištnim ili drugim javnim prostorijama, a prema prilikama i raspoloživim sredstvima mogu se predavanja držati i izvan Zagreba i to na temelju odluke Odbora za priređivanje pučkih sveučilištnih predavanja ili na poziv pojedinaca ili koje ustanove, a uz uvjete, koje će Odbor odrediti. Odbor može iz svojih raspoloživih sredstava pridonijeti i za održavanje predavanja izvan Zagreba.

Ova predavanja držat će prvenstveno sveučilištni profesori i docenti, koji se za to prijave, nu Odbor može pozvati i druge stručnjake, da drže predavanja. Predavanja Pučkog sveučilišta može polaziti svatko bez razlike zvanja, staleža i spola, bez obzira na predhodno obrazovanje, izuzevši mladež do 16 godina. Za polazak predavanja plaća se pristupnina.

Ustanovu Pučkoga sveučilišta vodi odbor za priređivanje pučkih sveučilištnih predavanja pod nadzorom rektora i sveučilištnog senata.

SA STRANIH SVEUČILISTA

MADJARSKO-TALIJANSKA KULTURNA IZMJENA. Madjarsko-talijanski kulturni institut, koji se ima smatrati kao središnje mjesto za kulturne odnose između obih zemalja, dobio je od grada Budimpešte za svoje sjedište zgradu starog parlamenta. Zgrada je time darovana talijanskoj državi.

NAJVEĆA ASTROFIZIČKA OSMATRAČNICA U ITALIJI. Na vrhu brda Colle Clama, u blizini Asiaga, podignuta je brigom sveučilišta u Padovi, nova astronomska osmatračnica, koja se po svojoj veličini i naučnim svojstvima ubraja među prve u Italiji.

Uredjaj, koji se nalazi u okrugloj kupoli sa promjerom od 15 metara, sastoji se iz jednog svjetlo-mera na ogledalo sa promjerom od 4,20 metara, iz dva pomoćna ogledala, jedno newtonsko, drugo Cassagransko, sve u jednom dalekozoru koji je dugačak 6 metara.

Osim astronomskog Observatorija još su tamo smješteni i razni drugi uređaji za astrofizičko proučavanje kao na primjer jedan fotometar, jedan mikrofotometar, jedan registrator i jedno mjerilo za ploče.

Može se bez daljnega tvrditi da je ta osmatračnica, zajedno sa onom koja se diže u Babelsbergu, u Njemačkoj, najveća te vrsti u cijeloj Ev-

ropi. Osmatračnicom upravlja prof. Silva sa Sveučilišta u Padovi, koji je podpomognut od dva suradnika i od jednog pomoćnika.

DR JURAJ KÖRBLER POZVAN DA ODRŽI PREDAVANJE NA NJEMAČKIM SVEUČILIŠTIMA. Dr. Juraj Körbler, privatni docent na Medicinskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu i nadstojnik Zavoda za liječenje radijem primio je poziv sveučilišta u Kölnu i tamošnjeg liječničkog društva, da održi u Kölnu predavanje o svojim u inozemstvu poznatim istraživanjima o raku dojke i o liječenju raka dojke. Predavanje je najavljeno za 22. srpnja ove godine na sveučilištu u Kölnu.

UMRO JE SVEUČ. PROF. DR. AUGUST RATH. U Bratislavi je umro u 69. god. života ugledni sveuč. prof. dr. Augustin Rath, koji je bio profesor privatnoga prava na slovačkom sveučilištu. Prije je djelovao kao sudac u Bačkoj, a za vrijeme prvoga svjetskoga rata bio je upravni činovnik u zaposjednutom srpskom području. Stekao je naročite zasluge za organizaciju pravosuđa u Bačkoj i Banatu. Od pok. dr. Ratha oprostili su se pred njegovim katafalkom u vestibulu bratislavskog sveučilišta dr. Vojtjeh Tuha, predsjednik vlade i rektor sveučilišta, profesorski zbor svih fakulteta i sveučilištarci.

POVIJEST VISOKIH ŠKOLA. Zanimljiv i pregledan prikaz povijesti visokoškola pružaju »sveučilišni rasporedi« sveučilišne knjižnice u Jeni. Oni sadržavaju saopćenja kako samih sveučilišta, tako i pojedinih fakulteta i profesora. Ta sveučilišna knjižnica posjeduje zbirku od 7.000 takvih oglasa, koji su u 17. i 18. stoljeću bili izvješeni na »crnoj ploči« sveučilišta. U njoj se zorno odražuje nutarnji i vanjski život tog thürinškog zemaljskog sveučilišta u ta dva stoljeća, pružajući preglednu sliku duhovnog i kulturnog života onog vremena.

PROMOCIJA JOSIPA WEINHEBERA NA ČAST DOKTORA HONORIS CAUSA. U svečanoj dvorani bečkog sveučilišta promoviran je na uobičajeno svečani način pjesnik Josip Weinheber na čast počasnog doktora filozofije. Počasnju doktorsku diplomu predao je slavljenu profesor povijesti književnosti Josip Nadler, veličajući u prigodnom govoru pjesništvo Josipa Weinhebera, koji je »kao umjetnik njemačkog jezika dao lirskim pjesmama novu dotjeranost« i koji je »glasnik višeg osvjeđenja i vijesnik većih misli.«

LIKVIDACIJA VISOKE EKONOMSKO-KOMERCIJALNE ŠKOLE U BEOGRADU. Srbski ministarski savjet u Beogradu propisao je Uredbu o likvidaciji Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Beogradu.

Danom stupanja na snagu Fakultetske uredbe o Prvnom fakultetu u Beogradu prestaje da postoji Ekonomsko-komercijalna visoka škola u Beogradu kao zasebna ustanova.

Sva nepokretna imovina Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Beogradu prenijet će se i uknjižiti na sveučilište u Beogradu, pravni fakultet, s tim da služi potrebama Ekonomskog odsjeka pravnog fakulteta.

Fondovi i ostala gotovina Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Beogradu moći će se upotrijebiti samo za potrebe Ekonomskog odsjeka pravnog fakulteta u Beogradu.

Pokretna imovina Udruženja studenata Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Beogradu predat će se na čuvanje i dalje raspolaganje upravnom ravnateljstvu beogradskog sveučilišta.

Slušaoci, koji su bili upisani u prvi semestar Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Beogradu do 21. listopada 1941. godine bez prijemnog ispita, moći će da produže školovanje na Ekonomskom odsjeku pravnog fakulteta u Beogradu i bez prijemnog ispita.

Prelaz na drugi odsjek ili neki drugi fakultet, bit će uslovljen polaganjem prijemnog ispita u smislu srbske obće uredbe o sveučilištu.

Studenti koji su odslužili četiri semestra i koji su položili sve propisne ispite iz prve godine na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Beogradu, polagat će ispite do kraja školske 1944/45 godine po zatečenom nastavnom planu u koliko isti bude izvođen.

Ostali će se prilagoditi novome nastavnom planu koji bude vrijedio za Ekonomski odsjek pravnog fakulteta, s tim da im se položeni ispiti u odslušani semestri priznaju.

UKINUTA JE I VIŠA PEDAGOŠKA ŠKOLA U BEOGRADU. Srbski Ministarski savjet propisao je Uredbu o likvidaciji Više pedagoške škole u Beogradu.

Danom stupanja na snagu fakultetske Uredbe o filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu prestaje da postoji Viša pedagoška škola u Beogradu, kao posebna ustanova.

Gradanska škola — Vježbaonica uz Višu pedagošku školu u Beogradu postaje Peta mješovita gradanska škola u Beogradu.

Sva nepokretna imovina Više pedagoške škole u Beogradu prenijet će se i uknjižiti na Sveučilište u Beogradu za filozofski fakultet, s tim da isključivo služi potrebama filozofsko-pedagoškog odsjeka. Isto tako i sva pokretna imovina Više pedagoške škole u Beogradu ostaje svojina sveučilišta u Beogradu.

Fondovi i ostala gotovina Više pedagoške škole u Beogradu moći će se upotrijebiti samo za potrebe filozofsko-pedagoškog odsjeka Filozofskog fakulteta.

Inventari pojedinih instituta i seminara Više pedagoške škole prelaze u sastav najslabijeg instituta ili seminara na filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu; — ako takvog zavoda nema, spojit će se sa ostalim inventarom filozofsko-pedagoškog odsjeka filozofskog fakulteta.

Arhiv Više pedagoške škole u Beogradu ući će u sastav arhiva tajništva filozofskog fakulteta, gdje će se zasebno označiti.

Pokretna imovina Udruženja slušalaca Više pedagoške škole u Beogradu predat će se na čuvanje i dalje raspolaganje uprav. ravnatelju sveučilišta.

Svi dosadašnji slušaoci Više pedagoške škole u Beogradu prestaju biti slušaoci danom stupanja na snagu ove Uredbe.

NOVI PREDSJEDNIK ZAVODA ZA TALIJANSKU KULTURU U ZAGREBU. U Zagrebu je boravio novi predsjednik svih zavoda za talijansku kulturu na području države Hrvatske dr. Umberto Viggini, rektor sveučilišta u Pizzi. Dr. Viggini je autor mnogih pravnih knjiga i rasprava, pa je stekao glas učenjaka opsežnog znanja i elegantnog stila i daleko izvan granica svoje domovine. Dr. Viggini održao je predavanje o Mussolinijevu zakoniku i razlozima, kako je unatoč rata nastavljen rad na novim kodeksima. Ujedno je usporedio Napoleonov i Mussolinijev zakonik, te govorio o političkim i pravnim momentima u stvaranju ovih zakonika.

TALIJANSKI UČENJAK, LIJEČNIK PROF. DR. RAFFAELE PAOLUCCI BORAVIO JE U ZAGREBU. Na poziv Hrvatskog liječničkog zbora boravio je u Zagrebu prof. dr. Raffaele Paolucci. Njegov dolazak priredio je u zajednici s hrvatskim ustanovama Zavod za talijansku kulturu u Zagrebu, da bi se i ovom prilikom doprinijelo izgradnji hrvatsko-talijanskih kulturnih veza.

Prof. Paolucci objavio je tiskom oko 100 znanstvenih radova s područja kirurgije. Osobito se je bavio kirurškim liječenjem plućne tuberkuloze i kirurškim liječenjem akutnih i kroničnih plućnih gnojenja. Nadalje se bavio pitanjima opće kirurgije, a u području raznih teorija u kirurgiji dao je svojim radovima znatan i osobni prilog znanosti.

Prof. Paolucci je predsjednik talijanskog saveza i međunarodnog saveza za borbu protiv tuberkuloze i član je mnogih talijanskih i stranih medicinskih i kirurških društava.

I kao politička osoba, zauzima prof. Paolucci u Italiji važno mjesto. God. 1921. ušao je s prvom grupom fašističkih zastupnika pod vodstvom Ducea u talijansku zastupničku kuću, a od god. 1924. je

podpredsjednik zastupničke kuće, a sada fašističke i korporativne komore. Sudjelovao je i u pohodu na Rim. Odlikovan je visokim vojničkim odlikovanjima za ratne zasluge u prošlom svjetskom ratu i promaknut je na visoke vojničke časti za izvanredne zasluge. Sudjelovao je kao dobrovoljac sa svim osobljem svoje klinike u abesinskom ratu, a sada zauzima mjesto liječnika — generala kirurškog konsilijarija u talijanskoj kr. ratnoj mornarici.

Prof. Paolucci održao je u Zagrebu dva predavanja. Ova predavanja održao je u predavaonici kirurške klinike Draškovićeve ul. 19 kao gost Hrvatskog sveučilišta i medicinskog fakulteta i to o »Kirurškom liječenju bronhietasija«, a drugo predavanje u predavaonici Hrvatskog liječničkog doma u Šubićevoj ulici 9: »O iskustvima kirurškog liječenja plućnih gnojenja na temelju opažanja kod 300 slučajeva«.

PREDAVANJE HRVATSKOG UČENJAKA U RIMU. U okviru ciklusa predavanja »Livijevo djelo o europskoj kulturi«, koji je priređen od rimskog »Istituto di studi romani«, prigodom proslave Tita Livija držao je uz ostale europske učene glave (uz zastupnike Bugarske, Finske, Njemačke, Portugala, Rumunjske, Španije, Švedske, Švicarske, Mađarske) i zastupnik Nezavisne Države Hrvatske prof. dr. Antun Mayer, poznati zagrebački učenjak, predavanje o »Titu Liviju i Iliriji«.

U jednoj od najljepših dvorana u Rimu, u Ora-

toriju sv. Filipa Nerija, koji je sagradio u 17. vijeku glasoviti graditelj Francesco Borromini, održao je dr. Mayer svoje predavanje, kome je prisustvovalo brojno općinstvo i o kom su pisali rimski dnevnik Messaggero, Tribuna, Lavoro Fascista.

Iza uvoda, u kojem je razložio, da se Livije ne može smatrati istraživačem povijesti, nego radije umjetničkim pripovjedačem povijesnih događaja, prof. Mayer je kao zastupnik Hrvatskog Sveučilišta istakao: »da želi govoriti o onim odlomcima iz Livija, koji rade o Ilirima, koji su prije Hrvata nastavili hrvatsku zemlju. Zatim je prof. Mayer kritički ispitivao, odakle ti odlomci o Ilirima u Liviju potiču, da li iz rimskih Anala ili iz Polibija. Onda se zaustavio kod opisa pada ilirskog kraljevstva g. 168. prije Krista, da se na tom primjeru iznese karakter Livijeva prikazivanja, koje se sastoji u umetanju dramatičkih pripovjedaka: to su većinom t. zv. »exempla«. Tako se na spomenutom mjestu opisuje na primjeru kažnjena obijest. Tu je prof. Mayer onda spomenuo, da je i u našim danima propala u istim krajevima konačno slična tiranska tvorevina, bivša Jugoslavija. I na skoro istom mjestu, kao negda ilirski kralj Genthije, zarobljen je i podstrekač jugoslavenskog rata, srpski patrijarh Gavriilo: oba silnika bijahu slične čudi i odani piću.

Mogobrojni odličnici i učenjaci su čestitali našem učenjaku. Službena agencija Stefani raširila je istoga dana obavijest o predavanju.

HRVATSKI JEZIK*

74. NAZIVI U ZRAKOPLOVSTVU. Povodom dvaju službenih upita o upotrebi hrvatskih naziva u zrakoplovstvu, a nakon dogovora sa Zapovjedništvom zrakoplovstva i predstavnicima Sveučilišta, Hrvatski državni ured za jezik objavljuje:

1) Imenica *avijacija* prevodit će se hrvatskim izrazom *zrakoplovstvo*. Riječ *zrakoplovstvo* označuje: a) vrstu oružja, b) zanimanje (odnosno šport), c) nauku o letenju (aeronautiku), d) granu prometa i gospodarstva.

2) Imenica *avijatičar* prevodit će se: a) *zrakoplovac*, kad znači pripadnika određene vrste oružja ili zanimanja, b) *letač* kad znači čovjeka, koji se bavi samim letenjem, na pr. pilota (upravljača), izvidnika i zrakoplovnog strijelca. Za žene će se upotrebljavati izraz *letačica*.

3) Pridjevi *avijatički*, *aeroplanski* i *avionski* prevodit će se uvijek pridjevom *zrakoplovni*, bez obzira na to, odnose li se na osobe ili stvari; na pr. *zrakoplovni satnik*, *zrakoplovno spremište*, *zrakoplovni motor* i t. d.

4) Pridjev *avijatičarski* prevodit će se u skladu s točkom 2. i 3. na dva načina: a) *zrakoplovni*, b) *letački*.

5) Imenice *aeroplan* i *avion* prevodit će se riječju *zrakoplov*. Da bi se izbjegla zbrka u nazivlju, upotrebljavat će se unaprijed za *Zeppelin* (*dirigeable*) prijevod *zračni brod*.

* Pod ovim natpisom donosimo priopćenja Hrvatskog državnog ureda za jezik i manje članke s područja hrvatskog jezika, koje je taj ured pregledao i odobrio.

Ovoj su djelomičnoj promjeni dosadašnjega značenja imenice *zrakoplov* tri razloga: a) što aeroplan (*avion*) tvori srž današnjeg zrakoplovstva, pa je posve dosljedno da ime *aeroplana* bude u skladu s nazivima *zrakoplovstvo*, *zrakoplovac*, *zrakoplovni*, b) što se ime *zrakoplov* već udomaćilo u novinstvu i govoru za *aeroplan*, c) što za *dirigeable* možemo zgodno upotrijebiti hrvatski izraz *zračni brod*.

6) Rodni (nadređeni) pojam za sve strojeve, koji lete (*Flugzeuge*) izricat će se riječju *letalo*.

71. RUBRIKA. Ured za jezik bio je više puta upitan, kojom će se hrvatskom riječju zamijeniti tuđica *rubrika*. Kako riječ *rubrika* ide među one, koje imaju više — pa i različitih — značenja, nije moguće pronaći jednu jedinu hrvatsku riječ, koja bi je u svim značenjima zamijenila. Za *rubriku u skrižaljicama* (okomitu) odavna je u običaju riječ *stupac*. Ali kako je katkada u skrižaljicama pojedina rubrika podijeljena na više dijelova, možemo se za razlikovanje tih dijelova (naređenih i podređenih) poslužiti pomoćnim izrazima kao *nastov*, *podnaslov*, *podstupac*, *predjeljak* i sl. — Za vodoravne rubrike možemo se služiti izrazima kao *odsjeck*, *odsječak*, *redak*. — Za *rubriku u novinama* nemamo izraza, koji bi potpuno odgovarao, ali se katkada možemo pomoći izrazima kao *strana*, *stranica*, *kutić* (»književna stranica«, »šaljivi kutić« itd.). Samo se po sebi razumije, da ćemo onda, kada nema zgodne hrvatske zamjene, ostaviti riječ *rubrika*, a ne ćemo izmišljati kojekakve ropske prijevode i besmislene kovanice.

72. ČIJI — KOJI. Povodom pitanja, je li do-
bro: »Borci iz 1914.—1918., kojih su oči navikle...«
ili: »Borci iz 1914.—1918., čije su oči navikle...«,
upućuje Ured za jezik na knjigu »Branjč jezika hr-
vatskoga« od dra Nikole Andrića (II. izd. str. 14.),
gdje se za zamjenicu čiji kaže među ostalim ovo:
»Upotrebljava se u *odnosnom* značenju samo za
mušku čeljad u jednini. Dakle nikada za stvari,
niti ikada za osobe u množini. Primjeri: Vрати se
onome, čija si; slavi Boga, u čijoj je ruci duša tvoja.
Inače upotrebljavaj uvijek zamjenicu *koji* u gen. ili
dat.: Marija, koje sin bolovaše; trava, kojoj je list
bodljivak; grad, kojemu je zidar Bog«.

Ovome možemo dodati, da nam i lokativ za-
mjenice koji s prijedlogom u i na može katkada
zgodno poslužiti kao u primjerima: »Voćnjak, u
kojem su se stabla posušila« (mj. čija su se stabla
posušila). »Kuća, na kojoj su se dimnjaci porušili«
mj. čiji su se dimnjaci porušili).

Prema tome naprijed navedena rečenica treba da
glasi: »Borci iz 1914.—1918., kojima su oči na-
vikle...«

Time se dakako ne dira u zamjenicu čiji u
upitnom značenju, u kojem se upotrebljava bez
ograničenja na pr. u pitanju: »Čije su oči navi-
kle...? (Odgovor- »Boraca iz 1914.—1918.).

73. PODRŠKA. Srpska riječ *podrška*, koje nema
ni u Akademijskom rječniku, može se lako zami-
niti, kako kad ustreba, jednom od ovih hrvatskih
riječi: *potpora*, *pomoć*, *uporište*, *oslon* (v. Gube-
rina-Krstić, Razlike između hrvatskoga i srpskog

književnog jezika, str. 158.) ima za riječ *podrška*
na prvom mjestu tumačenje *naslon*, a tek na dru-
gom: pomoć, potpora.

75. MATERIJAL. Na upit jedne državne usta-
nove odgovorio je Ured za jezik: Riječ *materijal*
može se i dalje upotrebljavati, kad hrvatski izrazi
za tu riječ ne bi *potpuno* odgovarali. Inače se riječ
materijal može zamijeniti hrvatskim izrazima *gra-
divo*, *grada*, od kojih su u upotrebi i pridjevi *gra-
divni*, *gradevni*.

76. INVENTAR. Riječ *inventar* može se upo-
trebljavati, kad hrvatski izrazi za tu riječ ne bi
potpuno odgovarali. Mjesto tuđice *inventar* dobra
je hrvatska riječ *imovnik*, kad znači knjigu, u kojoj
se nalazi popis raznih predmeta, knjiga i t. d. Inače
se riječ *inventar* može zamijeniti i izrazima *po-
kretna imovina* ili *pokretnina* (redovito u množini:
pokretnine) u primjerima kao: »Kupio je kuću s čit-
tavom pokretnom imovinom« («sa svim pokretni-
nama»).

77. UGOSTITELJ. Kao opći izraz za obrt, koji
obuhvaća vođenje gostionica, krčama, doručkova-
nica, narodnih kuhinja, svratišta i kavana, može se
upotrebljavati izraz *ugostiteljski obrt* ili kraće *ugosti-
telstvo*. Opći naziv za čovjeka koji se tim razli-
čitim obrtima bavi bit će imenica *ugostitelj* (odnosno
ugostiteljica, ako je žena). Prema imenici pridjev je
ugostiteljski. Upotrebu riječi *ugostitelj* i *ugostiteljica*
u hrvatskim izvorima potvrđuje akademijski rječnik
u svesku III. na str. 327.

ZAKONODAVSTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE*

Zakonska odredba

o oslobadjanju stranih državljana
od plaćanja školarine.

§ 1. Pripadnici hrvatskog naroda, koji nisu
državljeni Nezavisne Države Hrvatske, i pripad-
nici prijateljskih naroda, koji nisu državljani Ne-
zavisne Države Hrvatske, oslobadjaju se od plaćanja
školarine na svim srednjim, visokim školama i na
sveučilištu.

§ 2. Provedba ove zakonske odredbe povjerava
se ministru nastave, koji se ovlašćuje, da nared-
bama oslobadja polaznike škola, navedenih u para-
grafu 1., od plaćanja i ostalih školskih pristojbi.

§ 3. Ova zakonska odredba stupa na snagu
danom proglašenja u Narodnim novinama, a ima se
primjenjivati i na one slušaće i učelnike, koji su već
upisani ovoga poljeća. (U Zagrebu, dne 25. stude-
noga 1941.)

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Obrazloženje

zakonske odredbe o ukidanju
Julijanskog kalendara

Današnjim danom izdao je Poglavnik zakonsku
odredbu o ukidanju Julijanskoga kalendara i uvo-

* Pod ovim natpisom objavljujemo zakone, za-
konske odredbe i naredbe važne po hrvatsku zna-
nost i hrvatsku kulturu.

denju Gregorijanskoga, za čitavo područje Neza-
visne Države Hrvatske. Ukidanje Julijanskoga kalen-
dara do sada je uzliedilo u Bugarskoj, u Rumunjs-
skoj, i to za pravoslavnu i grkokatoličku crkvu, u
Italiji i u Rimu za tako zvane grekoitale. Taj je
kalendar dokinut u Sjedinjenim Državama Sjeverne
Amerike i u drugim krajevima. Prema tomu Po-
glavnikova zakonska odredba nije nikakova novost,
nego provedba onoga, što je u drugim državama
već davno provedeno. Ukidanje naime Julijanskoga
kalendara traže u prvom redu društvojni razlozi.
Za radnike i obrtnike bilo je nezgodno, da svetkuju
dvostruke praznike po Gregorijanskom i Julijan-
skom kalendaru. Isto je tako bilo teško i po se-
lima, ier je jedan dio seljačtva svetkovao prema
Gregorijanskom kalendaru a drugi dio po Julijan-
skom. Tako se događalo, da je kuća uz kuću na
razne dane svetkovala blagdane. U narodnom gospo-
darstvu to je imalo loše posljedice. Događalo se i to
da je manjina u selu morala svetkovati dvostruke
praznike iz obzira prema većini. Dolazilo je radi
toga do razmirica i sukoba. Žiteljstvo je bilo po-
dieljeno u dva tabora. Razlika kalendara pokaziva-
la je svoje zle posljedice u vojsci, u školama i u
uredima. Božićni i uzkršni praznici prema Grego-
rijanskom i Julijanskom kalendaru znali su se pro-
tegnuti i na cijeli mjesec dana. Činovnici u najveće
doba rada nisu dolazili u urede. To je isto, i još
gore, bilo u školama. Djeca su zaostajala u nauci,
radi dugih prazničkih dana zaboravljala ono, što su
u školi naučila. Ova zakonska odredba je osim

toga izraz želje svih onih širokih narodnih slojeva, koji su već godinama i godinama željeli izjednačenje kalendara, davno prije osnutka Nezavisne Države Hrvatske. Oni su u novije vrijeme obnovili te svoje želje u pojedinačnim i skupnim pismima na ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja i na razne druge državne urede. Poglavlak je ovom zakonskom odredbom samo udovoljio njihovoj davnoj molbi i njihovim potrebama.

Ukidanje Julijanskoga kalendara imat će prama tomu dobre posljedice u gospodarskom i društvenom pogledu i dopriniet će smirenju naših žitelja na selu i u gradu. Ovu reformu pozdravit će naš hrvatski narod s najvećim uzhitom. (U Zagrebu, dne 4. prosinca 1941.)

Ministar pravosuđa i Bogoštovlja:
Dr. Mirko Puk, v. r.

Zakonska odredba
o skraćenju naukovanja na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu.

§ 1. Na pojedinim fakultetima Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu može se privremeno skratiti naukovanje.

§ 2. Ovlašćuje se ministar nastave, da može na prijedlog fakultetskog vieća naredbom propisati skraćenje naukovanja, te uvesti godišnje tri tromjesečja umjesto dva poljeća.

§ 3. Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama, a njezina se provedba povjerava ministru nastave.

U Zagrebu, dne 24. siječnja 1942.

Poglavlak
Nezavisne Države Hrvatske:
Dr Ante Pavelić, v. r.

Nagrada pomoćnim nastavnima
Hrvatskog sveučilišta

Na temelju §§ 44. i 50. zakonske odredbe o Hrvatskom sveučilištu od 23. listopada 1941. naredbom, da se na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu odredi nagrada pomoćnim nastavnima za predavanje naučnih predmeta i vježbe sa 80.— (osamdeset) Kuna po održanom satu predavanja odnosno vježbe.

Ova nagrada izplaćivat će se na teret odnosnih odobrenih i otvorenih navjera za Hrvatsko sveučilište u redovitom godišnjem proračunu Nezavisne Države Hrvatske za godinu 1942.

Nagrada za izpitivanja odredit će se naknadno.
U Zagrebu, dne 23. siječnja 1942.

Na temelju t. 9. § 6. i § 8. zakonske odredbe o državnoj vladi Nezavisne Države Hrvatske od 24. lipnja 1941. br. CLXVIII-499-Z. p.-1941. propisujem

Propisnik

za podjeljivanje i uživanje podpora (stipendija) i pripomoći iz državnih sredstava ministarstva nastave.

§ 1.

Podpore i pripomoći daju se samo nadarenim, marljivim, čestitim i u svakom pogledu vrijednim učenicima (đacima), od kojih se može s pravom očekivati, da će jednom biti korisni članovi hrvatskog naroda i isto takvi državljani Nezavisne Države Hrvatske, a koji se ne bi mogli posve o svom trošku, odnosno o trošku roditelja školovati.

§ 2.

Podpore mogu dobivati učenici viših razreda srednjih, učiteljskih i srednjih stručnih škola i đaci sveučilišta i visokih škola.

§ 3.

Podpore se podjeljuje redovito na početku školske godine za školsku godinu, koja nastupa. Iznimno se može podpora podieliti još i na početku drugog poljeća za preostali dio školske godine.

U drugo koje vrijeme ne će se dieliti podpore.

§ 4.

Molbe za podjeljivanje podpora moraju se podnijeti ministarstvu nastave u redovitom roku do konca srpnja za srednje i njima slične škole, a do konca rujna za sveučilište i visoke škole. U izvanrednom se roku molbe za podpore imaju podnieti do 15. ožujka.

Molbe, koje bi bile kasnije podnesene, ne će se u onom roku moći uzeti u obzir.

§ 5.

Mjesto redovite podpore ministarstvo nastave može u slučajevima, vrijednim obzira, podjeljivati i jednokratne pripomoći i to u pravilu u isto vrijeme, kada i podpore.

§ 6.

Molitelj treba u molbi navesti, za koju školu traži podporu; ako je traži za sveučilište ili visoku školu, treba spomenuti, koji fakultet, odnosno koju struku želi učiti ili već uči.

U molbi treba također navesti, da li je molitelj zatražio podporu ili pripomoć i od kojeg drugog mjesta, odnosno uživa li već takvu podporu (pripomoć), koliko i od koga.

§ 7.

Molbi za redovitu podporu ili jednokratnu pripomoć treba priložiti:

a) posljednju svjedočbu (semestralnu, godišnju, naturalnu, diplomsku, kolokvijalne svjedočbe, svjedočbe o položenim stručnim spitima), i to u izvoru ili u ovjerovljenom priepisu;

b) prikaz obiteljskih i imovinskih prilika molitelja, potvrđen od nadležne občine i poreznog ureda (ime roditelja; jesu li roditelji živi; zanimanje oca; ima li majka kakvo zanimanje; ukupan broj neobskrbljene djece; uzdržavaju li roditelji osim djece još koga; imovinske prilike roditelja i molitelja; dohodak, imovina, nekretnine, koje poreze i koliko plaćaju roditelji i možda molitelj);

c) izjavu nadležnog tabora Ustaške mladeži mjesta, u kojoj je škola, koju je molitelj najposlie polazio ili koju još polazi, odnosno izjavu Ustaškog sveučilišnog stožera, da je molitelj vrijedan podpore;

d) molitelji, koji žele polaziti učiteljske škole, sveučilište ili visoku školu, priložit će izjavu, kojom se obvezuju, da će odmah poslie svršenih nauka i obavljene vojne dužnosti provesti u državnoj službi, ako se to bude od njih tražilo, najmanje dva puta toliko vremena, koliko su uživali redovitu državnu podporu, u protivnom slučaju da će povratiti cio iznos primljene podpore. Ove izjave malodobnih molitelja imaju kod nadležne občine podpisati kao jamci i njihovi roditelji ili staratelji.

§ 8.

Molba, snabdjevena svima podacima iz § 6., predaje se upravi škole, koju je molitelj svršio ili u kojoj još uči (upraviteljstvu, dekanatu fakulteta, rektoratu visoke škole). Uprava ima molbu popratiti svojim izvještajem i mišljenjem i bez otezanja dostaviti ministarstvu nastave, obćem odjelu.

§ 9.

Za učenje u inozemstvu davat će ministarstvo nastave stalne podpore i jednokratne pripomoći samo osobama, koje su već završile školovanje u domovini i položile sve propisane stručne izpite, a u inozemstvu se žele usavršiti u struci ili u grani svoje struke.

Takvi će molitelji u svojoj molbi imati navesti, na kojem se području žele usavršiti, gdje i kod koga. Svojoj će molbi priložiti osim priloga iz § 7. a), b), c) i d- još i izprave o završenom studiju i položenim izpitima, te će molbu predati nadležnom dekanatu (rektoratu visoke škole).

Dekanat (rektorat) priložit će molbi izjavu barem jednog profesora moliteljeva o tome, da li je molitelj sposoban za samostalan znanstveni rad i za usavršenje u struci, da li je za to potrebno, da ide u inozemstvo, i da li je dobro odabrao mjesto gdje se želi usavršiti, odnosno stručnjaka kod kojeg se želi usavršiti.

O skupljenim molbama raspravljat će onda profesorska vijeća (fakulteta, visokih škola), a njihovo će se mišljenje o svakom pojedinom molitelju podnijeti što prije ministarstvu nastave. Spomenuta će se vijeća imati izjaviti i o tome, jesu li nam potrebni takvi stručnjaci — specijalisti — i za koja mjesta, pri čemu će prije svega imati pred očima potrebe sveučilišta i visokih škola i razne grane državne uprave.

§ 10.

Iznimno će se podjeljivati podpore ili pripomoći za učenje u inozemstvu i đacima, koji tek započinju svoje stručne nauke, ako za to još nema mogućnosti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

§ 11.

Redovite podpore (stipendije) podjeljuju se samo za odnosnu školsku godinu, a doznačuju se i isplaćuju poslije izvršenog upisa unapried u jednakim mjesečnim obrocima preko nadležnih školskih uprava (upraviteljstava, dekanata, fakulteta, rektorata visokih škola) i to: u srednjim i sličnim školama u 10 obroka počevši od 1. rujna, a u sveučilištu i visokim školama u devet obroka počevši od 1. listopada.

Podpore se doznačuju najprije za prvo poljeće i prvi mjesec drugog poljeća. Za preostale mjesece školske godine doznačit će se podpore samo onima, koji su s uspjehom svršili prvo poljeće, što će dokazati učenici srednjih i sličnih škola odnosnom svjedočbom, a slušatelji sveučilišta i visokih škola položenim kolokvijem iz barem dva predmeta s ukupno najmanje 8 sati predavanja na tjedan ili svjedočbom o položenom stručnom izpitu ili dielu ispita, koji je do onda prema ispitnom redu trebalo položiti.

U slučaju, da je stipendist bio bolešću u spriječeni izvršiti obveze, mora pridonijeti potvrdu Ureda za socijalnu i zdravstvenu zaštitu slušača sveučilišta i visokih škola ili, ako je bio spriječeni vršenjem ustaških dužnosti, potvrdu Ustaškog sveučilišnog štožera.

Školske uprave prikupit će na svršetku prvog poljeća odnosno svjedočbe od stipendista i dostaviti ih žurno ministarstvu nastave.

Stipendistima, koji ne podnesu takve svjedočbe, obustavit će se dalje izplaćivanje redovite podpore.

§ 12.

Izplaćivanje podpore stipendistima u inozemstvu uredit će ministarstvo nastave u sporazumu s Državnom riznicom i ministarstvom vanjskih poslova.

Stipendisti na redovitim naukama u inozemstvu bit će dužni podnijeti dokaz, da su upisani i da redovito polaze predavanja i vježbe, a na kraju I. poljeća morat će pridonijeti dokaz o uspjehu učenja kao i domaći stipendisti.

Stipendisti na daljnjem stručnom usavršavanju podnijet će potvrdu, da s uspjehom znanstveno rade.

§ 13.

Molitelji, koji su dobili redovitu podporu za jednu školsku godinu, nisu time stekli prava na uživanje podpore i za daljnje školovanje, ali će se njihove ponovne molbe uzimati u obzir, ako dokažu, da su s uspjehom završili školsku godinu, u kojoj su uživali podporu.

Molitelji, koji su svršili (absolvirali) fakultet (visoku školu), mogu dobiti podporu još za jedno poljeće na filozofskom, živinarskom, pravnom, poljodjelsko-šumarskom fakultetu, Hrvatskoj ekonomskoj komercijalno visokoj školi, Visokoj pedagoškoj školi i na tehničkom fakultetu na odsjecima arhitektonskom i kemijskom, a 2 poljeća na ostalim fakultetima i odsjecima tehničkog fakulteta, te na Akademiji likovnih umjetnosti.

§ 14.

U obćem odjelu ministarstva nastave bit će posebni izvjestitelj, koji će obavljati sve poslove podpore i pripomoći, što ih podjeljuje ministarstvo nastave i voditi točnu očevidnost o svima, koji uživaju takve podpore i pripomoći, napose o njihovim imovnim prilikama i uspjehu u naukama.

§ 15.

Učenici (đaci), kojima je odobrena redovita podpora za školsku godinu 1941./42., a nisu bili spriječeni u redovitom školovanju, moći će uživati podporu i u drugom poljeću te školske godine, ako udovolje propisima § 11. ovoga propisnika.

Molitelji, koji imaju još neriješene molbe kod ministarstva nastave, morat će najkasnije do kraja mjeseca veljače, odnosno do 15. ožujka o. g. naknadno podnijeti priloge, koji se traže u §§ 7. i 9. ovoga propisnika. U koliko bude raspoloživih sredstava zato, ministarstvo će prema tim molbama podjeljivati podpore za drugo poljeće školske godine 1941.-1942.

U Zagrebu, dne 19. ožujka 1942.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske
Predsjednik vlade:

Dr. Ante Pavelić, v. r.

Izmjena pravila državnog profesorskog stručnog ispita.

Na osnovi paragrafa 27. zakona o izmjenama i nadopunama u zakonu o srednjim školama od 31. kolovoza 1929. i paragrafa 53. zakona o učiteljskim školama

naređujem

da se do donošenja novog propisnika (pravilnika) o polaganju državnog profesorskog ispita, izdanog naredbom broj 18.173-II-1940. od 27. veljače 1940. mienjaju dosadašnja pravila o tom izpitu, tako, da se ukida klauzurni izpit, a na stručnom dielu ispita da se težište položi na primjenu stručnog znanja kandidata u nastavi srednje škole.

Na izpitu iz nacionalne grupe treba se ograničiti samo na gramatiku i književnost hrvatsku, zemljopis hrvatskih zemalja i povijest Hrvata.

U Zagrebu, 29. siječnja 1942.

Za ministra nastave
 ministar pravosuđa i bogoštovlja:
Dr. M. Puk, v. r.

Na temelju paragrafa 1. i 2. zakonske odredbe o skraćenju naukovanja na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu od 24. siječnja 1942. broj XXV-213-Z-1942. na prijedlog fakultetskog vieća Medicinskog fakulteta u Zagrebu propisujem sljedeću

Naredbu

o uređenju skraćenog naukovanja na Medicinskom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu.

§ 1. Učenje medicine na Medicinskom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu skraćuje se pripremno na 4 godine i to tako, da će slušači upisivati u svakoj školskoj godini mjesto dva poljeća po tri tromjesečja, a u svakom će tromjesečju morati biti punih 10 sedmica predavanja.

Predklinično naukovanje obuhvaća pet tromjesečja, a kliničko sedam.

§ 2. Upis u I. tromjesečje obavlja se kroz cijelu treću sedmicu mjeseca rujna.

Upis u II. tromjesečje obavlja se kroz cijelu prvu sedmicu mjeseca siječnja.

Upis u III. tromjesečje obavlja se kroz cijelu prvu sedmicu mjeseca travnja.

Naknadne upise odobravat će dekan najdalje još deset dana poslije redovitog upisa.

§ 3. Kroz 12 (dvanaest) tromjesečja raspoređuje se nastava za obvezatne predmete, kako slijedi (prva brojka uz predmet označuje broj sati predavanja, a druga broj sati vježbi):

I. tromjesečje:

fizika	3
biologija	4
kemija	5 + 4
anatomija	5 + 10

II. tromjesečji:

isto, ali bez fizike

III. tromjesečji:

fiziologija	5 + 3
anatomija	5
histologija i embriologija	4 + 4

IV. tromjesečje:

isto + anatomske vježbe 10

V. tromjesečje:

povijest medicine 2

VI. tromjesečje:

obća patologija i patološka anatomija	5 + 2
mikrobiologija	3 + 2

patološka fiziologija	3
farmakologija i toksikologija	3 + 4
vježbe u patološkoj histologiji	3

VII. tromjesečje:

isto + interna propedeutika	4 + 2
kirurška propedeutika	2

VIII. tromjesečje:

obća patologija i patološka anatomija	5 + 2
interna propedeutika	4 + 2
rentgenologija	2 + 2
obća kirurgija	4
ginekološka propedeutika	4
interna	5 + 3
kirurgija	5 + 3

IX. tromjesečje:

interna	5 + 3
ftizeologija	3 + 3
pediatrija	3 + 3
kirurgija	5 + 3
ginekologija i opstetricija	5 + 3
dermatologija	3 + 3

X. tromjesečje:

interna	5 + 3
klimatobalneologija	2
kirurgija	5 + 3
ginekologija i opstetricija	5 + 3
pediatrija	3 + 3
infektologija	2 + 2
dermatologija	3 + 3

XI. tromjesečje:

otorinolaringologija	3 + 3
okulistika	4 + 2
neurologija i psihijatrija	4 + 2
stomatologija	2 + 2
ortopedija	3 + 3
higijena	3 + 3
sudbena medicina	4 + 2

XII. tromjesečje:

otorinolaringologija	3 + 3
okulistika	4 + 2
neurologija i psihijatrija	4 + 2
higijena	3 + 3
sudbena medicina	4 + 2
radium - terapija	2

§ 4. Ministarstvo nastave propisat će na prijedlog fakultetskog vieća nastavni plan i izpitni red za obvezatne predmete i za stroge izpite.

§ 5. Ispiti se na Medicinskom fakultetu polažu za svaki predmet napose, a dijele se u tri skupine:

I. skupina obuhvaća: fiziku, kemiju, biologiju, anatomiju, histologiju i embriologiju, fiziologiju;

II. skupina obuhvaća bakterologiju, patološku anatomiju i histologiju, patološku fiziologiju s farmakologijom i naukom o receptiranju, internu medicinu, dječje bolesti, dermatologiju i venerologiju;

III. skupina obuhvaća: kirurgiju, ginekologiju i primaljstvo, oftalmologiju, otorinolaringologiju, psihijatriju i neurologiju, higijenu, sudbenu medicinu.

Ispiti iz kemije i biologije polažu se u prve tri sedmice mjeseca rujna nakon završnog trećeg tro-

mjesečja, dok se izpit iz fizike može polagati tokom cijelog trećeg tromjesečja.

U koliko kandidati ne udovolje na pojedinim od ovih ispita, mogu ih ponoviti nakon mjesec dana, a ako ni onda ne udovolje, smiju te izpite ponavljati tek nakon završnih ispita iz anatomije, histologije i fiziologije.

Izpitni iz anatomije, histologije i fiziologije polažu se u toku cijelog petog tromjesečja.

Tko ne položi sve izpite I. izpitne grupe do kraja petog tromjesečja, ne može upisati VI. tromjesečje.

U iznimnim slučajevima dozvolit će dekan slušačima da dovrše I. rigoroz u VI. tromjesečju, koje će im se kao takvo računati.

Izpitni iz II. i III. skupine polažu se od početka XII. tromjesečja dalje. Ako kandidat ne udovolji na izpitu iz bilo kojeg predmeta, može izpit ponoviti tek poslije 30 dana od dana, kad je izpit polagao, ali u tom razdoblju može pristupiti izpitima iz drugih predmeta.

Tko položi izpite III. skupine izpitne, stječe pravo na naslov doktora medicine.

§ 6. U svim sumnjivim ili nejasnim slučajevima, koji mogu nastati kod prielaza sa stare na novu nastavnu osnovu, odlučit će više Medicinskog fakulteta.

§ 7. Reforma medicinskih nauka u smislu ove naredbe počinje još u ovoj školskoj godini (1941-1942.), te će slušači po završetku ovog tekućeg zimskog poljeća zapisivati tromjesečja.

Slušači, koji su započeli I. rigoroz, polagat će dalje izpite I. rigoroz po dosadašnjim propisima, a dalji studij nastaviti će po novim propisima.

§ 8. Upis u II. tromjesečje tekuće školske godine obavljat će se kroz cijelu prvu sedmicu mjeseca veljače.

Upis u III. tromjesečje tekuće školske godine obavljat će se kroz cijeli treći tjedan mjeseca travnja.

§ 9. Đaci, koji su već upisali jedno ili više poljeća, upisivat će nadalje tromjesečja.

Prema tome đaci, koji već imaju

1	poljeće,	moraju zapisati još	11	tromjesečja
2	poljeća,	»	10	»
3	»	»	9	»
4	»	»	8	»
5	»	»	5	»
6	»	»	4	»
7	»	»	3	»
8	»	»	2	»
9	»	»	1	tromjesečje

U Zagrebu, 30. siečnja 1942.

Za ministra nastave
Ministar pravosuđa i bogoštovlja:
Dr. Mirko Puk, v. r.

Zakonska odredba o Državnom zavodu za narodnu prosvjetu.

§ 1. Osniva se Državni zavod za narodnu prosvjetu sa sjedištem u Zagrebu.

Ovaj zavod je pravna osoba javnog i privatnog prava i stoji pod nadzorom ministra nastave.

§ 2. Zadaća je Državnog zavoda za narodnu prosvjetu promicati prosvjetu uobče, poticati, usklađivati i nadzirati svaku djelatnost na području cjelokupnog narodnog kulturnog života, izuzevši nastavu.

§ 3. Djelokrug Državnog zavoda za narodnu prosvjetu obuhvaća napose: poslove obće prosvjetne djelatnosti; umjetnička i književna stvaranja i nastojanja; osnivanje prosvjetnih društava, nadzor nad prosvjetnim radom i usklađivanje toga rada kod svih društava; krugovalnu i prosvjetnu djelatnost, izuzevši slikopisne i svjetlopisne umjetnosti i nadziranje prosvjetne djelatnosti, što je vrše ove umjetnosti.

§ 4. Za postignuće zadaća, propisanih u § 2., Državni zavod za narodnu prosvjetu raspolaže samostalnim proračunom, koji ulazi u sastav državnog proračuna.

§ 5. Na čelu Državnog zavoda za narodnu prosvjetu stoji pročelnik, kojega imenuje Poglavlak.

Pročelnik stoji izravno pod ministrom nastave.

§ 6. Službenici zavoda su državni službenici; oni su podređeni i odgovorni za svoj rad pročelniku Zavoda.

Imenovanje službenika Zavoda može uslijediti samo na prijedlog pročelnika Zavoda.

§ 7. Ustrojstvo i poslovanje Državnog zavoda za narodnu prosvjetu propisat će se naredbom, koju će izdati ministarstvo nastave na prijedlog pročelnika Zavoda.

§ 8. Državni zavod za narodnu prosvjetu preuzima:

a) sve poslove odjela ministarstva nastave za promicanje prosvjete, koji se ukida;

b) od odjela ministarstva nastave za visoko školstvo, znanstvene zavode, umjetnost i književnost one poslove, koji se odnose na umjetnost i književnost osim školstva;

c) sve poslove odsieka ministarstva nastave za širenje pismenosti i uljudbe u narodu mimo škola.

Službenici ministarstva nastave odjela za promicanje prosvjete, odsieka za širenje pismenosti i uljudbe u narodu mimo škola i službenici odjela za visoko školstvo, koji obavljaju poslove, koji se odnose na umjetnost i književnost, osim školstva, postaju službenici Državnog zavoda za narodnu prosvjetu.

Stavke državnog proračuna za godinu 1942., koje se odnose na osoblje i poslove navedene u stavkama 1. i 2. ovoga paragrafa ulaze u proračun izdataka Državnog zavoda za narodnu prosvjetu na godinu 1942.

§ 9. Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama, kojim danom prestaju vriediti svi protivni joj propisi.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se ministarstvu nastave. (Zagreb, dne 17. siečnja 1942.)

Poglavlak

Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

«ALMA MATER CROATICA», glasnik Hrvatskog sveučilišnog društva u Zagrebu, izlazi mjesečno. — Glavni i odgovorni urednik: Hjnko Wolf, Zagreb, Nova Ves 77, brzoglas 71-64. — Vlasnik i izdavač je Hrvatsko sveučilišno društvo u Zagrebu. — Rukopisi i dopisi za uredništvo šalju se na adresu glavnog urednika, a dopisi za upravu na adresu uprave: Zagreb, Sveučilišni trg 14, prizemno lijevo, brzoglas 89-82. — Štampa se u Zagrebu u Narodnoj tiskari, Kaptol br. 27, brzoglas 41-61. — Godišnja predplata Kn 120.—, pojedini broj stoji Kn 15.—. Ček Pošt. Štedionice broj 31.093.

ALMA MATER CROATICA

GLASNIK HRVATSKOG SVEUČILIŠNOG DRUŠTVA

GODIŠTE V.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK :

H I N K O W O L F

Z A G R E B 1 9 4 2.

N A R O D N A T I S K A R A Z A G R E B, K A P T O L B R O J 27

SADRŽAJ

CLANCI I RASPRAVE:

Strana

Bach Ivan: Gotički oltar iz Remetinca	251
Bazala Vladimir: Hrvatsko sveučilišno društvo	346
Dr. Johann Georg Faust i Theophrastus Bombastus von Hohenheim, zvan Paracelsus, u zbilji i priči	214
Bayer Vladimir: Uređenje pravnog i političkog naukovanja u Italiji	333
Budak Mile: Prošlost i budućnost hrvatskog sveučilišta	1
Bulić Frane: O metodama i ciljevima arheologije	133
Cipra Franjo: Barbarizmi u hrvatskom jeziku nekad i danas	53
Cota Frane: Monsignor Bulić i fra Lujo Marun	141
Dabinović Antun: Od koga je god. 1000. Venecija imala mandat za osvajanje dalmatinskih gradova? 58 i 99	79
Fisković Cvito: Krstionica iz VIII. stoljeća u Kotoru	189
Guberina Petar: Jezik i njegovo očitovanje	245
Horvat Ivo: Hrvatska biljnogeografska skupina u zagrebačkom sveučilišnom botaničkom vrtu	180
Horvat Marijan: Rimsko pravo u današnjem svijetu	47
Horvat Rudolf: Kvaternikova buna u Rakovici	45
Ivšić Stjepan: Govor na svečanoj promociji	273
Ivšić Stjepan: Naš izgovor kroz rime	221
Kavran Božo: Hrvatsko sveučilište u doba diktature	94
Körbler Juraj: Borba protiv bolesti raka u Hrvatskoj	296
Krstić Kruno: Pitanje srbizama	241
Lerković Mladen: Od ustaškog sveučilišta do ustaške Hrvatske	
Lovrić Edo: O nazivu istočne crkve u području Kraljevine Hrvatske i Slavonije do konca svjetskog rata	92
Majtin Zlatko: Novi putevi njemačke znanosti privatnog prava	339
Matijević Mirko: Poglavnikov naraštaj	28
Mihanović Klement: O teoretskoj i znanstvenoj sociologiji	286
Miloslavić Eduard: Osnivanje medicinskog fakulteta u Sarajevu	89
M. T.: Hrvatski sveučilištarci za integritet naših zemalja	254
Neidhardt Nikola: Prilog pitanju odvajanja nekih fakulteta iz sklopa hrvatskog sveučilišta	18
Neidhardt Nikola: Iz statistike jedne knjige	110
Neidhardt Nikola: Finsko sveučilište kolijevka finskog nacionalizma	256
Pehare Karlo: Biskup svetog kamenja	138
Petz Vlado: Smisao i zadatak škole	149
Ratković Stjepan: Uloga visoke pedagoške škole u našem školskom sustavu	15
Sladović Eugen: Ekonomsko-komercijalna visoka škola	3
Smerdel Ton: O humanizmu	291
Šeper Mirko: Prilog upoznavanju prehistorijskog čaranja	145
Špišić Božidar: Hrvatska ortopedija	177
Štedimlija S. M.: Hrvati i hrvatsko ime u Carigradu	196
Uvanović Danijel: Današnji pogledi na strukturu svemira	200
Wolf Hinko: Hrvatske sveučilišne zastave	301
* * * Od kada postoji Hrvatsko sveučilište?	342
Veličina i vrijednost djela hrvatske sveučilišne mladeži	73
Novo školsko godište hrvatskog sveučilišta	117
Prva godišnjica	165
Iz borbe hrvatskog sveučilišta	300

KNJIŽEVNOST:

Hrvatska bibliografija (Mladen Bošnjak)	30
Dr. Vilim Bačić: Dubrovački brodovi u doba procvata dubrovačkog pomorstva u 16. vijeku (T. M.)	30
Karl Wetzel: Grundriss der allgemeinen Botanik (Boris Vrtar)	75
Pismo paroha Jovana Čokrljana Ljudevitu Gaju (M. B.)	76

Dr. Ante Pavelić: Strahote zabluda (Dr. Franjo Nevistić)	118
Dr. Stjepan Zimmermann: Filozofija života (Dr. Ton Smerdel)	167
E. S. Bogardus: Uvod u praktičnu sociologiju (Z. G.)	223
Dr. Antun Barac: Književnost i narod (Zlatko Milković)	259
Članak hrvatskog učenjaka dra P. Guberine u talijanskoj jezičnoj smotri (Prof. M. Veršić)	259
Zakoni, naredbe i odredbe	260
Sveuč. prof. dr. Albert Ogrizek: »Uzgoj goveda« II. dio (dr. G. Kodinec)	260
Hrvatsko kolo za god. 1941. (dr. Zlatko Gašparović)	316
Fran Galović: Pripovijesti	317
Dvije nove knjige Vladimira Nazora	317
Poljodjelska znanstvena smotra (dr. Ivan Šmalcelj)	360

MISLI O NASTAVI:

Vinko Nikolić: Pitanje stručnog školstva u našoj državi	32
Marko Veršić: Zadaća profesora Hrvata	78
Mate Orišković: Zadaća i dužnosti hrvatskog učitelja	169
Krsto Spalatin: Ne želimo samo učiti nego i naučiti žive jezike	225
Franjo Herman: Školska kvalifikacija sveučilišnih nastavnika	226
Josip Baugut: Iz metodike povijesti	261
Izvod iz govora sv. Oca Pape talijanskim sveučilištarcima	317

SVEUČILIŠNE VIJESTI:

75-godišnjica života sveuč. prof. dra Ede Lovrića	34
Da se ne zaboravi	35
Obavijest absolviranim filozofima	35
Raspisan natječaj za dva docenta na veterinarskom fakultetu	35
Umirovljen sveučilišni profesor dr. Josip Marić	35
Upute glede upisa početkom školske godine na Hrvatsko sveučilište i na Hrvatsku ekonomsku komercijalnu školu	35
Sveučilišni profesor dr. F. Milone iz Napulja izdat će djelo o Hrvatskoj	36
Hrvatski sveučilištarcu u Slovačkoj	36
Zaključak vijeća pravnog fakulteta	36
80-godišnjica sveuč. profesora dra Artura Gavazzia	78
Novi lektor hrvatskog jezika na bečkom sveučilištu	79
Sveuč. profesor dr. Antun Sović	79
Predavanja na ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi	80
Profesor Stjepan Ratković imenovan državnim tajnikom u ministarstvu nastave	122
Sveučilišni profesor dr. Bogdan Solaja otpušten iz državne službe	122
Ostavština hrvatskog rodoljuba zagrebačkom sveučilištu	122
Umirovljeni sveučilišni profesori	122
Novi redoviti profesori sveučilišta	123
Nova uprava Hrvatskog sveučilišta	170
Novi redoviti profesori sveučilišta	171
Bugarski sveučilištarcu prof. dru Antunu Vrgoču	171
Podjela nagrada iz zaklade prof. Ščetinca	171
Stipendija za njemačke i slovačke sveučilištarcu	171
Stipendije sveučilištarcima	172
Sveučilištarcu i umjetničke izložbe	172
Poglavnik je primio novu sveučilišnu upravu	227
Da se ne zaboravi	227
Novogradnje Hrvatskog sveučilišta	228
Navršila se 40-godišnjica hrvatske ornitološke središnice i 30-godišnjica prvog markiranja ptica	230
Imenovani članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti	231
Novi rektor Visoke pedagoške škole	232
Dr. Branko Benzon sveučilišni profesor	232
Novi sveučilišni profesori	232
Popunjenje nastavnčkog zbora veterinarskog fakulteta	232
Novi docent ekonomsko-komercijalne visoke škole	232
Pojedinosti kulturnog sporazuma između Hrvatske i Bugarske	232
Bugarski sveučilištarcu u Zagrebu slave blagdan sv. Klimenta	233
Boravak rumunjskog učenjaka i pjesnika dr. N. J. Herescu-a	233
Poglavnik o zadaći Hrvatskog sveučilišta	262
»Alma mater croatica« uvijek na pravom putu	262
Naši arhivi	262

Odbor za izgradnju Hrvatskog sveučilišta i visokih škola	263
Dr. ing. Josip Balen Poglavnikov župan županstva pri Poglavniku	263
Dr. Nikola Žuvić redoviti profesor sveučilišta	264
Zadaća fakultetskog dobra Maksimir u izobrazbi slušača gospodarstva	264
Reforma nastave u srednjim školama	266
Petnaestogodišnjica smrti sveuč. profesora dra Ise Kršnjavica	266
Profesor Stjepan Ratković ministar nastave	318
Izveštaj ministra prof. Ratkovića podnesen na VII. sjednici Hrvatskog državnog sabora	318
Za izgradnju veterinarskog fakulteta potrošeno je do sada 27 milijuna kuna	320
O državnoj zaštiti arhivske građe	321
Dvadeseta obljetnica đučkog doma u Runjaninovoj ulici	322
O Klementu S. Mihanoviću, autoru rasprave »O teoretskoj i znanstvenoj sociologiji	323
U Zagrebu je prof. dr. Edmund Mezger održao više pravnih predavanja	324
Hrvatska u okviru stare Evrope	324
Zagreb ima 394 knjižnice	324
Lijep dar Gradske knjižnici u Zagrebu	324
Umro je sveuč. profesor dr. Branislav Dimitrijević	324
† Dr. Milan Rešetar	324
Godišnjica smrti sveuč. prof. dra Gjura Arnolda	325
Godišnjica smrti učenjaka Janka Barléa	325
Prof. dr. E. Dovifat u Zagrebu	325
Reaktiviranje prof. Hirtza	360
Pučko sveučilište u Zagrebu	361

SA STRANIH SVEUČILISTA:

Vijećanja talijansko-madarskih visokoškolaca	36
Hrvat imenovan asistentom na institutu u Berlinu	36
Profesor dr. Georg Winter dobitnik »Goetheove medalje za umjetnost i znanost«	36
Priznanja njemačkom učenjaku	36
Talijanska carica počasni doktor	37
50-godišnjica rumunjskog sveučilišta	37
Imutak američkih sveučilišta	37
Sudbina knjižnice u Louvainu u sadanjem ratu	37
Vojvoda Aimone di Spoleto počasni doktor milanskog sveučilišta	37
Priznanje talijanskom ministru Bottai-u	37
Život nizozemskih sveučilištaraca	38
Proslava 400-godišnjice smrti Paracelsusa u Salzburgu	80
Da se ne zaboravi	81
Upisi na slovačkom sveučilištu	81
Smrt znamenitog njemačkog ekonomiste	82
Visokoškolski tečajevi na Semmeringu	82
Dr. Vojtech Tuka opet predaje na sveučilištu	123
Kralj Boris III. počasni doktor tehničkog sveučilišta u Budimpešti	123
Promocija ministra predsjednika Filova za počasnog doktora budimpeštanskog sveučilišta	123
Hrvatski sveučilištarci u Beču osnovali H. A. K. »August Šenoa«	173
Lektori za hrvatski jezik na talijanskim sveučilištima	173
Četiri slovačke stipendije za hrvatske sveučilištarce	173
Dr. Gesemann predsjednik Slavenskog instituta u Pragu	173
Prof. Salvini docent rimskog sveučilišta	173
Početak sveučilišne godine u Bukureštu	173
Otvorenje akademske godine papinske akademije	173
Njemačko sveučilišno izaslanstvo u Torinu	173
Otvorena trinaesta akademska godina talijanske kraljevske akademije	173
U studenom je otvoreno Strassburško sveučilište	173
Francuska školska reforma	173
Nizozemska sveučilišta	174
Natjecanja njemačkih sveučilištarki u Darmstadtu u ratnoj godini 1940-41.	175
Novo sveučilišno godište u Italiji	233
Škole u Italiji	234
Promjena u organizaciji slovačkih sveučilištaraca u inozemstvu	234
Bugarski sveučilištarci bit će pozvani u vojsku	234
Sveučilišta u Sjedinjenim američkim državama	234
Seminar za novinstvo u Bugarskoj	234
Hrvatski sveučilištarci u Berlinu	267
I. Hrvatsko akademsko društvo »Ruđer Bošković	267
Sveučilišna knjižnica u Bratislavi	267

Djelo slovenskog učenjaka na njemačkom jeziku	267
Svečano je otvorena akademska godina Instituta za talijansku kulturu u Valenciji	267
Osnovana »Behringova nagrada«	267
Gradnja najvećeg observatorija u Europi	267
Rad sveučilišta u Parizu	268
Necbavljena povijest lateranskog ugovora	268
Visoka škola za grafičare u Leipzigu	268
Rumunjski profesor predaje na berlinskom sveučilištu	268
Talijanski savez matematičara	268
Sveučilišta u Madžarskoj	325
O godišnjaku pravnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu	326
Novi kulturni vidici u Njemačkoj	326
Izložba knjiga u Sofiji	326
Sastanak studenata sila trojnog ugovora	326
Požar sveučilišta u Carigradu	326
Njemačke škole u Generalnom Gouvernementu	326
Albertina je glasovita bečka grafička zbirka	326
Otpušteni profesori beogradskog sveučilišta	326
† Dr. Metod Dolenc	326
Umro je dr. Stanko Lapajne	326
Madžarsko-talijanska kulturna izmjena	361
Najveća astrofizička osmatračnica u Italiji	361
Dr. Juraj Körbler pozvan da održi predavanje na njemačkim sveučilištima	361
Umro je sveuč. profesor dr. August Rath	361
Povijest visokih škola	362
Promocija Josipa Weinhebera na čast doktora honoris causa	362
Likvidacija visoke ekonomsko-komercijalne škole u Beogradu	362
Ukinuta je i viša pedagoška škola u Beogradu	362
Novi predsjednik zavoda za talijansku kulturu u Zagrebu	362
Talijanski učenjak, liječnik prof. dr. Raffaele Paolucci boravio je u Zagrebu	362
Predavanje hrvatskog učenjaka u Rimu	363
HRVATSKI JEZIK:	38, 83, 234, 268, 327, 363
ZAKONODAVSTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE:	40, 85, 124, 175, 236, 271, 331 i 364
DRUŠTVENE VIJESTI:	44, 332